ORTODOKSİA

Her ay neşr olunan

AHLAKÎ VE DİNİ RESALE

Müdir mes'ul : **Meletios Lukakis**

•Mahal idare: Fener Rum Patrikhanesi

Ἔτος Γ′ 30 Νοεμβρίου 1928 Τεῦχος, 35ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ	ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

"ΑΓΙΑΣΘΗΤΩ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ,,

«Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου». Ὁποίαν ἀπήχησιν εὑρίσκουσι πολλάκις αἱ λέξεις αὗται εἰς τὴν ψυχήν μας! Εἰς τὰς μεγάλας στιγμὰς τῆς ζωῆς μας, εἰς στιγμὰς καθ' ἃς μᾶς ἔχει συγκλονίσῃ ἡ συγκίνησις, ἡ ταραχή, ἡ ἀνησυχία, ἡ ὀδύνη, οἱ θεσπέσιοι οὗτοι στοχασμοὶ τῆς ὡραιοτέρας τῶν προσευχῶν, ψάλλουν εἰς τὰ ὦτά μας ἀσυλλήπτου κάλλους καὶ δυνάμεως τρισάγιον ὕμνον, διαχέουν εἰς τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς μας ρίγη ἐξιλεώσεως, μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, μᾶς κάμνουν ἱκανοὺς νὰ ἐννοήσωμεν τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον κρύπτουν τόσα πράγματα, νὰ αἰσθανθῶμεν δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι κεκρυμμέναι εἰς τὴν Φύσιν καὶ εἰς τὴν συνείδησίν μας, εἰς τὰ κοιμητήρια καὶ τὰ αἰσθήματά μας, καὶ νὰ προσέξωμεν νὰ μὴ βεβηλώσωμεν τὸ ἱερὸν τῆς ψυχῆς μας, μηδὲ νὰ δώσωμεν τὰ

ἁγιά μας εἰς τοὺς κύνας. Τότε ἀκούομεν τὰ πάντα νὰ ψάλλουν τὴν θείαν ἁγιότητα, ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὰ δένδρα καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα, πᾶσα ἡ κτίσις νὰ αἰνῇ τὸν Κύριον. Εἶναι δὲ ἄξιον καὶ δίκαιον νὰ ὑμνῇ κανεὶς «τὸν ἀνέκφραστον καὶ ἀπερινόητον καὶ ἀόρατον καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀεὶ ὄντα καὶ ὡσαύτως ὄντα Θεὸν ὑπὲρ πάντων, ὧν ἴσμεν καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν». Ποῖον στόμα θὰ ἐπαρκέσῃ διὰ νὰ ὑμνήσῃ τὴν ἁγιότητα τοῦ Θεοῦ; Ὅλα ἂς ψάλουν, ἂς βοήσουν, ἂς κράξουν, ἂς εἴπουν τὸν τρισάγιον ὕμνον, ὁ βοῦς καὶ ἡ κάμηλος καὶ ἡ ἀηδὼν καὶ ὁ ἀετός, ὅλα ἂς λάβουν μέρος εἰς τὴν θείαν συναυλίαν «τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα»· «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης Αὐτοῦ». Καὶ χιὼν καὶ πάχνη καὶ δρόσος ἂς ἀναγγείλουν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἂς ὑμνήσουν τὸ ἅγιον Αὐτοῦ ὄνομα.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ ἄνθρωπος νὰ ἁγιάσῃ τὸ ὄνομά Του. «Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου». Νὰ ἁγιασθῇ τὸ ὄνομά Του. Νὰ ἁγιασθῇ. Νὰ ἁγιασθῇ εἰς τὰς σκέψεις μας, εἰς τὰ αἰσθήματά μας, εἰς τὰς διαθέσεις μας, εἰς τὰς φαντασίας μας, εἰς τὰς ὀρέξεις μας, εἰς τὰς νοσταλγίας μας, εἰς τὰς κρίσεις μας, εἰς τὰς πράξεις μας. Νὰ ἁγιασθῇ, ὅταν ὑγιαίνωμεν καὶ ὅταν εἴμεθα ἀσθενεῖς· ὅταν πλουτῶμεν καὶ ὅταν εἴμεθα πτωχοί· ὅταν εἴμεθα νέοι καὶ ὅταν ἔχωμεν γηράσῃ· ὅταν εἴμεθα μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὅταν εἴμεθα μόνοι· ὅταν ἐκλέγωμεν καὶ ὅταν ἐγκαταλείπωμεν· ὅταν ἀκούωμεν κἄτι καὶ ὅταν λέγωμεν κἄτι· ὅταν βαδίζωμεν τὸν δρόμον τῆς ζωῆς, «ὁ ὁποῖος, ὡς λέγει σοφός τις, εἶναι στρωμμένος μὲ συντρίμματα παντὸς ὅ,τι ἠρχίσαμεν νὰ εἴμεθα, παντὸς ὅ,τι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ γίνωμεν», καὶ ὅταν ἀποθνήσκωμεν! Ἆ! Πόσον πρέπει νὰ εἴμεθα ἅγιοι, πάντοτε ἅγιοι, πανταχοῦ ἅγιοι, εἰς ἑκάστην στιγμήν μας, εἰς ἑκάστην κίνησίν μας, εἰς ἑκάατην ἔκφανσιν τῆς ζωῆς μας· νὰ αἰσθανώμεθα τὴν ἱερότητα, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸν ἑαυτόν μας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, εἰς μερικὰς στιγμάς μας καὶ μερικὰς καταστάσεις, εἰς

τὰς σχέσεις μας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις μας, εἰς τοὺς δεσμούς μας καὶ τὰς εὐθύνας μας, εἰς τὴν χαράν μας καὶ εἰς τοὺς πόνους μας, εἰς τὰς προσπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους μας, εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις μας καὶ τοὺς ἐπαίνους μας.

Δι' αὐτὴν τὴν ἁγιότητά μας προσηυχήθη κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἀγωνίας του αὐτὸς ὁ Κύριος. Παρεκάλεσε τὸν οὐράνιον Πατέρα του, ἵνα ἁγιάσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τηρήσῃ αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί Του. «Πάτερ, ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ». «Τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί Σου». Καὶ «ὑπὲρ αὐτῶν ἡγίασεν ἑαυτόν, ἵνα ὦσι καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ».

Φανάριον, † Ο ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Νοέμβριος 1928.

ΔΙΔΑΓΜΑ

Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτήτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ Κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο, οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον.

['Ιακώβ. Α', 2—16]

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ και ΠΙΣΙΔΙΑΣ
ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΑΥΤΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ιβ΄) Ἰωάννης [Α΄.]

Διάδοχος τοῦ ἱ. Εὐθυμίου ὑπῆρξεν ὁ *Ἰωάννης*, ἄγνωστος ἡμῖν κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς ἐπίσκοπος δὲ Σάρδεων ἀναδειχθεὶς ὡσαύτως σθεναρὸς ὑποστηρικτὴς τῶν ἱ. εἰκόνων, πολλὰ παθὼν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δὴ καὶ «*ἐξόριστος καὶ φρουροδέσμιος*» γενόμενος κατὰ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην. Ἀνέλαβε δὲ τὴν ποιμαντορίαν τῆς ἐκκλησίας Σάρδεων εὐθὺς μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Συνεπῶς δὲν συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τοῦ J. Pargoire, καθ' ἣν ὁ Ἰωάννης ἀνεδείχθη ποιμὴν Σάρδεων τῷ 805, ὅτε—κατ' αὐτὸν πάντοτε—ἐπαύθη κανονικῶς τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ὁ ἱ. Εὐθύμιος, ὅστις ἐπανελθὼν ἐκ τῆς νήσου Παταλαραίας εὗρεν ἀντικαταστάτην αὐτοῦ ἐν ἐνεργείᾳ τὸν Ἰωάννην. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ γνώμης ὁ J. Pargoire ἐπιφέρει: α΄) ὅτι ὁ βίος τοῦ ἱ. πατρὸς φανεροῖ ὅτι ἐξορισθεὶς οὗτος δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὅμως, λόγῳ μάλιστα τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἄνευ ποιμένος· β΄) ὅτι ἐπιστολὴ πρὸς αὐτὸν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου παρουσιάζει τὸν ἱ. Εὐθύμιον μὴ κατέχοντα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου [813-820] οἵαν ἐπὶ Νικηφόρου Α΄ [802-811] κατεῖχε θέσιν, τοῦτο δὲ δεικνύει ὅτι ἕτερος ἐπίσκοπος ἐποίμαινε τὴν ἐκκλησίαν Σάρδεων· γ΄) ὅτι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀναφέρων φήμην φθάσασαν μέχρι τοῦ τόπου τῆς ἐξορίας αὐτοῦ διηρωτᾶτο: «ὁ Σάρδης, ποῖος, οὐχ ὡρισμένως ἐκαρατομήθη;» τί σημαίνει τοῦτο ἢ τὴν ὕπαρξιν δύο ἐπισκόπων Σάρδεων; καὶ δ΄) ὅτι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ὑπὸ τὸ «Καϊαφαϊκὸν συνέδριον», ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐνεφανίσθη ὁ Ἰωάννης, ὑπονοεῖ τὴν ἐπὶ Θεοδότου Κασσιτηρᾶ γενομένην σύνοδον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 815. Ἄρα ὁ Ἰωάννης διετέλει τότε ἐπίσκοπος Σάρδεων.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι οὐδαμοῦ ἀναφέρεται περὶ παύσεως τοῦ ἱ. Εὐθυμίου καὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ μάλιστα τῷ 805, οἱ ὡς ἄνω προβαλλόμενοι ἰσχυρισμοὶ δὲν ἵστανται, διότι α′) ἠδύνατο ἡ ἐκκλησία Σάρδεων νὰ διοικηθῇ ἐπιτροπικῶς ὑπό τινος τῶν ἐπισκόπων Λυδίας, β′) ἡ ὑπονοουμένη ϐ′ ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου πρὸς τὸν ἱ. Εὐθύμιον κατ᾿ οὐδὲν ὑστερεῖ τῆς α′ τοιαύτης εἰς φρασεολογίαν καὶ νοήματα, ὥστε νὰ εὐοδῶται τὸ ἐξαγόμενον ὑπὸ τοῦ J. Pargoire συμπέρασμα, γ′) ἦτο δυνατὸν ἐν ἐξορίᾳ εὑρισκόμενος, μάλιστα καθ᾿ ὃν χρόνον ἐθανατοῦτο ὁ ἱ. Εὐθύμιος, καὶ μανθάνων περὶ τῆς θανατώσεως ἐκείνου, νὰ διηρωτᾶτο, ὡς φέρεται διερωτώμενος, καὶ δ′) δὲν ἀποκλείεται ὑπὸ τὸ «Καϊφαϊκὸν συνέδριον» νὰ ἐννοῆται μία τῶν πολλῶν συνόδων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ [820-29] συνεκροτοῦντο ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῖς ἀνωτέρω προσάγομεν καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κεδρηνοῦ θεωροῦντος τὸν ἱ. Εὐθύμιον κατὰ τὸν μαρτυρικὸν αὐτοῦ θάνατον ***«τηνικαῦτα τῶν Σάρδεων προεδρεύοντα»***, κανονικὸν δηλ. ἐπίσκοπον καὶ πρόεδρον τῆς ἐκκλησίας Σάρδεων, πρᾶγμα ὅπερ ἀποκλείει τὴν παρουσίαν καὶ ἑτέρου κανονικοῦ ποιμένος αὐτῆς [136].

*ιγ′) **Πέτρος*** [Α′.]

Διατελῶν κατ' ἀρχὰς ἐπίσκοπος Μιλήτου καθηρέθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Μεθοδίου [† 846], χωρὶς καὶ πάλιν νὰ παύσῃ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταχθεὶς τῇ ἐναντίον τοῦ Ἰγνατίου μερίδι [846-857 τὸ α′]. Διαδεχθεὶς τὸν τελευταῖον τοῦτον ὁ ἱ. Φώτιος [Δ/ϐριος 857] ὄχι μόνον ἐδικαίωσε τὸν καθαιρεθέντα Πέτρον, ἀλλὰ καὶ προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Μητρόπολιν Σάρδεων, ἴσως κατὰ Δ/ϐριον τοῦ 858. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ ἱ. Φωτίου ἐπανελθὼν τὸ δεύτερον εἰς τὸν θρόνον ὁ ἱ. Ἰγνάτιος [Ν/ϐρ. 867] καὶ εἰς ἀργίαν ὑποϐαλὼν πλείστους ἐκ τῶν προσκειμένων τῷ ἱ. Φωτίῳ ἀρχιερέων δὲν ἐφείσθη καὶ τοῦ Μητροπολίτου Σάρδεων Πέτρου. Οὕτω δὲ καὶ ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἱ. Φώτιος, πληροφορηθεὶς τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ ἱ. Ἰγνατίου ἀποστολὴν πρεσβείας πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Ἀδριανὸν τὸν Β′ [867-872], προσκαλούμενον ὅπως παραστῇ εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συγκληθῇ ἐν Κων/πόλει σύνοδον, ἀπέστειλε καὶ οὗτος πρὸς τὸν αὐτὸν Πάπαν [κατὰ Δ/ϐριον τοῦ 868] καὶ δι᾿ ἄλλου πλοίου ἰδίαν πρεσϐείαν ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Σάρδεων Πέτρου

---

136) **J. Pargoire,** St. Euthyme et Jean de Sardes, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 157-161. — Le Quien I. σ. 863. — Fabricii, ὡς ἀνωτέρω, Χ. 441. 442. ΧΙ. 655. — Τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ὅρα ἐν τῷ *παραρτήματι.*

καὶ τοῦ μοναχοῦ Μεθοδίου, μετὰ γραμμάτων ὑπεραπολογούμενος. Δὲν ηὐτύχησεν ὅμως ὁ Πέτρος νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσάν αὐτῷ ἐντολὴν πνιγεὶς—κατὰ Φεβρουάριον 869—ἐν ναυαγίῳ, ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Δαλματίας, διασωθέντος μόνον τοῦ Μεθοδίου [137].

ιδ΄) Θεοφύλακτος.

«Ἐπὶ ἑνώσει τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας», τῆς ὁποίας ἡ εἰρήνη εἶχε διαταραχθῆ, συνῆλθε κατὰ Ν/βριον 879 ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἱ. Φωτίου μεγάλη σύνοδος ἐκ 383 πατέρων, κατὰ τὴν α΄ δὲ συνεδρίαν αὐτῆς ἀναφέρεται παραστὰς καὶ «***Θεοφύλακτος ὁ Σάρδεων***» [138].

ιε΄) Πέτρος [Β΄.]

Ὁ ἱ. Φώτιος ἀνελθὼν τὸ δεύτερον τὸν πατριαρχικὸν θρόνον [26 8/βρίου 878—φθινοπώρου 886] ἀπέστειλε —κατὰ Νικήταν τὸν Παφλαγόνα—«πρὸς Ἰωάννην τὸν Πάπαν [872-882] ἀποκρισιάριον γράψας ὅτι βίᾳ πολλῇ τῆς ἐκκλησίας ὅλης καὶ τῆς πολιτείας ἀναγκασθείς, ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνῆλθε καὶ μὴ βουλόμενος· ἵνα δὲ βεβαιώσηται τὸ ψεῦδος τῶν ἐπιστολῶν ***διὰ τοῦ μυστογράφου Πέτρου, ὃς καὶ τὰς Σάρδεις ὕστερον ἔπαθλον τῶν πλασμάτων ἠνέγκατο,*** δι' αὐτοῦ κλέπτει μὲν τὰς σφραγῖδας τῶν βουλωτηρίων τῶν ὅλων μητροπολιτῶν. . . . . ». Παραλείποντες τὴν ἄλλην τοῦ Νικήτα ἐχθρικὴν πρὸς τὸν ἱ. Φώτιον στάσιν, περιοριζόμεθα εἰς τὴν πληροφορίαν περὶ Πέτρου, τοῦ κατόπιν καὶ ἴσως μετὰ τὸν

---

137) ***Μ. Λογοθέτου Σταυράκη Ἀριστάρχη*** : Λόγοι καὶ Ὁμιλίαι τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου Πατριάρχου Κων/πόλεως. Κων/πολις 1900. Τόμ. Α΄, σ. ι΄. σημ. 10. ιη΄, ξστ΄, ξζ΄ Β΄, σ. 397.—*Ι. Βαλέττα* Φωτίου ἐπιστολαί. Λονδῖνον 1867 σ. 567.—**Hergenrœther**, Photius Patriarch von Constantinople. Regensburg τόμ. Α΄, σ. 359. 383. 403. τόμ. Β΄ σ. 23. 30. 570. 658.—**Anastasii Bibliothecari**, Santa Synodis octava generalis interpr., Præfatio. Patr. Latin. t. CXXIX σ. 15 καὶ ἐν Conciliorum generalium ecclesiae catholicae t. tertius, ἐν Ρώμῃ 1612 σ. 182.—Histoire ecclesiastique par l'abbé **Fleury**. Paris 1855, t. III σ. 442.—**Ch. Hefele** Histoire des concils ὡς ἀνωτέρω t. IV. 1. σ. 260. 452. 454. — **Mansi** XII. σ. 232. 426.—Histoire de Photius Patriarche de Con/ple. Paris 1845. II. édit par **l'abbé Jager** σ. 176. 177. — ***Α. Δημητρακοπούλου***. Ἱστορία τοῦ σχίσματος τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ὀρθ. ἑλληνικῆς. Ἐν Λειψίᾳ 1867, σελ. 8 [ἔνθα ὅμως παρουσιάζει τὸν Σάρδεων Πέτρον ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου]. — ***Νικήτα Παφλαγόνος***, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κων/πόλεως βίος ἤτοι ἄθλησις ἐν **Migne** t. 105 σ. 511, (ἔνθα σημειοῦται ὅτι μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰγνατίου ἦτο καὶ «*Πέτρος ὁ Σαρδέων ὁ λεγόμενος Δείλαιος*»—et Petrus quidam Sardorum episcopus cognomento Miser) καὶ σελ. 532 (ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ναυαγίου τοῦ Πέτρου).—**Le Quien** I. σ. 863.

138) **Mansi** t. 17α-18α σ. 373.—**Le Quien** I. σ. 863.

Θεοφύλακτον γενομένου μητροπολίτου Σάρδεων, πιθανῶς δὲ ταυτιζομένου καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ α΄ συνεδρίᾳ τῆς ἐπὶ τοῦ ἱ. Φωτίου συνόδου [Ν/βριος 879] παρουσιάζοντα ***θεοφιλέστατον διάκονον*** καὶ ***πρωτονοτάριον Πέτρον*** 139).

ις΄) Ἰωάννης [Β΄.]

Μεταξὺ τῶν συναξαριστῶν τοῦ τέλους τοῦ θ΄ αἰῶνος ἀναφέρεται καὶ ὁ ***Σάρδεων Ἰωάννης***, διασώσας α΄) μαρτυρολόγιον τοῦ μάρτυρος Νικηφόρου, β΄) ρητορικὴν διασκευὴν τῶν προγενεστέρων μαρτυρίων τοῦ αὐτοῦ ἁγίου καὶ γ΄) ἀνέκδοτον βίον τῶν ἁγίων Βαρβάρας καὶ Ἰουλιανῆς 140).

ιζ΄) Πέτρος [Γ΄.]

Νικόλαος ὁ Α΄ ὁ Μυστικός, ἀποκατασταθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κων/πόλεως [τὸ β΄ 912-925] διέταξε καὶ ὡδήγησαν πρὸς αὐτὸν τέσσαρας τοὺς ἐν τοῖς ὑπερῴοις τῆς Μ. Ἐκκλησίας διαμένοντας μητροπολίτας, ὄχι ὅμως καὶ τὸν ***Σάρδεων Πέτρον***, διότι οὗτος «ἀποδρὰς οὐχ εὑρέθη, καίπερ πλεῖον πάντων ἐπιζητούμενος». Τούτους πάντας, πάντως δὲ καὶ τὸν Πέτρον, καθῄρεσεν ὡς χειροτονήσαντας τὸν προκάτοχον αὐτοῦ Εὐθύμιον Α΄ [907-912] καὶ συγκοινωνήσαντας καὶ συλλειτουργήσαντας αὐτῷ 141).

ιη΄) Ἀντώνιος.

Πιθανῶς Πέτρον τὸν Γ΄ καθαιρεθέντα διεδέχθη ὁ ***Ἀντώνιος***, ἱεράρχης ἀπολαύων τῆς ἰδιαιτέρας φιλίας καὶ ἐκτιμήσεως τοῦ Πατριάρχου

---

139) Mansi t. XVII σ. 377.—***Νικήτα Παφλαγόνος***. Βίος Ἰγνατίου Κ/λεως κλπ. Migne t.105 σ.544.—Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ ἀοίδιμος Α.Παπ. Κεραμεὺς παρουσιάζει τὸν Ψευδονικήταν—ὡς τὸν ἀποκαλεῖ—μὴ ἀληθεύοντα ἀπέναντι ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἱστορίας καὶ ὡς συγχέοντα ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν δύο ὁμωνύμων προσώπων (Πέτρος Α΄ καὶ Πέτρος Β΄) ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ δύο διαφόρων προσώπων καὶ οὐχὶ περὶ ἑνός, ὡς φρονεῖ ὁ Κεραμεύς. — Ἡ ψευδωνυμία καὶ ἡ νοθεία τοῦ φερομένου ἐπ' ὀνόματι Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος βίου τοῦ Π/χου Ἰγνατίου ὑπὸ ***Α. Παπαδ. Κεραμέως***, ἐν Τεργέστῃ 1899, σ. 32-33.—Ὁ ***Λογοθέτης*** θεωρεῖ αὐτὸν γραμματέα, γενόμενον Σάρδεων μετὰ τὸ 879 ὑπὸ Φωτίου. —Jager ἔνθα ἀνωτέρω σ. 289.—Ὅρα καὶ ***παράρτημα***.

140) ***Κρουμβάχερ***, Ἱστορία τῆς Βυζ. Λογοτεχνίας (μετάφρασις ***Γ. Σωτηριάδου***), Ἀθῆναι 1897, τόμ. Α΄ σ. 401.—Ὁ Le Quien (I. σελ. 863) καίτοι θεωρεῖ ***Ἰωάννην τὸν Α΄*** (σελ. 863) ὡς γράψαντα τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ ἁγίου Νικηφόρου, ἐπιφέρει ὅμως ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ὁρίσῃ ἂν συντάκτης τοῦ μαρτυρολογίου τούτου ὑπῆρξεν Ἰωάννης ὁ Α΄ ἢ ἕτερός τις.—Ὁ ***Λογοθέτης*** θέτει ***Ἰωάννην τὸν Β΄*** περὶ τὸ 895.

141) Vita Euthymii. Ein anekdoton zur geschichte Leo's des veisen A. 886-912. herausg. von C. De Boor. Berlin 1888 σ. 62. —Ὅρα καὶ ***παράρτημα***.

Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ σώζεται φιλικὴ πρὸς ἐκεῖνον ἐπιστολή, ἀποσταλεῖσα κατὰ τὴν $β^{αν}$ αὐτοῦ πατριαρχείαν [912-925] 142).

ιθ΄) Λέων.

Σισίνιος ὁ Β΄, Πατριάρχης Κων/πόλεως [996-998] συγκαλέσας σύνοδον ἐκ 30 μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ἐξέδωκε Τόμον «περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δύο ἀδελφοὺς ἐξαδέλφας δύο». Εἰς ταύτην παρέστη ὑπογράψας ἅμα καὶ τὸν Τόμον καὶ ὁ ***Σάρδεων Λέων*** 143).

κ΄) Ἰωάννης [Γ΄].

Ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ συνῆλθεν [26 Φεβρ. 1114] ἐν τῷ Παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν σύνοδος 32 μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων καθαιρέσασα τὸν Πατριάρχην Κων/πόλεως Κοσμᾶν Β΄ τὸν Ἀττικὸν ὡς ὁμόφρονα τῷ Βογομίλῳ Νήφωνι. Μεταξὺ τῶν ὑπογραψάντων τὴν καθαίρεσιν ἀναφέρεται καὶ ὁ Σάρδεων Ἰωάννης ὑπογραφόμενος : «***Ἰωάννης παραχωρήσει Θεοῦ μητροπολίτης τῶν Σαρδῶν ὁρίσας ὑπέγραψα***» 144).

κα΄) Νικήτας.

Ἐξ ἀφορμῆς δογματικῆς τινος συζητήσεως εἰς τὸ γραφικὸν [Ἰωαν. ιδ΄ 28] «ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστι», συνεκροτήθη ἐν Κων/πόλει τῷ 1166 ἐνδημοῦσα Σύνοδος ἐπὶ Πατριάρχου Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργη, εἰς ἣν παρέστη καὶ ὁ ***Σάρδεων Νικήτας*** 145).

κβ΄) Ἀνώνυμος.

Κατὰ τὴν ἐπὶ Ἰσαακίου [κατ' Αὔγουστον, πιθανῶς τοῦ 1192] γενομένην ἐν Κων/πόλει σύνοδον ἀποφασίσασαν τὴν ἀποκατάστασιν καὶ αὐ-

---

142) Migne, t. 111 σ. 369.—Ὅρα ἐπιστολὴν ἐν τῷ *παραρτήματι.*

143) Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε΄, σελ. 11-19.— Le Quien I. σ. 863.— Ὅρα καὶ *παράρτημα.*

144) Mansi t. XXI σ. 705. — Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε΄ σ. 307.—Ὁ ***Ἀλλάτιος*** ἐν τῇ Diatriba de Georgiorum Scriptis σ. 321 μεταξὺ τῶν συγγραψάντων περὶ ῥητορικῆς ἀναφέρει καὶ τὸν ***Μητροπολίτην Σάρδεων Ἰωάννην Δοξαπατρῆν*** ἐπιλέγων : «ἕτερος μητροπολίτης Σάρδεων κῦρος Ἰωάννης Δοξαπάτρης». — Ὁ Le Quien (I. 864) ἀναφέρων ταῦτα σημειοῖ ὅτι φαίνεται αὐτῷ σκοτεινὸν ἂν ὁ Ἰωάννης οὗτος Δοξαπατρῆς εἶνε δ' αὐτὸς τῷ ἀναφερομένῳ Ἰωάννῃ τῷ Γ΄, τὸν ὁποῖον ὅμως οὗτος ἀριθμεῖ ὡς Β΄.—Ὅρα καὶ *παράρτημα.*

145) Le Quien I΄. 864.— Allatius libr. 2 de cons. c. 12. —Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Α. Maïo : «Scriptorum Veterum Nova Collectio» (t. IV.), ἀπὸ σελ. 1-96 δημοσιεύονται τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης χωρὶς ὅμως μεταξὺ τῶν παρισταμένων καὶ ὑπογραφομένων μητροπολιτῶν νὰ ἀναφέρηται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σάρδεων Νικήτα. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Mansi t. XXII σ. 1 καὶ 11.

θις εἰς τὸν θρόνον Ἱεροσολύμων τοῦ Κων/πόλεως Δοσιθέου παρέστη καὶ ***«ὁ Σάρδεων»,*** ἄνευ μνείας τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ [146].

κγ΄) Νικηφόρος ὁ Χρυσοβέργης.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 167 κώδικι βατικαν. ὀττοβιν. τοῦ ιε΄ αἰῶνος πρὸ τοῦ φύλλου 161 εὑρίσκονται κατακεχωρημένοι «***στίχοι Νικηφόρου τοῦ Χρυσοβέργει μητροπολίτου Σαρδαίων***». Εἶνε ἆρά γε ὁ αὐτὸς πρὸς ἕτερον Νικηφόρον Χρυσοβέργην, ὅστις συγγραφεὺς ἄγνωστος ἐπὶ πολὺν χρόνον παραμείνας ἀπεδείχθη ἔπειτα ὅτι ἐγεννήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ιβ΄ αἰῶνος καὶ ἀπέθανε μετὰ τὸ 1203 ; Ὁ Κρουμβάχερ σημειοῖ ὅτι εἶνε «ἄγνωστον ἂν δύναται νὰ ταυτισθῇ». Λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπίθετον καὶ τὴν συγγραφικὴν ἰδιότητα ἀμφοτέρων, τείνομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀντιπροσωπεύουσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ μάλιστα νὰ ταυτίσωμεν αὐτὸ πρὸς τὸν «***Σάρδεων Νικηφόρον***», ὑπογραφόμενον ἐν πατριαρχικῷ καὶ συνοδικῷ γράμματι, φέροντι χρονολογίαν : «μηνὶ Ὀκτωβρίῳ Ἰνδικτιῶνος β΄, ἔτος στ΄ψκβ», καὶ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ Δ΄ [1207-1213], ὅστις γράφων πρὸς τὸν Ῥήγαν τῆς Ἀρμενίας, Κιλικίας καὶ Ἰσαυρίας, ἐβεβαίου ὅτι ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου Α΄ τοῦ Λασκάρεως θέλει τελεσθῇ κατὰ τὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας [147].

κδ΄) Ἀλέξιος.

Θεόδωρος Α΄ ὁ Λάσκαρις ἐν ἐκστρατείᾳ εὑρισκόμενος καὶ θέλων νὰ προβῇ ἀμέσως εἰς ἐκλογὴν διαδόχου τοῦ ἀποθανόντος Πατριάρχου Θεοδώρου τοῦ Εἰρηνικοῦ, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ διενεργήσῃ τὴν ἐκλογὴν ἐν Νικαίᾳ, ἠρώτησε τοὺς ἀρχιερεῖς ἂν ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο κανονικὸν κώλυμα. Συνελθόντες τότε οἱ ἀρχιερεῖς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἐφέσου Νικολάου Μεσαρίτου [9 Μαΐου 1216] ἀπεφάνθησαν ὅτι οὐδὲν κώλυμα ὑφίσταται, ἐκδόντες ἅμα καὶ συνοδικὸν γράμμα. Τοῦτο ὡς

---

146) ***Α. Παπαδ. Κεραμέως,*** Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. Σταχυολογίας. Ἐν Πετρουπόλει 1894. Τόμ. Β΄, σ. 364.

147) Codices Manuscripti Graeci Ottoboniani Bibliothecae Vaticanae. E. Feron et F. Battaglini. Romae. 1893 σελ. 95. —CXXVII Programm des Königl. Friedrichs-Gymnasiums zu Breslau. 1892. Nicephori Chrysobergae ad Angelos orationes tres edidit Maximilianus Treu — ***Κρουμβάχερ.*** Ἱστορ. Βυζαντ. Λογοτεχνίας (μετάφρ. Σωτηριάδου) τόμ. Β΄, Ἀθῆναι 1900 σελ. 127.—***Ἀντ. Μηλιαράκη.*** Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Ἀθῆναι 1898 σ. 99-100. Βυζαντινὰ Χρονικὰ τόμ. Δ΄ σελ. 164. — ***Γ. Λαμπάκη*** σελ. 343.—Σχετικὰ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὅρα ἐν ***τῷ παραρτήματι.***

καὶ ἕτερα δύο ἀφορῶντα τὸ μὲν ἡγούμενόν τινα, τὸ δὲ τὸν Μητροπολίτην Μιτυλήνης, ὑπέγραψαν 38 ἀρχιερεῖς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν δεύτερος μετὰ τὸν Ἐφέσου ὑπογράφεται καὶ ὁ ***Σάρδεων Ἀλέξιος*** [148].

κε') Ἀνδρόνικος [τὸ α']

Κατήγετο ἐκ Παφλαγονίας. Ἄγνωστον πότε ἐκλεγεὶς μητροπολίτης Σάρδεων ἀναφέρεται παραστὰς εἰς τὴν ἐπὶ Πατριάρχου Μανουὴλ τοῦ Β' —κατὰ Ἰούλιον 1250—συγκληθεῖσαν σύνοδον ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ ἱ. μονῇ τῆς Θεομήτορος τῆς Γοργοεπηκόου, ἐπικεκλημένης τῶν Σάνδρων, καὶ ἀσχοληθεῖσαν περὶ ἄλλων τε καὶ περὶ τοῦ ζητήματος «περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων». Ὑπογράφεται : ***«ὁ Σάρδεων καὶ ἔξαρχος πάσης Λυδίας Ἀνδρόνικος»***. Ἀργότερον, τῷ 1255, Ἰωάννης ὁ Δούκας, Βατάτσης, ἀπέστειλεν εἰς Ρώμην πρεσβείαν ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Κυζίκου Γεωργίου καὶ Σάρδεων Ἀνδρονίκου ἀποπειρώμενος τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἄνευ ὅμως ἐπιτυχίας τοῦ πράγματος διὰ τὸν ἐπισυμβάντα κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος θάνατον τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πάπα. Ἡ συμμετοχὴ ὅμως τοῦ Σάρδεων Ἀνδρονίκου εἰς μίαν τοιαύτην σοβαρὰν ἀποστολὴν δικαιολογεῖται ἔκ τε τῆς βαθείας αὐτοῦ φιλοσοφικῆς, θεολογικῆς καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ μορφώσεως καὶ ἐξ ἧς ἀπήλαυε παρὰ τῇ Αὐλῇ ἐκτιμήσεως, ὡς τεκμαίρεταί τις τοῦτο καὶ ἐξ ἧς περιεσώθη ἐπιστολογραφίας πρὸς αὐτὸν Θεοδώρου Δούκα τοῦ Λασκάρεως [149].

Ὅτε Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος παρὰ τὸν δοθέντα ὑπ' αὐτοῦ ὅρκον ἐπέ-

---

148) ***Νέα Σιών***, περιοδ. ἐν Ἱεροσολύμοις τόμ. Ε' (1909) σ. 182-183.—***Βυζαντινὰ Χρονικὰ*** τόμ. ΙΒ', σ. 103. — ***Γ. Λαμπάκη***, σ. 61. 343.

—Ἐν τῷ Codex Coislinianus 278 [φύλλ. 59β -62β] ὑπάρχει Γερμανοῦ τοῦ Β' Πατριάρχου ΚΠόλεως ***«ὁμιλία ἀναγνωσθεῖσα μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Λυδίας ἐπάνοδον καὶ τὴν καθαίρεσιν τοῦ αἱρετικοῦ Λεοντίου»***, ἀπαγγελθεῖσα ἐν Νικαίᾳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγ. Ἀποστόλων τῷ 1223. Καίτοι δὲν γνωρίζομεν ποῖος ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ὁ αἱρετικὸς οὗτος Λεόντιος, ***«ὁ θηριώνυμος ἀνήρ, ἀδικίαν εἰς ὕψος λαλήσας καὶ τὰ ἅγια βεβηλώσας καὶ πολλοῖς ἀναγνωρισθεὶς κακοῖς ὑπεύθυνος»***, ὅμως συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τοῦ ***Σπ. Νικ. Λαγοπάτη***, καθ' ἣν «ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Γερμανὸς ἐπεχείρησε περιοδείαν πρὸς καταπολέμησιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ καθαίρεσιν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ***ὁ Λεόντιος θὰ ἦτο ἐπίσκοπος»***. Ὑπερθεματίζοντες μάλιστα διερωτώμεθα ἐὰν οὗτος ὑπῆρξεν ἁπλῶς ἐπίσκοπός τις τῆς ἐπαρχίας Λυδίας ἢ ὡρισμένως αὐτὸς οὗτος ὁ διάδοχος τοῦ Ἀλεξίου ἐν τῇ μητροπόλει Σάρδεων, ὅτε καὶ θὰ ἐδικαιολογεῖτο καλύτερον ἡ εἰς Λυδίαν μετάβασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. ***(Σπ. Ν. Λαγοπάτη*** Γερμανὸς ὁ Β' Πατριάρχης ΚΠόλεως—Νικαίας (1221-1240). Τρίπολις 1913. σ. 27-29. 132. 135. 144. 174. 260-266).

149) ***Γ. Ἀκροπολίτου***. Χρονικὴ συγγραφή, ἔκδ. Βόννης σ. 189.—***Ἀντ. Μηλιαράκη***, Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας κλπ σ. 108. Λελανθασμένως οὗτος θεωρεῖ τὴν σύνοδον γενομένην τῷ 1220 ἐπὶ Πατριάρχου Μανουὴλ τοῦ Α'. — Le Quien

μενεν ὅπως στεφθῇ βασιλεύς, παραγκωνίζων οὕτω τὸν νόμιμον κληρονόμον τοῦ θρόνου Ἰωάννην Β' Λάσκαριν, ὁ Πατριάρχης Ἀρσένιος, εἷς τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἀνηλίκου βασιλόπαιδος καὶ σὺν αὐτῷ καὶ οἱ μητροπολῖται Θεσσαλονίκης Μανουὴλ καὶ Σάρδεων Ἀνδρόνικος ἀνθίσταντο, κατόπιν ὅμως ὁ Σάρδεων **«ἅμα τῷ τὸν πατριάρχην πεισθῆναι καὶ αὐτὸς συνεπείθετο»,** συμβαλόντος εἰς τοῦτο πολὺ καὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Γερμανοῦ. Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος στεφθεὶς βασιλεὺς ἐξηκολούθει φερόμενος περιφρονητικῶς πρὸς τὸν βασιλόπαιδα, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀρσένιος ἤλεγχεν αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιορκείαν αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ νομίμου βασιλέως, ἐπὶ τέλους δ' ἀπεχώρησε τοῦ θρόνου στήσας τὸ ἡσυχαστήριον αὐτοῦ εἰς τὴν λεγομένην μονὴν τοῦ Πασχανίου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σάρδεων Ἀνδρόνικος ἤσχαλλε σφόδρα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ βασιλέως παρασπονδήσει, ὁμοῦ δὲ μετὰ τοῦ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ ἀπέστεργε καὶ τὸν διάδοχον τοῦ Ἀρσενίου Νικηφόρον τὸν ἀπὸ Ἐφέσου, ἕως οὗ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλο τι ἠναγκάσθη νὰ καρῇ μοναχός [150].

Τοῦ τελευταίου τούτου σημείου ἡ ἱστορία ἔχει ὧδε: Συνεχῶς διενοχλῶν τὸν βασιλέα ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Παφλαγονίαν, ἐπὶ τῷ ἰδιαιτέρῳ σκοπῷ **«τὰ τῶν Παφλαγόνων πάντα διαταράξαι τῇ πρὸς τὸν βασιλέα διανοίᾳ»** καὶ μὴ τυχὼν τῆς ἀδείας ἐκείνου εἰπόντος αὐτῷ **«ὡς μητροπολίτης κεχειροτόνησαι Σάρδεων οὐκέτι γε μὴν Παφλαγονίας καὶ δεῖ σε τοῖς τῶν Σάρδεων ἐμφιλοχωρεῖν μέρεσι κἀκεῖσε καὶ διατρίβειν καί σου ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον»,** ὁ Ἀνδρόνικος κατανοήσας τὸ ἀμετάπειστον τοῦ βασιλέως καὶ **«μὴ ἔχων ὅ,τι καὶ δράσειε, τὸν μονήρη βίον προείλετο».** Ἐλθὼν δὲ εἰς Σηλύβριαν, ἔνθα ἀφίκετο καὶ ὁ βασιλεύς, καὶ ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐν τῇ ἱ. μονῇ τοῦ Σωτῆρος ἱερουργίας τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Ἰωαννικίου, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, παρόντι κατὰ τὴν ἱερουργίαν, καὶ ὑπέβαλε τὴν παράκλησιν ὅπως καρῇ μοναχὸς ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ ἀρχιερέως. Ὁ βασιλεὺς γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τοῦ Σάρδεων, θέλοντος νὰ προβάλλῃ τὴν πρόφασιν ὅτι οὐχὶ ἐκ προαιρέσεως ἀλλὰ βίᾳ βασιλικῇ ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἠρώτησε **«τί παθὼν με-**

I. σ. 864. — Dictionnaire d'Histoire et de Geographie ecclesiastique t. II. Paris, édit. Letouzey et Ané. 1914. σελ. 1774.—*Γ. Λαμπάκη* σ. 343. 344.— ***Μ. Γεδεών***, Πατριαρχ. πίνακες σ. 388.—Acta Patriarchatus Miklosich καὶ Müller I' σ. 118.— Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε', σ. 114. 116.—Mansi t. XXII σ. 1137. 1141.— ***Φ. Βαφείδου***, ἐκκλ. ἱστορία Β' σ. 210. — ***Γ. Παχυμέρης***, ἔκδ. Βόννης Α', σ. 367.— Theodori Ducae Lascari Epistolae CCXVII ed. Nicolaus Festa. Firenze 1898. —Ὅρα καὶ *παράρτημα*. —Théodore II. Lascaris empereur de Nicée par Jean B. Papadopoulos, Paris 1908, σ. 29. 30-31. 47. 52-53. 162. 163.

150) ***Γ. Παχυμέρης***, Α' 102. 112. — ***Μ. Γεδεών***. Πατριαρχ. Πίνακες σελ. 390. — ***Ἀντ. Μηλιαράκη***, ἔνθα ἀνωτέρω σ. 542. 557.

τασχηματίζεσθαι βούλοιτο καὶ εἴς τί βλέπων τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀπράγμονα βίον αἱροῖτο· πλὴν οὐδείς, προσέθετε, *ὁ κωλύσων, εἰ οὕτω βούλεται»*, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος προσεπάθει παντοιοτρόπως νὰ δικαιολογηθῇ, ἐν τέλει δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ λήξει τῆς θείας λειτουργίας ἐξελθόντος τῆς ἐκκλησίας, προσελθὼν οὗτος παρὰ τῷ ἱερουργήσαντι ἀρχιερεῖ ἐκάρη μοναχὸς μετονομασθεὶς Ἀθανάσιος [151].

κς') Ἰάκωβος Χαλαζᾶς.

Τὸν Ἀνδρόνικον περιβληθέντα οὕτω τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὁ Πατριάρχης Νικηφόρος [1260-61], συναινέσει βασιλικῇ, ἀντικατέστησε διὰ τοῦ ***Ἰακώβου Χαλαζᾶ,*** ἐκ τῶν κληρικῶν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Τῷ Ἱεράρχῃ τούτῳ, μεταβαίνοντι εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, ἀνετέθη βασιλικὴ ἐντολὴ ὅπως, εἴτε αὐτοπροσώπως ἐντυγχάνων τῷ νεοεκλεγέντι Πατριάρχῃ Γερμανῷ τῷ Γ' [Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 1867] εἴτε καὶ ἐπιστέλλων αὐτῷ ἐκ Χαλκηδόνος, καθ' ὃν χρόνον ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀνατολήν, συστήσῃ αὐτῷ τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν. Ὁ Σάρδεων προετίμησε τὸ δεύτερον. Καὶ ὁ μὲν Πατριάρχης Γερμανὸς λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σάρδεων ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ ἵνα, ἀναλόγως τῆς ἐκείνου ἀπαντήσεως διενεργήσῃ τὸ δέον· ὁ βασιλεὺς ὅμως ἐπιδείξας ἀδιαφορίαν διεμήνυσε τὰ ἑξῆς: ***«ἐν χερσὶν αὐτὸς ἔχεις τὸν ἄνδρα, οὕτω τῶν κανόνων διδόντων καὶ οἱ περὶ σὲ πολλοὶ τῶν τοιούτων κριταί, καί σοι τὸ περὶ τούτων ζητεῖν ἐφειμένον ποίει ὡς βούλει».*** Ὁ Πατριάρχης κατόπιν καὶ τῆς τοιαύτης βασιλικῆς ἀπαντήσεως παρεσκευάζετο εἰς παραίτησιν [152].

Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς ἐπὶ πόσον χρόνον ἐπεσκόπευσε τῆς Ἐκκλησίας Σάρδεων ὁ Ἰάκωβος καὶ ἐὰν διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἐνωρίτερον ἄλλος τις ἢ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1283 ὁ τὸ β' ἀρχιερατεύσας Ἀνδρόνικος. Τὸ βέβαιον μόνον εἶνε ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ι' [τῷ 1274], ἡ ἀπευθυνομένη πρὸς 42 μητροπολίτας μεταξὺ δ' αὐτῶν ἀνωνύμως καὶ πρὸς τὸν «***Σάρδεων τῆς Λυδίας***», δὲν ἔχει ὑπ' ὄψει τὸν Ἀνδρόνικον, ὡς φρονεῖ ὁ *Le Quien* καὶ ὁ ἀρθρογράφος ἐν τῷ *Diction.*

---

151) ***Γ. Ἀκροπολίτου*** ἔνθα ἀνωτ. σ. 188-189. — ***Γ. Παχυμέρη,*** Α' σ. 118-120. 126. — Ὁ σύγχρονος τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου ἀνώνυμος χρονογράφος, ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ, ὡς ἀπελαθέντος τοῦ θρόνου, προστίθησιν ὅτι ***«σὺν αὐτῷ καὶ ὁ Σάρδεων Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τὰ αὐτὰ καὶ αὐτοὶ πεπονθότες»*** (Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθ. Ζ', σ. 548. — **Migne** t. 140 σελ. 940-941 ἔνθα ἡ διαθήκη τοῦ Ἀρσενίου) — **Fabricii**, ὡς ἀνωτέρω t. VII σ. 771).

152) ***Γ. Παχυμέρη*** Α' 126. 296. Β' 298. 299. — Ἐκ παρεξηγήσεως πάντως τὸ Diction. d'Histoire et de Geographie κλπ. ὡς ἀνωτέρω ἐν σελ. 1776, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ***Γ. Παχυμέρη*** Β' σελ. 51 ἀποδίδει τῷ Ἀνδρονίκῳ τὸ ἐπίθετον ***Χαλαζᾶς.*** — ***Ἀντ. Μηλιαράκη*** ἔνθα ἀνωτέρω σ. 569. —**Le Quien** Ι'. σ. 865.

d'Histoire et de *Geographie*, ὡς μήπω εἰσέτι ἀποκατασταθέντα εἰς τὸν θρόνον τῆς Σαρδηνιακῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' εἴτε τὸν Ἰάκωβον Χαλαζᾶν ἢ ἄλλον τινὰ διάδοχον ἐκείνου [153].

κε') Ἀνδρόνικος [τὸ β'].

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου ἀνῆλθε τὸν θρόνον τὸ β' ὁ Ἀρσένιος [1261-67], ὅστις γνωρίζων ὅτι χάριν αὐτοῦ ὁ Ἀνδρόνικος ἐγένετο μοναχός, ἐπεθύμει ὅπως ἀποκαταστήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ μητροπόλει Σάρδεων, πρᾶγμα ὅμως ὅπερ ἡ περὶ αὐτὸν σύνοδος ἀπέκρουεν. Ἡμέραν τινὰ συνεδριαζούσης τῆς τελευταίας ταύτης, ὁ Ἀνδρόνικος, ἐν γνώσει τοῦ Πατριάρχου, περιβληθεὶς ἀρχιερατικὸν μανδύαν καὶ φέρων ἐπὶ κεφαλῆς τὴν ἱερὰν κίδαριν, προσῆλθε ζητῶν ὅπως ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς ἱ. Συνόδου. Ἀλλ' αὕτη ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε νὰ δεχθῇ αὐτὸν μετὰ τὴν διαπίστωσιν μάλιστα ὅτι ὑπεγράφετο ἐν τῷ σχετικῷ αὐτοῦ γράμματι «Ἀθανάσιος». Καὶ οὕτω τὸ μὲν πατριαρχικὸν ἐνδιαφέρον κατ' οὐδὲν ἴσχυσεν, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος ἀποτυχὼν ἐξηναγκάσθη νὰ διάγῃ καὶ τοῦ λοιποῦ τὸν ἀπράγμονα τοῦ μοναχοῦ βίον. Πλὴν καὶ οὕτως ἔχων δὲν ἔπαυε θεωρούμενος πάντοτε ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς μερίδος τῶν Ἀρσενιατῶν, ἐνεργῶν συχνάκις ἐξ ὀνόματος αὐτῶν παρὰ τῷ Ἀνδρονίκῳ Παλαιολόγῳ καὶ πολλῆς ἀπολαύων παρ' αὐτῷ ἐκτιμήσεως, θεωρούμενος καὶ πνευματικὸς αὐτοῦ πατήρ, εἰς βαθμὸν μάλιστα ὥστε ὁ βασιλεὺς νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Β' [1283-1289], ἀφοῦ αἱ ἴδιαι τοῦ μοναχοῦ Ἀθανασίου (Ἀνδρονίκου) προσπάθειαι πρὸς ἐπιτυχίαν ἑαυτοῦ ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἐκλογῇ ἀπέβησαν μάταιαι.

Τὴν δευτέραν ὅμως ἑβδομάδα [κατ' Ἀπρίλιον, ἐπὶ Πατριάρχου Γρηγορίου Β', τῷ 1283], μετὰ τὴν ἀναστάσιμον «**ἣν καὶ διακινήσιμον λέγουσι**», κατόπιν βασιλικοῦ διατάγματος ὁ μοναχὸς Ἀθανάσιος ἐπαναφέρεται καὶ αὖθις εἰς τὸν τέως ἀρχιερατικὸν αὐτοῦ βαθμὸν ἀναλαβὼν τὸ ὄνομα «Ἀνδρόνικος» καὶ ἀποκαθίσταται τὸ β' εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῶν Σάρδεων [1283-4], χωρὶς νὰ παύσῃ θεωρούμενος καὶ ὑπάρχων καὶ ἐφεξῆς πνευματικὸς πατὴρ τοῦ βασιλέως. Ἰσχυρὸς δὲ ὢν πολλὴν ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν [1284] γενομένην σύνοδον, ἧς μετέσχε κηρυχθεὶς ἐναντίον τῆς λατινόφρονος μερίδος. Ἐν τέλει κατηγορηθεὶς ὡς «**χείριστα καὶ φρονῶν καὶ λέγων κατὰ βασιλέως**», ἤχθη εἰς δίκην ἐπὶ ἐγκλήματι καθοσιώσεως. «**Τὸ δ' ἐντεῦθεν ἁπάσαις τε λοιδορίαις περιβληθεὶς καὶ**

---

153) **Mansi t. XXIV σ. 79.**

ἐλεγμοῖς τοῖς εἰκόσιν, ὅτι καὶ μοναχὸς ὢν οὐκ ἔφριξεν ἀθετήσας τὸ σχῆμα καὶ πρὸς τὸν τῶν ἀρχιερέων μεταπηδήσας βαθμὸν καὶ τὰ δεινὰ παθὼν ἐκ πολλῶν, τέλος πυγμαῖς τε καὶ ἐν ὠθισμοῖς ἀνάρπαστος γεγονὼς ἔξω που τοῦ κοινοῦ συνεδρίου παρέρριπται». Ὁ δὲ Λαρίσσης Νίκανδρος, ὀπαδὸς τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Βέκκου, παρὼν ἐν τῇ δίκῃ καὶ βλέπων τὸν Ἀνδρόνικον ἐκριπτόμενον, ὡς ἀνωτέρω, ***«λαβὼν μοναχικὸν ἐπιτύμβιον, μεθ᾽ ὅσου μυκτῆρος καὶ χλευασμοῦ ἐπιτίθησιν· ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μόνον ἐν ἑαυτῷ γεγονὼς (τὰ γὰρ πλεῖστα ἔξω νοὸς ἦν) ἐρρίπτει τε παρευθὺς ἐπισχὼν τὴν καλύπτραν ἐκ σφενδονῶν καὶ ταῖς ὀξείαις βολαῖς τοῦ ἡλίου γυμνὴν ἐδίδου καθυπακούειν τὴν κεφαλήν· ὁ δὲ καὶ αὖθις ἀναλαμβάνων ἐπετίθει καὶ αὖθις ἐκεῖνος ἀπέρριπτε· καὶ τοῦτο πολλάκις γεγονός, γέλως ἤρετο παρὰ τῶν παρόντων καὶ χλεύη καὶ ἐπιτίμησις οὐ μικρά· οἵ δέ γε προσεκτικώτεροι ἀνάγοντες τὸν νοῦν πρὸς ἅπερ ἐκεῖνος ἐποίει τοῖς ἀρχιερεῦσι πρότερον, ὁμοίαις δίκαις ὑποβάλλουσαν ἐκεῖνον κατενόουν τὴν πρόνοιαν»***. Οὑτωσὶ ἐκδιωχθεὶς τοῦ θρόνου τῶν Σάρδεων, ἔπαυσεν ἀπασχολῶν τὴν Ἐκκλησίαν. Τὶ ἀπέγεινεν, ἄγνωστον [154].

κζ´) Γεράσιμος ὁ Κερκύρας.

Τὸν Ἀνδρόνικον φαίνεται εὐθὺς ἀμέσως ἀντικαταστήσας προεδρικῶς ὁ Μητροπολίτης Κερκύρας Γεράσιμος. Ἡ ἐν Βλαχέρναις ἐπὶ Γρηγορίου Β´ τοῦ Κυπρίου [1284 ἢ ἀρχὰς 1285] συγκροτηθεῖσα σύνοδος, καταδικάσασα τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἕνωσιν, καθήρεσε τὸν παυθέντα λατινόφρονα Πατριάρχην Ἰωάννην ΙΑ´ τὸν Βέκκον καὶ ἐξέδωκε τὸν «κατὰ τῶν Λατίνων συνοδικὸν Τόμον» συνταχθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Τὸν Τόμον τοῦτον ὑπέγραψεν Ἀνδρόνικος ὁ Β´ [1282-1328], ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, 38 Μητροπολῖται, 3 Ἀρχιεπίσκοποι καὶ 30 ἐκκλ στικοὶ ὀφφικιάλοι, μεταξὺ δὲ τῶν Μητροπολιτῶν τέταρτος, μετὰ τοὺς Ἐφέσου, Ἡρακλείας καὶ Κυζίκου, ὑπογράφεται καὶ «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Κερκύρας, ***πρόεδρος Σάρδεων, ἔξαρχος πάσης Λυδίας καὶ ὑπέρτιμος*** Γεράσιμος, ὁρίσας ὑπέγραψα» [155].

---

154) ***Γ. Παχυμέρη*** Α´, σ. 272-273. Β´, σ. 37. 38. 43. 50. 52. 65-66.—Dictionn. d'Histoire κλπ. ὡς ἀνωτ., Β´ σελ. 1776.— ***Α. Κεραμέως Παπαδοπούλου***. Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμ. Σταχυολογίας τόμ. Α´, Πετρούπολις 1891, σελ. 274. 275.—Le Quien Ι´, σελ. 865.

155) ***Μ. Γεδεὼν*** Πατριαρχ. Πίνακες σελ. 395.—***Φ. Βαφείδου***, ἐκκλησ. ἱστορ. Β´, 215. 282.—Les signataires du second synode des Blakhernes par V. Laurent, ἐν Echos d'Orient ἔτος 30 σ. 129-149. Μελέτη ἀξιόλογος, διαπραγματευομένη περὶ τοῦ χρόνου τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, περὶ τῶν ἐν τῷ ἐκδοθέντι τόμῳ ὑπογρα-

κη') Κλήμης.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 274 κώδικι μεμβρ. τῆς μονῆς Κοσινίτσης ἀναγινώσκεται : «Ἐτελειώθη τὸ παρὸν νομοκάνωνον (σημ. πρόκειται περὶ τοῦ νομοκάνονος Βαλσαμῶνος) ὀρδίνω τοῦ πανιερωτάτου ἐπισκόπου ἐπ(αρχίας) Σάρδ[ε]ου καὶ αὐθέντου μου κυροῦ Κλήμεντος, διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ χωρίου Ἀνεουκόμεως Θεοφυλάκτου τοῦ Οὐρβηνοῦ (?), μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κθ', ἡμέρᾳ πέμπτῃ, Ἰνδικτ. ιε', ἔτους ϛψε'». — Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τῶν M. Vogel καὶ V. Gardthausen σημειοῦται : «Θεοφύλακτος ὁ Οὐρβηνὸς (?) ἁμαρτωλὸς πρεσβύτερος ἀπὸ χωρίου Ἀνεουκόμεως 1286, 29/9 ὀρδίνω τοῦ πανιερωτάτου ἐπισκόπου ἐπ[αρχίας] Σαρδέου (Σάρδεων ?) κυροῦ Κλήμεντος».—Εἶνε λίαν πιθανὸν τὸν ὑπὸ τύπον προσωρινότητος προεδρικῶς καταλαβόντα τὴν μητρόπολιν Σάρδεων μητροπολ. Κερκύρας Γεράσιμον νὰ διεδέχθῃ ὁ **Κλήμης,** ἐντολῇ τοῦ ὁποίου ὁ ἐξ Ἀνέων τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας (Ἐφέσου) καταγόμενος πρεσβύτερος Θεφύλακτος ἀντέγραψε τὸν νομοκάνονα τοῦ Βαλσαμῶνος [156].

κθ') Ἀνώνυμος.

Ὁ Πατριάρχης Ἀθανάσιος Α' [τὸ β' 1304-1310] συγκαλέσας σύνοδον κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1304, ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ἀποβλέπουσαν κυρίως εἰς τὴν τῶν ἠθῶν διόρθωσιν. Μεταξὺ τῶν παρευρεθέντων καὶ ἀνωνύμως ἀναφερομένων 21 ἀρχιερέων συναριθμεῖται τρίτος μετὰ τοὺς Ἡρακλείας καὶ Ἀγκύρας καὶ ***«ὁ Σάρδεων»***. Ὁ αὐτὸς Πατριάρχης ἐστηλίτευσε συνοδικῶς «Ἰωάννην τινὰ Δριμὺν τὸ ἐπίθετον, προσεταιρισάμενον συμμορίαν ἐπάρατον κατά τε τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ, κατά τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ θεοστεφοῦς αὐτοκράτορος». Ἐν τῷ ἐκδοθέντι πατριαρχ. καὶ συνοδικῷ γράμματι γίνεται μνεία καὶ ***«τοῦ Σάρδεων καὶ ὑπερτίμου»*** [ἀνωνύμως], τὸν ὁποῖον ὁ Le Quien τείνει νὰ θεωρήσῃ διάδοχον τοῦ Ἀνδρονίκου. Ἡ γνώμη ὅμως αὐτὴ δὲν εὐοδοῦται, κατόπιν τῶν περὶ Γερασίμου καὶ Κλήμεντος ἀνωτέρω σημειωθέντων [157].

φῶν καὶ περὶ τοῦ ἑλλην. κειμένου τοῦ τόμου.— Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ***πρόεδρος*** ὅρα μελέτην ***Ἠλ. Ἀλεξανδρίδου*** : «Πρόεδρος· τὸν τόπον ἐπέχων», ἐν ***Ὀρθοδοξίᾳ*** ἔτος Β' (1927-28) σελ. 198. 254. 284. 341. 478.

156) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος. Παράρτημα τοῦ ιζ' τόμου [1886] σελ. 25. 33-34.—Die Griechischen Schreiber des Mittelalters und des Renaissance von M. Vogel und V. Gardthauser. Leipzig 1909, σελ. 148.

157) Σύνταγμα Καν. Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε' σελ. 122.—***Μ. Γεδεὼν*** Πατρ. Πίνακες σ. 406. 409. —Le Quien I', σ. 865.—Migne, τόμ. 142 σ. 489 καὶ ἑξῆς.— Imperium Orientale Ans. Banduri. Βενετία 1729, t. II', σ. 673.

λ') Θεόδωρος Γαληνός.

'Εγεννήθη ἐν Κων/πόλει. Διακριθεὶς ἐπὶ μορφώσει καὶ σεμνότητι βίου προεκρίθη ἄλλων κληρικῶν καὶ ἐξελέγη μητροπολίτης Σάρδεων, ποιμάνας τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀναδείξας ἑαυτὸν δόκιμον ἱεράρχην. Πότε ἀκριβῶς ἐξελέγη καὶ ἐὰν διεδέχθη τὸν προηγούμενον ἀνώνυμον ἢ εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνώνυμος, ἀγνοοῦμεν. Τάσσομεν αὐτὸν εἰς τὸν ιδ' αἰῶνα, εἰκάζοντες τοῦτο ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος ὅπερ, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Νικηφόρου, εὕρηται κατακεχωρημένον ἐν κώδικι τοῦ ιδ' αἰῶνος, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιτάξωμεν αὐτὸν τοῦ κατόπιν Γρηγορίου, ὡς πράττει ὁ Λογοθέτης [158].

λα') Νικηφόρος [Β'.].

Τὸν Θεόδωρον θανόντα διεδέχθη ὁ ***Νικηφόρος***, ὡσαύτως λόγιος καὶ ρήτωρ, ἴσως δὲ καὶ μαθητὴς ἐκείνου [159].

λβ') Γρηγόριος.

Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται ὑπογράφων συνοδικὴν πρᾶξιν ['Ιούλιος 1315, ***«† ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Σάρδεων Γρηγόριος καὶ αὐτὸς ὑπέγραψα»)***, ἄλλην δέ τινα συνοδικὴν πρᾶξιν [Σεπτέμβριος ἰδ. ἔτους] ὑπογράφει ἁπλῶς : ***«ὁ Σάρδεων Γρηγόριος»***, εἰς ἑτέρας δὲ συνοδικὰς πράξεις ἐπὶ Πατριάρχου 'Ιωάννου ΙΓ' [1316-1320] ὑπογράφει ὅλως ἀνωνύμως. 'Αναμφιβόλως πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἀφοῦ εὐθὺς ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ 'Ησαΐου [1323-1334] ἀναφέρεται : ***«ὁ Σάρδεων Γρηγόριος, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Λυδίας»***, εἰς πρᾶξιν κατὰ 'Ιανουάριον τοῦ 1327 ἀναφέρεται ἀνωνύμως, ἵνα εἰς ἄλλην συνοδικὴν πρᾶξιν ['Απρίλιος 1329] σημειωθῇ καὶ πάλιν ὡρισμένως, δηλ. ***«ὁ Σάρδεων Γρηγόριος, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Λυδίας»***, μετὰ καὶ τοῦ τίτλου ***«προέδρου Μιτυλήνης»***, ὅπερ ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς ἑτέραν πρᾶξιν τοῦ 1331. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν οὕτως ἢ ἄλλως χηρείαν αὐτῆς ἐδόθη ἡ μητρόπολις Μιτυλήνης κατὰ λόγον ἐπιδόσεως τῷ Σάρδεων Γρηγορίῳ, ἀδυνατοῦντι, ὡς φαίνεται, νὰ διατηρηθῇ ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, εὑρισκομένης τότε ὑπὸ ἰδιαιτέρας πολιτικὰς συνθήκας, δι' ἃς πάντως καὶ ἠναγκάζετο νὰ διαμένῃ συνεχῶς ἐν Κων/πόλει καὶ νὰ μετέχῃ συνεπῶς καὶ τῶν ἐνδημουσῶν συνόδων. 'Επὶ Πατριάρχου 'Ιωάννου ΙΔ' τοῦ Καλέκα [1334 1347] ἀναφέρεται ἀνωνύμως ὁ Σάρδεων μετέχων δέκα συνοδι-

---

158) Νέος 'Ελληνομνήμων, ***Σπ. Π. Λάμπρου*** τόμ. Δ', σ. 229. 375-376.—"Ορα καὶ ***παράρτημα***.

159) "Ενθα ἀνωτέρω.—"Ορα καὶ ***παράρτημα***.

κῶν συνεδριάσεων, ὧν ἡ α΄ τῷ 1337 καὶ ἡ ι΄ τῷ 1343. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἀνωνυμίαν ταύτην πρέπει νὰ νοηθῇ ὁ Γρηγόριος, ὅστις ἀναφαίνεται καὶ αὖθις ὑπογράφων τὸν κατὰ Βαρλαὰμ συνοδικὸν τόμον ἐν ἔτει 1341 «κατὰ μῆνα Αὔγουστον τῆς ἐνάτης Ἰνδικτιῶνος» ***(«ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Σάρδεων, ἔξαρχος πάσης Λυδίας καὶ ὑπέρτιμος Γρηγόριος»)***. Μετὰ τὸ 1453 οὐδαμοῦ πλέον συναντῶμεν τὸν Γρηγόριον [160].

* * *

Ἐὰν καὶ τὶς ὑπῆρξε διάδοχος τοῦ Γρηγορίου, ἀγνοοῦμεν. Οὐχ ἧττον θέλομεν νὰ σημειώσωμεν μᾶλλον ὡς βέβαιον, ὅτι καὶ δὲν ὑπῆρξε τοιοῦτος, δεδομένου ὅτι ἤδη πολὺ ἐνωρίτερον τῆς περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης γνωστῆς πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεως [Αὔγ. 1369] ἀνεγνωρίσθη ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας κατέχῃ τὴν σειρὰν τοῦ Σάρδεων ἐν ταῖς συνοδικαῖς πράξεσι φέρων ἅμα καὶ τὸν τίτλον τοῦ ***ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Λυδίας*** [1350] ἢ ***τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Σάρδεων καὶ ἐξάρχου πάσης Λυδίας*** [1365] [161].

[Ἀκολουθεῖ]

160) **Miklosich** καὶ **Müller Acta** Patriarchatus Const/tani t. I. σ. 5 8. 14. 15. 18. 19. 30. 33. 34. 36. 41. 44. 45. 49. 51. 53. 55. 61. 80. 82. 93. 98. 102. 104. 109. 111. 132. 140. 143. 146. 164. 171. 178. 179. 196. 198. 202. 219. 224. 227. 230. 237. 243. — Lambros Mss Mount Athos 2 p. 120. Χειρόγραφον 386 μονῆς Ἰβήρων. — **Le Quien** I΄, 865.—***Λαμπάκη*** σ. 344.

161) Ὅρα σημ. 53.—Περὶ τῆς σημασίας τῆς φράσεως «***τὸν τόπον ἐπέχων***» ὅρα σχετικὴν μελέτην ***Ἠλ. Ἀλεξανδρίδου*** ἐν τῇ «***Ὀρθοδοξίᾳ***» ἔτος Γ΄ [1928] σελ. 226 καὶ ἑξῆς.

ΔΙΔΑΓΜΑ

Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾐτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωήν, τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν· καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. [Α΄ Ἰωάννου ε΄. 13—17]

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ CHELTENHAM

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἡ Ἐθνικὴ Ἐκκλησία.

[Τρίτη 2 Ὀκτωβρ. μ. μ.]

Μετὰ προσευχήν, ἥτις προηγεῖτο καὶ κατέκλειεν ἑκάστην συνεδρίαν, τὸ Συνέδριον ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τὴν Τρίτην 2 Ὀκτωβρίου διὰ μακρᾶς προσφωνήσεως τοῦ Προέδρου αὐτοῦ. Ἐν αὐτῇ οὗτος προέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν 1) τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κράτους· 2) τῆς αὐθεντίας τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν μερίδων· 3) τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς νεωτέρας διανοήσεως καὶ 4) τῆς σχέσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἑνώσεως τῶν χριστιανῶν. Ἐν τῷ ὁρισμῷ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὁ Πρόεδρος εἶπεν, ὅτι «ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, καίπερ ἀτυχῶς οὐχὶ τό γε νῦν ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, διετήρησεν ἐν τούτοις πάσας τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ ἱστορικοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς θέρμης τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τόσον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὅσον καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις». Εἶνε Προτεσταντική, διότι ἀπέρριψε τὰς περὶ δικαιοδοσίας ἀξιώσεις τοῦ Πάπα καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ εἶνε σύμφωνος πρὸς τὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες ἐκλήθησαν Προτεσταντικαί, ὡς πρὸς τὰς βάσεις ὅμως αὐτῆς παραμένει ***καθολική***. Ἕνεκα τοῦ ἰδιαιτέρου χαρακτῆρος τῆς ἐν αὐτῇ μεταρρυθμίσεως καὶ τοῦ μετὰ τοῦ Κράτους συνδέσμου αὐτῆς ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐκφράζει μερικὴν καὶ μονομερῆ ἄποψιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλ' εἶνε ἐν τῇ ἀρίστῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως «***περιληπτική***». Ἀφοῦ ἐφεξῆς ἐξήτασε τὴν σχέσιν πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ, κατέληξεν εἰς τὴν εὐχήν, ὅπως ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία εἶνε πράγματι Ἐκκλησία τοῦ Ἔθνους, ἐλευθέρα, ἡνωμένη, αὐτοκυβέρνητος Ἐκκλησία, ἁρμονικῶς μετὰ τῆς πολιτείας συνεργαζομένη, ὡς ἡ συνολικὴ ἐκδήλωσις τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους ζωῆς, μὴ ἀποπειρωμένη νὰ ἀναμιχθῇ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ κυρίαρχος ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτῆς σφαίρᾳ, παιδαγωγοῦσα τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ καθιστῶσα αὐτὸ καὶ ὡς ἄτομα

καὶ ὡς σύνολον καταλληλότερον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας. Ἐνδιατρίβει μετὰ ταῦτα εἰς τὰς διαφόρους τάσεις ἢ σχολὰς ἐν τῇ Ἀγγλικαν. Ἐκκλησίᾳ ὡς ἀντιπροσωπευούσας μονομερεῖς ἀντιλήψεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ συνηγορεῖ ὑπὲρ ἑνιαίας Ἐκκλησίας περιλαμβανούσης ὅλας ταύτας τὰς μερίδας ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅπως ὦσι νομιμόφρονες καὶ εὐπειθεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἀνήκουσι, καὶ ἐκδηλούσης τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ὡς ἓν σῶμα. Ἐντεῦθεν καὶ κατακρίνει τὰ ἐπὶ μέρους συνέδρια τῶν Ἀγγλοκαθολικῶν, τῶν Εὐαγγελικῶν, τῶν Μοδερνιστῶν ἢ τῶν Χριστιανῶν Σοσιαλιστῶν, τὰ ὁποῖα, ἐλλειπούσης ἀντιπολιτεύσεως, ἀποβαίνουσιν ἐργαστήρια πλάνης. Ὁρίζων δὲ τί ἐστὶ καθολικὴ πίστις λέγει, ὅτι αὐτὴν ἀποτελοῦσι μεγάλαι τινὲς ἀλήθειαι, ἐφ' ὧν δέον νὰ ἐπιμένῃ ἡ Ἐκκλησία, ἂν θέλῃ νὰ ἀκούηται τὸ κήρυγμα αὐτῆς. Τοιαύτας θεμελιώδεις ἀρχὰς θεωρεῖ τὰς περὶ Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰς περὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐν Χριστῷ, τὰς περὶ ζωῆς καὶ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὰς τὰς ἀληθείας ζητεῖ σήμερον ὁ λαὸς καὶ αὐτὰς ὀφείλομεν νὰ προτάσσωμεν τῆς ἡμετέρας διδασκαλίας.

Ἀλλ' ὅ,τι ἐνδιαφέρει ἡμᾶς εἶνε κυρίως αἱ περὶ ἑνώσεως τῶν χριστιανῶν ἰδέαι τοῦ Ἐπισκόπου Gloncester, ἰδέαι, αἵτινες ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτῶν γραμμαῖς ἐξετέθησαν κατὰ τὸ ἐν Λωζάννῃ Συνέδριον τοῦ 1927. Ἀφοῦ ἐχαιρέτησε τοὺς ἀναλαβόντας νὰ ἐκθέσωσι τὰς σχέσεις τῶν ἰδίων Ἐκκλησιῶν πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ μέρους αὐτοῦ καὶ τοῦ Συνεδρίου ἐξέφρασε τὴν λύπην αὐτοῦ, διότι ἀπέβη ἀδύνατος ἡ πρόσκλησις καὶ ἀντιπροσώπων τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας ἕνεκα τῆς ἀδιαλλάκτου στάσεως τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἄλλων Ρωμαιοκαθολικῶν. «Τὸ ἔγγραφον τοῦ Πάπα, δι' οὗ καταδικάζεται πᾶσα φιλικὴ σχέσις πρὸς ἄλλας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ θέσις, ἣν κατέχει δὲν εἶνε ἰσχυρά, ἀλλ' ἀσθενής. Γινώσκομεν, ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ μέλη τῆς Ρωμαιοκαθολ. Ἐκκλησίας ἐν ἁπάσαις ταῖς χώραις, ἅτινα εἶνε δυσηρεστημένα κατὰ τῆς τυραννίας τῆς ἰταλικῆς Κούριας καὶ δυσανασχετοῦσι διὰ τὴν μισαλλόδοξον στάσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἔναντι τῆς νεωτέρας διανοήσεως, αἱ συνδιαλέξεις τῶν Malines δεικνύουσιν, ὅτι ὑπάρχουσιν οἱ εὐαρέστως διατεθειμένοι νὰ συζητήσωσι μεθ' ἡμῶν. Ἔσχον ἀποδείξεις, ὅτι ὀπαδοί τινες τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας θεωροῦσι τὴν Ἐγκύκλιον ὡς σφάλμα καὶ ἄλλοι, οἵτινες εἶνε διατεθειμένοι νὰ ἀγνοήσωσιν αὐτήν. Ἀλλὰ τό γε νῦν ὀφείλομεν νὰ ἀναμείνωμεν. Πιστεύω, ὅτι ἐν τῇ Ρωμ. Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχουσι ρεύματα σκέψεως, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὴ ἡ πειθαρχία αὐτῆς δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ». Μετὰ τὴν παρέκβασιν αὐτὴν ὁ Πρόεδρος προσέθηκε· «βάσις τῆς ἑνώσεως πρέπει νὰ εἶνε ἡ πλήρης ἀποδοχὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ τ. ἔ. τῆς καθολικῆς πίστεως. Ἀλλὰ μὴ παρεξηγεῖτε τί εἶνε καθολικὴ πίστις. Ἡ πίστις αὐτὴ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν

πρὸς τὰ χίλια καὶ ἓν τετριμμένα πράγματα τὰ ὁποῖα καλοῦσι τινὲς καθολικά. Ἡ καθολικὴ πίστις σημαίνει τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ καθολικὴ πίστις σημαίνει τὴν ἐνανθρώπησιν, τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν Τριάδα. Σημαίνει ὅ,τι περιέχεται ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Νικαίας, τῷ μόνῳ καθολικῷ Συμβόλῳ. Δὲν ποθοῦμεν χαλαρὰν Ὁμοσπονδίαν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς ἡνωμένου σώματος μετά τινων θεμελιωδῶν ἀρχῶν ἑνότητος. Ὅ,τι τὰ μάλιστα χρειάζεται, εἶνε ὅπως ἕκαστον ἐκκλησιαστικὸν λειτούργημα ἄνευ ἀμφιβολίας ἢ ὑποψίας ἀναδιοργανωθῇ, ὥστε νὰ ἀποβῇ ὑπηρετικὸν τοῦ λόγου καὶ τῶν μυστηρίων ἐν τῇ Οἰκουμεν. Ἐκκλησίᾳ. Τοιοῦτον ἡνωμένον λειτούργημα καὶ τοιαύτη ἡνωμένη εἰς ἓν σῶμα κοινωνία μετὰ τῶν θεμελιωδῶν αὐτῆς ἀρχῶν ἑνότητος καὶ τῆς εὐρείας διαφορᾶς ἐν τῷ βίῳ καὶ τοῖς ἐθίμοις δύναται νὰ προκύψῃ μόνον διὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἱστορικοῦ βαθμοῦ, ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ, συνταγματικοῦ καὶ ἀντιπροσωπευτικοῦ. Ὑπόδειγμα ἡμῶν δέον νὰ εἶνε ἡ Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἰγνατίου, τοῦ Εἰρηναίου καὶ τοῦ Κυπριανοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἐπίσκοπος ἦτο ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ καὶ ἐνήργει συνεννοούμενος μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν ἱεραρχίαν, ἐπιθυμοῦμεν ἐπισκοπήν. Ἐν οἱῳδήτινι σχεδίῳ ἑνώσεως δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν εἶδος ἀναχειροτονίας εἴτε προσωρινῆς εἴτε καὶ ἄλλης. Ἐπιτρέπεται νὰ πράξωμεν ὅ,τι χρειάζεται ὅπως διατηρήσωμεν τὰς συνειδήσεις τοῦ ἡμετέρου λαοῦ κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον, ἀλλ' οὐδὲν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἢ τῇ θεολογίᾳ δικαιολογεῖ ἡμᾶς ἰσχυριζομένους, ὅτι αἱ χειροτονίαι καὶ τὰ μυστήρια τῶν ἄλλων δὲν εἶνε ἔγκυρα. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ὁρισμὸς ἀποπειρώμενος νὰ καθορίσῃ ἢ νὰ περιορίσῃ τὴν περὶ θείας Εὐχαριστίας πίστιν· δέον νὰ ὑπάρχῃ μεγάλη ἐλευθερία ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ· δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἀπόπειρα πρὸς ἐπιβολὴν γνωμῶν περὶ πολλῶν δευτερευόντων σημείων, ἐν οἷς οἱ χριστιανοὶ διεκρίθησαν ἀλλήλων. Ἐπιθυμοῦμεν εὔτακτον ἐλευθερίαν, δὲν ἐπιθυμοῦμεν ὁμοιομορφίαν».

Μετὰ τὸν Πρόεδρον ὁ καθηγητὴς Whitney ὡμίλησε περὶ Ῥώμης ἀρνηθεὶς ὅτι τὸ Πάλλιον ἀρχικῶς ἐσήμαινε δικαιοδοσίαν καὶ ἀποδείξας, ὅτι κανονικὴ ὑποταγὴ εἰς τὸν Πάπαν δὲν ἀπῃτεῖτο ἀπὸ μὲν τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Ἀγγλίας μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος, ἀπὸ δὲ τῶν Ἐπισκόπων μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος. Οἱ Πάπαι μεταξὺ τοῦ 688 καὶ τοῦ 1050 δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸν διορισμὸν ἢ τὴν χειροτονίαν τῶν Ἐπισκόπων ἐν Ἀγγλίᾳ. Παπικὴ ἐποπτεία ἐμφανίζεται κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ὁρμηθεῖσα, ἐν μέρει μὲν ἐκ τῆς διεθνῶς σχηματισθείσης περὶ τούτου γνώμης ἐπὶ τῇ βάσει πλαστογραφιῶν, ἐν μέρει δὲ διότι ἡ Παπωσύνη πολλάκις ἐχρησίμευε καταφύγιον εἰς τοὺς πιεζομένους. Ὅταν ἑπομένως ἡ

Ἀγγλία ἀπέρριψε τὴν Παπικὴν ἐποπτείαν, ἀπέρριψε μεσαιωνικὴν μᾶλλον λύσιν θρησκευτικῶν προβλημάτων, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ δύο αἰῶνας.

Ὁ καθηγητὴς Zenkins δι' ὀλίγων ἔδωκε τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἀγγλικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῶν ἡγετῶν αὐτῆς, οἵτινες καίπερ διϊστάμενοι ἀπ' ἀλλήλων ἐπεκαλοῦντο τὴν Ἁγ. Γραφὴν καὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἠξίουν ἐλευθερίαν, ἀφ' ἑτέρου ἐπέβαλλον ὁμοιομορφίαν στηρίζοντες αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν πεποιθήσεων καὶ πόθων.

Ὁ Dr Watson ἐξέθηκε τὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἀσυμμορφώτων, ὧν τὴν ἀρχὴν διαβλέπει εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν καταχρήσεων τῆς μεσαιωνικῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θ. Εὐχαριστίας, ἐπειδὴ τοῦτο παρεῖχεν ἀφορμὴν εἰς τοιαύτας καταχρήσεις. Ἐνῷ Ἐρρῖκος ὁ Η' ἐσχεδίαζε καθολικισμὸν ἄνευ Πάπα, ἐναντίον αὐτοῦ ἐξηγέρθησαν δύο τάσεις ὁ Πρεσβυτεριανισμὸς καὶ ὁ Κογκρεγκασιοναλισμὸς καὶ οὕτως ὁ καθολικισμὸς τοῦ Ἐρρίκου ἐτροποποιήθη. Ὁ δὲ Μεθοδισμὸς ἀπεκόπη τῆς Ἀγγλ. Ἐκκλησίας, διότι ἡ πλειονότης τῶν Μεθοδιστῶν δὲν εἶχε θρησκευτικὰς σχέσεις πρὸ τῆς ἐκπτώσεως αὐτῶν.

Ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Durham διετύπωσε τὴν θεωρίαν, ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἰδιοσυγκρασία ἀποτυποῦται πάντοτε ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ ἔθνους καὶ ἐντεῦθεν ὁ κίνδυνος ὃν διατρέχουσιν αἱ ἐθνικαὶ Ἐκκλησίαι νὰ ἐκφράζωσι μᾶλλον ἐθνικὰς ἰδιορρυθμίας καὶ νὰ ἀποβαίνωσιν ὄργανα ἐθνικῆς προκαταλήψεως, ἀπληστίας καὶ πάθους. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν τῷ ἔθνει ἔχει οἵαν θέσιν ἡ συνείδησις ἐν τῷ ἀτόμῳ· ἡ παρουσία καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς εἶνε ἀναγκαία, ὅπως διατηρηθῇ ὁ πολιτισμός.

Μετ' αὐτὸν ὁ λόρδος Cecil ὁμιλῶν περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐτόνισεν, ὅτι αὕτη ἐκφαίνει τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ κόσμῳ ἔχουσα τὸ καθῆκον νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ λατρεύῃ. Πρὸς τοῦτο ἡ Ἐκκλησία δέον νὰ εἶνε ἐλευθέρα, ὅπως αὐτὴ καθορίσῃ τὶ θέλει νὰ διδάξῃ, ἂν ὄχι ἀλαθήτως τοὐλάχιστον μετὰ πεποιθήσεως. Καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ δὲ ἔχει τὸ δικαίωμα αὐτὴ νὰ ὁρίσῃ τὸν τρόπον τῆς θείας λατρείας καὶ ὀφείλει νὰ διατυπώσῃ εὐρείας τινάς, ἀλλὰ σαφεῖς ἀρχάς. Φρονῶ, ὅτι αἱ σημεριναὶ λειτουργικαὶ διαφοραὶ ὑπερβάλλονται πολύ, διότι εἰς τὴν λατρείαν οἱασδήποτε ἀγγλικανικῆς ἀποχρώσεως καὶ ἂν μετέχῃ τις, ἀμέσως ἐννοεῖ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἐν ᾗ εὕρηται, εἶνε ἡ Ἀγγλικανική.

* * *

Ἡ Ἀγγλικὴ Μεταρρύθμισις.

[Τετάρτη, 3 Ὀκτωβρ. π. μ.]

Τὴν ἑπομένην Τετάρτην, 3 Ὀκτωβρίου, τὸ θέμα, περὶ ὃ ἠσχολήθη τὸ Συνέδριον, ἦτο τὸ περὶ τῆς «Ἀγγλικῆς Μεταρρυθμίσεως». Πρῶτος ὡμί-

λησεν ὁ Κανονικὸς Laccy «περὶ τῆς καθολικῆς παραδόσεως ἐν τῇ 'Αγγλικανικῇ 'Εκκλησίᾳ». 'Ως σκοπὸν τῆς μεταρρυθμίσεως θεωρεῖ ὄχι τὴν διαίρεσιν ἢ διάσπασιν, ὡς ἦτο τοιοῦτος ὁ σκοπὸς τοῦ Λουθήρου ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ τὴν μεταρρύθμισιν. Οὕτως 'Ερρῖκος ὁ VIII ἐν 'Αγγλίᾳ τὴν μεταρρύθμισιν αὐτὴν ἤθελεν ὁμοίαν πρὸς τὰς Γαλλικανικὰς ἐλευθερίας, πραγματικαὶ δὲ μεταβολαὶ ἐπῆλθον, ὅταν τὴν ἐξουσίαν ἔλαβεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ περὶ τὸν 'Εδουάρδον τὸν ΣΤ' Συμβούλιον. 'Επὶ τῆς 'Ελισάβετ ἡ μεταρρυθμιστικὴ ἐπίδρασις δὲν ἦτο τόσον λουθηρανική, ὅσον ἀναμεμορφωμένη, ἀλλὰ τὸ καθολικὸν πλαίσιον παρέμεινεν ἄθικτον. Κατὰ τὸν ῥήτορα ἑπομένως ἡ 'Εκκλησία τῆς 'Αγγλίας, ἂν καὶ μετερρυθμισμένη, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Γαλλικάνικοῦ συστήματος τῆς διοικήσεως, ὅπερ οὐδέποτε ἀπέβη νεκρὸν γράμμα.

'Ο Κανονικὸς τοῦ ἁγ. Παύλου Simpson, ὡμίλησε «περὶ τῆς ἐκκλήσεως εἰς τὰς Γραφὰς καὶ τοῦ Πουριτανικοῦ κινήματος». Κατ' αὐτὸν ἡ 'Εκκλησία τῆς 'Αγγλίας ὑπερπηδήσασα ὅλας τὰς αὐθεντίας ἀνῆλθεν εἰς τὸν βράχον τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἀλλ' οὐδέποτε ἐθεώρησεν, ὡς οἱ Πουριτανοί, τὴν Γραφὴν ὡς **ἀλάθητον αὐθεντίαν** ἐν τοῖς πιστευτέοις καὶ πρακτέοις, ἀλλὰ μεταχειρίζεται αὐτὴν ὡς συλλογὴν πηγῶν. Οἱ Πουριτανοὶ ἐστεροῦντο ἱστορικοῦ πνεύματος. 'Ο Χριστιανισμός, κατὰ τὸν ῥήτορα, δὲν στηρίζεται ἐπὶ δογμάτων οὔτε ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς ὃ πρέπει νὰ ἀναφερώμεθα, ὅπως βεβαιωθῶμεν, ἂν τὰ δόγματα καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐμπειρία εἶνε πράγματι χριστιανικά. Εἶτα ὁ Dr Elliot Bins ὡμίλησε περὶ τοῦ 'Εράσμου κυρίως καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. 'Εν 'Ιταλίᾳ ἡ ἀναγέννησις ἦτο κυρίως εἰπεῖν ἀναζωώσασα εἰδωλολατρεία, καθόσον οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπιστῶν ἦσαν τόσον ἔκπληκτοι πρὸ τῶν νεωστὶ ἀποκαλυφθέντων θαυμασίων τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, ὥστε ἐλησμόνησαν τὰ αἰώνια κάλλη τοῦ ἀοράτου. 'Η ἀναγέννησις τοῦ Βορρᾶ ἦτο ἁγνοτέρα καί αὐστηροτέρα κίνησις, καθόσον ἐπεχείρει νὰ συνδέσῃ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων πρὸς ὑψηλὸν ἠθικὸν ἰδεῶδες. 'Ο 'Ερασμος ἦτο ὁ ὑπέροχος τύπος τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης τοῦ Βορρᾶ. "Οπως ἡ ἐν γένει Μεταρρύθμισις, οὕτω καὶ ἡ ἐν 'Αγγλίᾳ ὀφείλει πολλὰ εἰς τὸν 'Ερασμον διὰ τὰς περὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐργασίας αὐτοῦ, διότι ἀρχὴν αὐτοῦ εἶχε νὰ παραπέμπῃ εἰς τὰς πρώτας αὐθεντίας τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα ἀντλήσωσιν ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν.

'Ο Κανονικὸς Maynard Smith περιέγραψε τὴν «ἐξέλιξιν τῆς 'Αγγλικανῆς Θεολογίας μετὰ τὴν Μεταρρύθμισιν». Δύο, εἶπε, μερίδες διεξεδίκουν τὴν ὑπεροχὴν ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ, ἡ Προτεσταντική, ἥτις ὑπεστήριζε τὰ καθολικὰ Σύμβολα, τὰ μυστήρια καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ ἡ Πουριτανική, ἥτις ἐζήτει ἐλευθερίαν θείας λατρείας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐλευθερίαν σκέψεως. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐπεκράτησεν ἡ πρώτη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «'Υψηλὴ

'Εκκλησία». Κατὰ τὴν 'Επανάστασιν, αὕτη εἶχε ἐντοπισθῆ καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῶν Latitndinarians, οἵτινες ἐκήρυττον ἐν ὡραίᾳ γλώσσῃ μακροὺς λόγους πλήρεις κοινῶν ἠθικῶν τόπων.Κατὰτὸν ῥήτορα τόσον οἱ τῆς 'Υψηλῆς, ὅσον καὶ οἱ τῆς Χαμηλῆς 'Εκκλησίας ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι ἡ 'Αγγλικανικὴ 'Εκκλησία παρέμεινεν ὡς «καθολικὴ 'Εκκλησία» τῆς 'Αγγλίας. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ 'Αγγλικανικὴ θεολογία ἦτο λίαν ἁγιογραφικὴ καὶ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν Πατέρων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ θεολόγοι αὐτῆς ἦσαν καὶ θύραθεν πεπαιδευμένοι καὶ ἀπηλλαγμένοι ἐπαγγελματικῆς ἀποκλειστικότητος.

*
* *

Τάσεις ἐν τῇ 'Αγγλικανικῇ 'Εκκλησίᾳ.

[Τετάρτη, 3 'Οκτωβρ. μ. μ.]

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς Τετάρτης οἱ ῥήτορες τοῦ Συνεδρίου ἠσχολήθησαν «περὶ τὰς τάσεις ἐν τῇ 'Αγγλικανικῇ 'Εκκλησίᾳ» ἐκλεγέντες ἐπίτηδες μεταξὺ ἀνδρῶν ἐκπροσωπούντων τὰς διαφόρους ταύτας τάσεις. Πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Ellis Roberds περὶ «τοῦ ἀγγλικοῦ μυστικισμοῦ» καὶ δὴ περὶ τεσσάρων ἄγγλων μυστικῶν συγγραφέων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, οἵτινες διεκρίθησαν διὰ τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν ἀφοσίωσιν, ἥτις προεφύλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ χωριστικῶν τάσεων καὶ ἀπὸ παντὸς κινδύνου τῶν «Ἡσυχαστῶν». Τὸ αὐτὸ δέον νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῶν μυστικῶν ποιητῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν τῇ 'Αγγλικανικῇ 'Εκκλησίᾳ.

῾Ο Κανονικὸς Strecter εἶτα ὡμίλησε περὶ τῆς «εὐρείας 'Εκκλησίας καὶ τῶν Μοδερνιστῶν», περιορισθεὶς κυρίως εἰς τοὺς τελευταίους. Κατ' αὐτὸν οἱ Μοδερνισταὶ δὲν ἀποτελοῦσι μερίδα χωριστήν, ἀλλὰ πιστεύουσιν, ὅτι ἡ 'Εκκλησία ὡς ὠργανωμένον σῶμα ὑποχρεοῦται νὰ προάγῃ τὴν θεολογίαν αὐτῆς ἀπὸ νοητικῆς ἀπόψεως καὶ ἐπιθυμοῦσιν, ὅπως ἡ 'Εκκλησία ἐκλαϊκεύῃ τὰ συμπεράσματα τῶν θεολογικῶν αὐτῆς ὁρισμῶν, οὕτως ὥστε καὶ τοῦ ἁπλουστέρου ἀνθρώπου αἱ θρησκευτικαὶ γνώσεις νὰ μὴ εἶνε κατώτεροι τῶν πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ γνώσεων. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκπαίδευσις ἐπήνεγκε μεταβολάς, ἡ δὲ θεολογία ὀφείλει νὰ καταστῇ συγχρονισμένη καὶ ἀνιδιοτελής.

Περὶ τῆς «εὐαγγελικῆς μερίδος» ὡμίλησεν ὁ αἰδεσ. Chowasse ἐκθέσας τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς, ὅπως ἀποβῇ δυνατὴ τόσον παρὰ τοῖς τῆς «Ὑψηλῆς 'Εκκλησίας» ὅσον καὶ παρὰ τοῖς τῆς «Χαμηλῆς». 'Απηρίθμησε τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα οἱ Εὐαγγελικοὶ συνεισέφερον εἰς τὴν 'Αγγλικανικὴν 'Εκκλησίαν. Εἰς αὐτούς, ἀπὸ γενετῆς ποιμένας, ὀφείλεται ἡ ἀναζωογόνησις τῆς ἐφημεριακῆς δράσεως, αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ ποιηταὶ τῆς ἀγγλικῆς ὑμνολογίας καὶ οἱ εἰσηγηταὶ αὐτῆς εἰς τὰς ἀκολουθίας καὶ αὐτοὶ ἐξελαΐκευσαν τὴν τήρησιν

τῆς νηστείας καὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος καὶ εἰσήγαγον εἰς χρῆσιν τὴν θείαν μετάληψιν κατὰ τὴν 8ην πρωϊνὴν ὥραν. Πλὴν τούτων καὶ ἐξ αὐτῶν προῆλθον οἱ πλεῖστοι τῶν Ἱεραποστόλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ κοινωνικοὶ ἀναμορφωταὶ καὶ προήγαγον τὰς φιλικὰς σχέσεις, αἵτινες ὑφίστανται νῦν μεταξὺ τῆς Ἀγγλικ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως. Οἱ Εὐαγγελικοὶ φρονοῦσιν, ὅτι αἱ ἀκολουθίαι τῆς Ἐκκλησίας ἐν ζητήμασι πίστεως καὶ ἀφορῶσι τὴν σωτηρίαν δέον νὰ ὑπαγορεύωνται ὑπὸ τῆς ἁγ. Γραφῆς. Οὕτως ἐξηγητέος ὁ πόλεμος αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου.

Ὁ Dr Selwyn, ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Θεολογία», ἐτόνισε τὴν σπουδαιότητα ἣν ἔχει ὁ ἀγγλο-καθολικισμὸς καὶ πρὸ τοῦ «Ὀξφορδιακοῦ κινήματος». Διὰ τούτου οὐδόλως μειοῦται τὸ ἔργον τῶν Tractarians, διότι οὗτοι εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἀντιμετωπίσωσιν ἐμμόνους προκαταλήψεις ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀναφέρωσι τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἐκεῖνο, «τὸ ὁποῖον ἦτο προσφιλὲς εἰς αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἀπώλετο ἐν τῷ μεταξύ». Ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ Ὀξφορδιακοῦ κινήματος καθ' ἑαυτό, ὅπερ λήγει μετὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Newman καὶ τῶν Τελετοφίλων, εἶνε ἐπιπολαία· ἐνῷ οἱ Tractarians ἦσαν θεολογικῶς μεμορφωμένοι καὶ ἐποιοῦντο ἔκκλησιν εἰς τὴν καθολικὴν ἀρχαιότητα, ἵνα δείξωσιν, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία εἶνε ἀληθὴς κλάδος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ Τελετόφιλοι ἱερεῖς ζῶντες μεταξὺ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ διεφθαρμένου λαοῦ ἀντελήφθησαν τὸ καθῆκον αὐτῶν ὡς Ἱεραποστόλων καὶ ἐδανείσθησαν πρὸς ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ μεθόδους καὶ τρόπους τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν Ἀγγλικανικὴν εἰς Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἀμφότεραι αἱ ὁμάδες αὗται καθοδηγοῦνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αὐτῶν πόθων. Ὁ ῥήτωρ κατέληξε ποιούμενος ἔκκλησιν, ὅπως αἵ τε ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἡ δημοσία γνώμη ἀναγνωρίσωσιν ἐξ ὁλοκλήρου, ἐλευθέρως καὶ γενναιοφρόνως, τὴν θέσιν τῆς Ἀγγλοκαθολικῆς μερίδος ἐν τῇ ἐθνικῇ ζωῇ καὶ τὸ δικαίωμα αὐτῆς πρὸς ἐξάσκησιν τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἄνευ αἰτιάσεων περὶ κακοπιστίας.

Μετ' αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Woolwich ὁμιλῶν «περὶ τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς κινήσεως» ὑπέμνησεν, ὅτι εἷς τῶν πρώτων διδασκάλων τῆς κινήσεως ὑπῆρξεν ὁ Frederik Donison Maurice, ὅστις ἐπίστευεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἦτο ὁ πνευματικὸς ἐκεῖνος θεσμός, ὅστις ἔδει νὰ διαφυλάξῃ ἀμφότερα, τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σχέσιν καὶ ἀπέβη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ «Χριστιανικοῦ Σοσιαλισμοῦ». Ἵδρυσε σχολὰς χάριν τῶν ἐργατῶν, ἀλλ' ἐξήγειρε μεγάλην ἀντιπολίτευσιν παρὰ τῷ θρησκευτικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ τύπῳ. Παρ' αὐτὸν καταλεκτέοι ὁ Chales Kingsley καὶ ὁ Westcott. Ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους ἐν τῇ οἰκογε-

νείᾳ, ἐν τῷ ἔθνει καὶ ἐν ταῖς διεθνέσι σχέσεσι. Ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ τὸ ἔργον αὐτῶν συνεχίζεται ὑπὸ τοῦ Henry Scott Holland, τοῦ Charles Gore καὶ πολλῶν ἄλλων. Ἡ κοινωνικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξηπλώθη πανταχοῦ τοῦ κόσμου, ὅπου ὑφίσταται Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἐν αὐτῇ κεῖται ἡ ἐλπὶς πρὸς λύσιν τῶν κοινωνικῶν καὶ βιομηχανικῶν προβλημάτων. Ἀφοῦ δὲ ὁ ῥήτωρ ἐξῆρε τὰς ὑπὸ τῆς κινήσεως ταύτης παρασχεθείσας ὑπηρεσίας πρὸς ἀνύψωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν κατέληξεν, εἰπών, ὅτι τὸ ἔργον δὲν ἔληξεν ἔτι καὶ ὅτι χρειάζεται νέον πνεῦμα, ὅπερ ζητεῖ δικαίαν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

*
* *

Κατὰ τὴν νυκτερινὴν συνεδρίαν τῆς Τετάρτης τὸ θέμα ἦτο «ἡ Ἀγγλικανικὴ ἑρμηνεία τῆς χριστιανικῆς πίστεως». Ὁ Κανονικὸς Quick ὑπεστήριζεν ἀρχόμενος, ὅτι ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ὑπάρχουσι δύο ἀντίθετα στοιχεῖα. Ἀφ' ἑνὸς ἡ χριστιανικὴ πίστις περιέχεται ἐν παραδόσει, ἥτις δέον πιστῶς νὰ τηρῆται καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος, τὸ ὁποῖον βαθμιαίως ἐπηρεάζει τοὺς πιστούς, Ἡ πρώτη ἄποψις ἐκράτει κυρίως κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἡ δευτέρα χαρακτηρίζει τὴν νεωτέραν ἐποχήν. Ἐνῷ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν ὀρθοδοξούντων ἀρνεῖται πᾶσαν ἀνάπτυξιν διδασκαλίας, ἐκτὸς ἐξηγήσεως καὶ ἀπαγωγῆς, ἡ ἀριστερὰ θεωρεῖ ἐσφαλμένον τὸν ἰσχρισμὸν περὶ **τελειωτικῆς ἀποκαλύψεως.** Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκροτήτων ὁ Ἀγγλικανισμὸς ἀπεστράφη μὲν πάντοτε τὸ ἀλάθητον, ἀλλ' ὑπεστήριξεν, ὅτι πραγματικὴ ὁριστικότης εὑρίσκεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, ὅστις εἶνε ἱστορικὸν γεγονός, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀποστολικὸν Σύμβολον καὶ τὸ τῆς Νικαίας εἶνε καθ' ἑαυτὰ αἰωνίως ἀληθῆ, διότι τονίζουσι τὰ μεγάλα εὐαγγελικὰ γεγονότα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἰδεῶδες τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας εἶνε νὰ διατηρήσῃ ἀσφαλῶς τὴν κεντρικὴν παράδοσιν τῆς πίστεως καὶ νὰ ἀποδεχθῇ ὅλας τὰς διαφόρους ἑρμηνείας, αἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῆς ποικίλης ἐνεργείας τοῦ ἑνὸς πνεύματος. Ἀρνούμεθα, κατέληξεν εἰπών, ὅτι αἱ οὐσιώδεις ἀρχαὶ τῶν καθολικῶν, τῶν εὐαγγελικῶν καὶ τῶν Μοδερνιστῶν εἶνε πράγματι ἀσυμβίβαστοι πρὸς ἀλλήλας.

Ὁ Κανονικὸς Wilson, ἐψηφισμένος ἐπίσκοπος τοῦ Chelmsford, ἀφοῦ ἐξῆρε τὸν μετερρυθμισμένον χαρακτῆρα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐκάλεσεν αὐτὴν «περιεκτικήν» (comprehensive). Ἡ περιεκτικότης αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἀσθενῆ ἀντίληψιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' εἰς τὴν πρέπουσαν μᾶλλον ἐκτίμησιν τοῦ ἀπείρου αὐτῆς. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἀρκεῖται εἰς τὴν δήλωσιν, ὅτι οὐδὲν ἀντίθετον πρὸς τὴν Γραφὴν εἶνε ἐπιτετραμμένον καὶ οὐδὲν ἐπιβάλλεται ὡς ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν μὴ στη-

ριζόμενον ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καθορίζουσα τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἐστερεοποίησε μόνον τὴν θέσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἔχει καὶ τὴν ἐθνικὴν γνώμην ἐπιδοκιμάζουσαν τὴν θέσιν ταύτην. Ἂν ἡ περὶ θεοπνευστίας π. χ. διδασκαλία καθωρίζετο κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, θὰ ἐδέσμευεν ἡμᾶς μέχρι τῆς σήμερον εἰς ἓν ἐκ τῶν δύο εἴτε εἰς τὴν μισομάθειαν εἴτε εἰς τὴν σοφιστείαν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὸ αὐτὸ θὰ συνέβαινε καὶ ἂν καθωρίζετο ἡ περὶ ἀναγεννήσεως διὰ τοῦ βαπτίσματος διδασκαλία καθὼς καὶ ἡ περὶ τοῦ τρόπου τῆς παρουσίας τοῦ Ι. Χριστοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ὁ Dr Mayor, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγόρευσις ἀνεμένετο ὅτι θὰ ἐξαπέλυε θυέλλας ἐν τῷ Συνεδρίῳ, ὑπῆρξε μετριόφρων καὶ πλήρης λογικότητος. Οὗτος τὴν ἐπίσημον Ἀγγλικανικὴν ἑρμηνείαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως εὑρίσκει ἐν τοῖς δογματικοῖς μνημείοις τῆς Ἐκκλησίας ἤτοι τοῖς Συμβόλοις, τοῖς 39 ἄρθροις καὶ τῇ Κατηχήσει. Παρὰ ταύτην ὑπάρχει καὶ ἡ πρακτικὴ καὶ δημώδης, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον χαρακτηριστικὸν εἶνε «ἡ περιεκτικότης», ἣν ὁ ῥήτωρ θεωρεῖ χρησιμωτάτην, διότι συνεπάγεται πολλαπλῆν ἀντίληψιν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ διότι ἡ ἅμιλλα τῶν συγκρουομένων ἑρμηνειῶν συντελεῖ εἰς τὴν θεολογικὴν ἀνάπτυξιν. Τὸ δεύτερον τῆς περιεκτικότητος χαρακτηριστικὸν εἶνε ἡ λογικότης αὐτῆς, καίτοι δὲν ἀρνεῖται τὸ ὑπὲρ λόγον. Ὅταν δὲ λέγῃ λόγον ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐννοεῖ κάτι εὐρύτερον ἢ τὴν καθαρῶς νοητικὴν ἢ λογικὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ λόγου ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς πίστεως διὰ τοῦτο ἐκτιμᾷ τόσον πολὺ τὴν ὑγιᾶ μάθησιν. Τρίτον χαρακτηριστικὸν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἑρμηνείας εἶνε, ὅτι παρέχει σπουδαιότητα εἰς τὸν ἠθικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Διότι διὰ τὸν Ἄγγλον τὸ κύριον γνώρισμα ἑνὸς χριστιανοῦ δὲν εἶνε ἡ ὀρθοδοξία αὐτοῦ ἢ ἡ ὁμολογία αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο μόνον, ὅτι εἶνε καλὸς ἄνθρωπος. Τέταρτον καὶ τελευταῖον αὐτῆς χαρακτηριστικὸν εἶνε, ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ εἶνε ***Ἀγγλική***, καθόσον ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἑρμηνεύει τὴν πίστιν χάριν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. «Ἡ ἰδιοφυΐα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας—καὶ λέγομεν τοῦτο ἐν ταπεινόφρονι εὐγνωμοσύνῃ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ — εἶνε παρὰ πολὺ μεγάλη καὶ παρὰ πολὺ πολύτιμος ἢ ὥστε νὰ ὑποδουλωθῇ καὶ νὰ προδοθῇ. Ἡ ἀξία αὐτῆς τόσον διὰ τοὺς ἰδίους λαούς, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα κεῖται ἐν τούτῳ ὅτι εἶνε πιστὴ εἰς ἑαυτὴν καὶ δὲν ἀποβλέπει ἔξω αὐτῆς εἰμὴ πρὸς τὸν Θεόν, παρ' αὐτοῦ ἀπεκδεχομένη καθοδήγησιν καὶ αὐθεντίαν».

Ὁ καθηγητὴς Dr Gondge ἐτόνισεν, ὅτι ὁ Ἀγγλικανὸς εἶνε πρακτικός, ἡ δὲ ἱστορικὴ αὐτοῦ κριτικὴ εἶνε θαυμασία καὶ στερεά· ὁ αὐτὸς εἶνε καὶ ἀτομιστής, διότι ἐκτελεῖ καλῶς τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ οἱ ἄλλοι νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς αὐτό. Ἀλλ' εἶνε παράλογος καὶ δὲν ἀσχολεῖ-

ται εἰς συστηματικὰς θεωρίας, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ πηγὴν ἀδυναμίας, διότι πρῶτον δρᾷ καὶ εἶτα σκέπτεται. 'Αλλ' ἀφ' ἑτέρου οὐδὲν ἄλλο ἔθνος παράγει τοιαύτην ποικιλίαν εὐγενῶν τύπων χριστιανικοῦ χαρακτῆρος. Ἡ δύναμις τῆς ἀγγλικανικῆς ἑρμηνείας τῆς πίστεως κεῖται ἐπὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιλήψεως τόσον τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἐφ' ὧν ἡ πίστις αὕτη στηρίζεται, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν σταθερῶν γεγονότων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, τὰ ὁποῖα ὑποστηρίζουσιν αὐτήν. Γενικῶς εἰπεῖν ὁ 'Αγγλικανισμὸς δὲν εἶνε παράλληλος **μέση ὁδὸς** μεταξὺ καθολικισμοῦ καὶ προτεσταντισμοῦ. Ὁ Ἄγγλος ἔχει τὴν ἰδέαν, ὅτι θρησκεία μὴ παρακολουθουμένη ὑπὸ ἠθικῆς οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Κατ' ἀρχὴν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ἀποδέχονται τοῦτο, ἀλλ' ὁ Ἄγγλος γινώσκει, αἰσθάνεται καὶ ἐνεργεῖ κατ' αὐτό, ὡς δὲν συμβαίνει παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς 'Ανατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Καὶ ἡ παρατηρουμένη ἀθρησκεία παρ' αὐτῷ προκύπτει ἐκ τῆς ἀποστροφῆς, ἣν ἔχει πρὸς τὸ ὁμολογεῖν μέν, ἀλλὰ μὴ πράττειν. Ἡ ὑπερβολικὴ αὐτὴ κλίσις πρὸς τὴν ἠθικότητα εἶνε κατὰ τὸν ἀγορητὴν κώλυμα εἰς τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν τῆς πίστεως. Ὁ Ἄγγλος θεωρεῖ τὸν 'Ι. Χριστὸν ὄχι ὡς κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλον, ἀλλ' ὡς διδάσκαλον ἠθικῆς κυρίως, λησμονῶν ὅτι δύο εἶνε αἱ πλάκες τοῦ νόμου ὅτι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ δὲν εἶνε ἡ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπη, ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα, ἅτινα ἀπαριθμεῖ ἡ Κατήχησις, ὁ φόβος, ἡ ἀγάπη, ἡ ἐλπίς, ἡ λατρεία εἶνε ὡσαύτως καρποί, ἐξ ὧν γινώσκονται οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅσον καὶ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὁ Ἄγγλος ἔχει κυρίως ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι μὴ ἐκπληροῦντες τὰ καθήκοντα ἐκεῖνα δὲν εἴμεθα τελείως ἠθικοί. Ὁ Ἄγγλος ὁπουδήποτε μεταβαίνων ἑρμηνεύει καὶ συνιστᾷ τὴν πίστιν αὐτοῦ διὰ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀληθείας, τῆς τιμιότητος, τοῦ ἀνθρωπισμοῦ αὐτοῦ. 'Αλλὰ παρερμηνεύει αὐτὴν ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐμφανὴς αὐτοῦ ἀθρησκεία ἀποτελεῖ σκάνδαλον παρὰ τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ.

Τελευταῖος ἔλαβε τὸν λόγον τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Καίμπριτς Dr Nairne, ὅστις ὡς κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικὸν τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Εκκλησίας θεωρεῖ τὴν μυστηριακὴν ἑρμηνείαν τῆς πίστεως. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἀνατρέξωμεν, εἶπεν, εἰς τὸ Εὐχολόγιον καὶ θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ 'Αγγλικ. 'Εκκλησία λατρεύει τὸν Θεὸν συμφώνως πρὸς τὴν πρακτικὴν εὐλάβειαν τοῦ ἁπλοῦ ἀνθρώπου, ὡς πάλαι. Διότι αἱ ἀρχαῖαι λειτουργίαι ἥκιστα διαφωτίζουσι τὰ σημεῖα, ἅτινα ὑπῆρξαν ἀντικείμενα συζητήσεως ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἀλλ' ἀποδίδουσι σπουδαιότητα εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα· εἰς τὴν σοβαρὰν καὶ ἐπίμονον προσευχήν, ὅπως τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος πράγματι καθαρίσῃ τὸν βαπτιζόμενον εἰς νέαν ζωὴν καὶ ὅπως ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος γένωνται πράγματι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπειτα, ὅπως, προσηκόντως τελεσθέντος τοῦ μυστηρίου, τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ἐκδηλωθῇ ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ.

Λονδῖνον (Ἕπεται συνέχεια) † Θ. Γ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου]

Στ. 17. Ἀνακεφαλαίωσις καὶ κατακλεὶς τῶν ἀπὸ τοῦ 9ου στίχου λόγων καὶ ἐντολῶν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. Ἡ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ παραμονὴ τῶν Ἀποστόλων (τῶν πιστῶν καθόλου) ἐξασφαλίζεται κατὰ τὴν ρητὴν δήλωσιν Αὐτοῦ (στ. 10) διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ, αὗται δὲ συγκεφαλαιοῦνται ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ, ὅθεν καὶ ἡ ἐπ' αὐτὴν νέα σύστασις καὶ προτροπὴ τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶνε: Ταῦτα (τ' ἀνωτέρω, ἀπὸ τοῦ στ. 9 πρβλ. τὸ **ταῦτα** τοῦ 11 στ.) ἐντέλλομαι ἀφορῶν ὡς εἰς τελικὸν σκοπόν, ὅπως προτρέψω ὑμᾶς εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην. Ἄλλοι δέχονται τὸ **ταῦτα** (καιὰ τὸ **αὕτη** τοῦ 12 στίχ.) προεξαγγελτικόν, διασαφηνιζόμενον διὰ τοῦ **ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους,** ἐπανερχομένης οὕτω ἐν τέλει τῆς θεμελιώδους ἐντολῆς τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, πρὸς μείζονα ἀνάδειξιν τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀναφέροντες τὰ **ταῦτα** καὶ οἱ ἀρχαῖοι (Χρυσ., Θεοφ. Ζιγ.) συνάπτουσι διαφόρως τὴν ἔννοιαν διατυπουμένην ὑπὸ τοῦ Θεοφ. ὧδε: «Ἵνα τὰς ὑμῶν ψυχὰς βεβαιοτέρας ποιήσω ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ, διὰ τοῦτο ἀπαριθμοῦμαι τὰ τῆς ἐμῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης κατορθώματα». Συνῳδὰ τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ὁ ἱ. Χρυσ. ἀναγινώσκει **λελάληκα** ἀντὶ **ἐντέλλομαι.**

Στ. 18. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀγάπην, ἥτις θ' ἀπετέλει καὶ ἔδει ν' ἀποτελῇ τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς σχέσεως τῶν Ἀποστόλων (τῶν πιστῶν) πρὸς ἀλλήλους, τὸ αἴσθημα, ὅπερ θὰ ἐρρύθμιζε τὴν πρὸς αὐτοὺς σχέσιν καὶ συμπεριφορὰν τῶν ἀπίστων θὰ ἦτο τὸ μῖσος καὶ τοῦτο κρίνει ἀναγκαῖον, ὅπως προαναγγείλῃ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, διασαφηνίζων ἅμα καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου τούτου. Οὕτω δὲν θὰ διέτρεχον οἱ Ἀπόστολοι τὸν κίνδυνον ἀπαράσκευοι καταλαμβανόμενοι νὰ καταπλαγῶσι καὶ ταραχθῶσι, τυχὸν δὲ καὶ σκανδαλισθῶσι καὶ κλονισθῶσιν ἐν τῇ πρὸς Αὐτὸν πίστει αὐτῶν. **Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ.** Ἀσφαλὴς καὶ βεβαία προϋπόθεσις (πρβλ, Ζ' 4), ἣν ἔδει νὰ προσδοκῶσιν οἱ Ἀπόστολοι λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν αἰ-

σθήματα τῶν ἀπιστησάντων Αὐτῷ (τοῦ κόσμου), καὶ νὰ μὴ ξενισθῶσιν ἄρα καὶ ταραχθῶσιν διὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς ἀνάλογον αἴσθημα αὐτῶν. **Γινώσκετε.** Προστακτικὴ ἢ ὁριστική. **Πρῶτον ὑμῶν.** Πρὸ ὑμῶν. Πρβλ. Α΄ 15. Καὶ εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ 'Ιησοῦ οἱ ἀρχαῖοι 'Εξηγηταὶ (Χρυσ. Θεοφ. Ζιγ.) ἐμβλέπουσι παραμυθητικὸν κυρίως χαρακτῆρα. Οὕτω ὁ Θεοφ. σημειοῦται· «'Επεὶ βαρὺ χρῆμα καὶ σφόδρα φορτικὸν τὸ διώκεσθαι καὶ μισεῖσθαι παραμυθεῖται αὐτοὺς λέγων, ὅτι εἰ καὶ ὑμᾶς μισοῦσιν οὐδὲν καινόν· καὶ γὰρ ἐμὲ πρῶτον μεμισήκασιν. Ὥστε τῇ κοινωνίᾳ τοῦ μισεῖσθαι ὡς μεγάλῃ παραμυθίᾳ ὀφείλετε κεχρῆσθαι».

Στ. 19. Τὸ κατὰ τῶν 'Αποστόλων μῖσος τῶν ἀπιστούντων τῷ 'Ιησοῦ φυσικὸν ἦτο νὰ προκληθῇ καὶ μόνον διότι ἐξωτερικῶς ἀνῆκον οὗτοι Αὐτῷ, ἐγένοντο δηλ. μαθηταὶ Αὐτοῦ καὶ ἀκόλουθοι. 'Αλλ' οἱ 'Απόστολοι ἀνῆκον τῷ 'Ιησοῦ, ἓν μετ' Αὐτοῦ ἀποτελοῦντες καὶ ἀπὸ ἐσωτερικῆς ἀπόψεως, ἀπὸ τῶν αἰσθημάτων καὶ φρονημάτων αὐτῶν, ταὐτισθέντων (τὸ ἑνὸν αὐτοῖς) πρὸς τὰ τοῦ 'Ιησοῦ. Φυσικὸν ἄρα καὶ ἀκόλουθον ἦτο νὰ μισηθῶσιν ὑπὸ τοῦ κόσμου καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον (πρβλ. Ζ΄ 7). Ἔδωκε δὲ ἀφορμὴν εἰς τὴν τοιαύτην ριζικὴν καὶ θεμελιώδη ἐσωτερικὴν τῶν 'Αποστόλων μεταβολὴν (κατ' ἀκολουθίαν δὲ εἰς τὴν ἀντίθεσιν αὐτῶν πρὸς τὸν λοιπὸν κόσμον καὶ τὴν ἔχθραν ἄρα αὐτοῦ κατ' αὐτῶν) ὁ 'Ιησοῦς καλέσας, διδάξας καὶ προκαλέσας οὕτω τὴν πρὸς Αὐτὸν πίστιν αὐτῶν. Πιστεύσαντες εἰς τὸν 'Ιησοῦν οἱ 'Απόστολοι ἐφρόνησαν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεφορήθησαν ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης, περιέστησαν δ' οὕτω εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δεσπόζον ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ κόσμου αἴσθημα τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸν πλησίον. Τὸ παρὰ τοῦ κόσμου μῖσος κατὰ τῶν 'Αποστόλων ἦτο κατὰ ταῦτα φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς νέας σχέσεως τῶν 'Αποστόλων καὶ τοῦ νέου θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ ποιοῦ αὐτῶν. **'Εκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ.** 'Απὸ θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως. **Τὸ ἴδιον** (ἐφίλει ἄν). Τοὺς ὁμόφρονας καὶ ὁμογνώμονας, θεραπεύοντας τὰς ἀδυναμίας αὐτοῦ, κατ' οὐσίαν ἄρα ἑαυτόν. **'Εξελεξάμην.** Εὔδηλον, ὅτι ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην οἱ 'Απόστολοι, καλῶς διατεθειμένοι πρὸς αὐτήν, ὅθεν καὶ ἐνδόντες καὶ ἀποδεξάμενοι αὐτήν. Πρβλ. Η΄, 41-47. «'Επάγει καὶ ἕτερον τρόπον παραμυθίας ἀναγκαστικώτερον. Τοὐναντίον γὰρ φησίν, ἔδει λυπεῖσθαι ὑμᾶς, εἰ μὴ ὑμᾶς ἐμίσει ὁ κόσμος, τ. ἔ. οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι. 'Εδείκνύετε γὰρ ἐκ τοῦ μὴ μισεῖσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις κακίας καὶ πονηρίας κοινωνεῖτε. Νῦν δὲ ἐπειδὴ μισοῦσιν ὑμᾶς οἱ πονηροί, χαίρετε. Διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν ὑμᾶς μισοῦσιν». Θεοδ. πρβλ. Χρυσ.

καὶ Ζιγ., ὁρίζοντα ἐπὶ τούτοις μερικώτερον τὸν κόσμον ὡς τοὺς «πονηροὺς Ἰουδαίους».

Στ. 20. «Ὅπερ ἄνω εἶπεν, ὅτι ἐμὲ πρῶτον μεμίσηκε, τοῦτο νῦν πλατύνων, τὴν παρηγορίαν αὐτοῖς ἐντίθησι πλείονα. Μνήσθητε γάρ, φησί, τοῦ λόγου μου, ὅτι οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐκοῦν οὐδὲ ὑμεῖς ἐμοῦ μείζονες. Ἴδετε τοίνυν πῶς ἐμοὶ ἐχρήσαντο. Εἰ ἐδίωξαν τὸν Δεσπότην, καὶ ὑμᾶς τοὺς δούλους πολλῷ μᾶλλον· εἰ μὴ ἐδίωξαν, ἀλλὰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Οὔτε γὰρ τὸν ἐμόν, οὔτε τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν» Θεοφ. πρβλ. Χρυσ. καὶ Ζιγ. Ἄλλαις λέξεσιν ἀφορμὴν λαμβάνων ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῆς καὶ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους πολιτείαν τοῦ κόσμου ἐφαρμογῆς τοῦ πρὸς αὐτοὺς ῥηθέντος παροιμιώδους λόγου αὐτοῦ (ΙΓ' 16) ἐπανέρχεται διὰ πλειόνων εἰς τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἤδη ὑπ' Αὐτοῦ ἰδέαν (στ. 18) τῆς ἀναλόγου πρὸς Αὐτὸν συμπεριφορᾶς τοῦ κόσμου καὶ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. Οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀξιῶσι καὶ νὰ προσδοκῶσιν, ὅτι ὁ κόσμος θὰ ἐφέρετο διαφόρως καὶ δὴ κάλλιον πρὸς αὐτοὺς ἢ πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὸν Διδάσκαλον αὐτῶν. Πῶς δὲ προσηνέχθη οὗτος πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἐγίνωσκον, διὸ καὶ καταλείπει αὐτοῖς νὰ κρίνωσι περὶ τούτου. Ἐξηγηταί τινες ἐν τοῖς λόγοις τούτοις τοῦ Ἰησοῦ διαβλέπουσι πρόρρησιν οὐχὶ τῶν διωγμῶν μόνον, εἰς οὓς θὰ ἐξετίθεντο οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ κηρύγματος αὐτῶν ὑπὸ ὡρισμένης τάξεως ἀνθρώπων (**τηρήσουσι**), ὃν τρόπον συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ἐκ τῶν συμφραζομένων δῆλον, ὅτι ἔχει νῦν ὁ Ἰησοῦς ὑπ' ὄψει λέγων τοὺς ἀπιστήσαντας, τὴν μεγάλην πλειονότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, οἵτινες ἐδίωξαν Αὐτὸν καὶ οὐδεπόσως τὴν διδασκαλίαν Αὐτοῦ προσεδέξαντο.

Στ. 21. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπολάβωσιν οἱ Ἀπόστολοι, ὅτι προὔκειτο περὶ ἁπλῆς ἐπαναλήψεως εἰς αὐτοὺς τῶν εἰς τὸν Κύριον καὶ τὸν Διδάσκαλον συμβάντων. Ἡ αἰτία, δι' ἣν οὗτοι θὰ ἐμισοῦντο (στ. 18), θὰ ἐδιώκοντο (στ. 20), καὶ ὁ λόγος αὐτῶν δὲν θὰ ἐτύγχανεν ἀποδοχῆς (ἅτινα δηλοῦνται διὰ τοῦ **ταῦτα πάντα τηρήσουσι**) ἦτο ἡ εἰς Αὐτὸν πίστις (**διὰ τὸ ὄνομά μου**), ἥτις αὖθις προὐκάλει τὸ μῖσος καὶ τὸν διωγμὸν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀπιστούντων, διότι οὗτοι ἠγνόουν τὸν ἀποστείλαντα τὸν Ἰησοῦν Θεόν (πρβλ. Ζ' 28 κ. ἑ. Η' 19. 54 κ. ἑ.), ἠγνόουν τ. ἔ. καὶ ἠρνοῦντο, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὃν ὡμολόγουν οἱ Ἀπόστολοι, ἦτο ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ ἐδίωκον αὐτούς. «Ἀλλὰ καὶ ἕτερον πρὸς παραμυθίαν, ὅτι καὶ τὸν πέμψαντά με συνεξυβρίζουσιν ὑμῖν. Εἰ μή τι οὖν ἄλλο, τοῦτο ἔστω ὑμῖν εἰς παρηγορίαν, ὅτι οἱ αὐτοὶ καὶ ὑμῶν καὶ

ἐμοῦ καὶ τοῦ Πατρός μου· ἐχθροί». Θεοφ. πρβλ. Χρυσ. καὶ Ζιγ. Ὁμ. καὶ τῶν νεωτέρων τινές.

Στίχ. 22. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀπιστούντων καὶ διωκόντων τοὺς Ἀποστόλους ἄγνοια καὶ ἄρνησις τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ οὐδεμίαν ἐπιδέχεται δικαιολογίαν. Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἦσαν τοιαῦται, ὥστε νὰ αἴρωσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς θείας Αὐτοῦ ἀποστολῆς (πρβλ. Ζ′ 46), οὕτως ὥστε πᾶσα ἔνστασις κατ᾽ αὐτῆς εἶνε πρόφασις ἀδικαιολόγητος, καὶ οἱ ἀπιστοῦντες εἶνε ὑπόλογοι διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν ταύτην. Αὕτη καταλογίζεται αὐτοῖς ὡς βαρὺ καὶ ἀδικαιολόγητον ἁμάρτημα. «Εἰ μὴ ἐδίδαξα αὐτούς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον, διώκοντες καὶ ὑβρίζοντες ἐμέ τε καὶ ὑμᾶς τοὺς ἐμούς, ὡς μήτε τίς εἰμι λέγοντα, μήτε ἀπὸ τῶν Γραφῶν τοῦτο δεικνύντα». Ζιγ. Χρυσ. καὶ Θεοφ.

Στ. 23. Ὁ Ἰησοῦς δηλοῖ τὸν πραγματικὸν λόγον τῆς ἀγνοίας καὶ ἀρνήσεως Αὐτοῦ (ὑπὸ τῶν ἀπιστούντων) ὡς ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ, εἶνε δ᾽ οὗτος τὸ μῖσος κατ᾽ Αὐτοῦ, ἐπεκτεινόμενον καὶ ἐπὶ τοὺς ὁμολογητὰς τοῦ ὀνόματος Αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ κατ᾽ Αὐτοῦ μῖσος δηλοῖ περαιτέρω ὁ Ἰησοῦς κατ᾽ ἀνάγκην δὲν περιορίζεται εἰς Αὐτὸν μόνον. Διὰ τὴν ταὐτότητα Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, λαλοῦντα ἐν Αὐτῷ καὶ ἐκδηλούμενον, τὸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μῖσος ἐπεκτείνεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ καὶ ἐπὶ τὸν Θεὸν Πατέρα, συνεπαγόμενον ὡς εἰκὸς βαρυτέρας συνεπείας διὰ τοὺς τὸ μῖσος τοῦτο τρέφοντας. («Οὐ μικρὰν καὶ ἐντεῦθεν αὐτοῖς προαναφωνῶν κόλασιν») (Χρυσ.). Ἐν τῇ ἀρνήσει ἄρα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ διωγμῷ κατὰ τῶν ὀπαδῶν Αὐτοῦ δὲν πρόκειται ἀληθῶς εἰπεῖν περὶ ἀγνοίας, ἀλλὰ περὶ ἐλλείψεως ἀγαθῆς προθέσεως, καὶ ὁ διωγμὸς κατ᾽ Αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν Αὐτοῦ καθίσταται ἀναπότρεπτος.

Στ. 24. Πρὸς τῇ διδασκαλίᾳ Αὐτοῦ μαρτυρούσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀποστολὴν (στ. 22), ταύτην διεπίστουν καὶ ἐβεβαίουν καὶ τὰ ὑπερφυῆ ἔργα τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. Ε′ 36. Ι′ 25), ὑπερβαίνοντα κατὰ τὴν ὑπ᾽ αὐτῶν μαρτυρουμένην θείαν δύναμιν πάντα τὰ τέως γενόμενα ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Θεοῦ θαύματα. Ἐγένοντο δὲ τὰ θαύματα ταῦτα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀπιστούντων, ἐμμενόντων παρὰ ταῦτα ἐν τῇ ἀρνήσει τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ κατ᾽ Αὐτοῦ μίσει. Σαφῶς ἄρα δῆλον, ὅτι ἡ πονηρὰ διάθεσις ἤλαυνεν αὐτοὺς εἰς τοῦτο (Η′ 43 κ. ἑ.), καὶ ὅτι ἀξιοῦντες, ὅτι ἐν τῇ ἀρνήσει αὐτῶν, τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῷ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μίσει ἵσταντο ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ (ὡς βλασφημουμένου διὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ Ἰησοῦ), καὶ ἐνεφοροῦντο ὑπὸ ἀληθοῦς θεοσεβείας, ἐπ᾽ ἀληθείας ἔτρεφον μῖσος κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἐν τῷ Ἰησοῦ διά τε τῶν λόγων καὶ ἔργων μαρτυρουμένῳ (ΙΔ′ 9 κ. ἑ.). «Ἐπειδὴ ἄνω καὶ κάτω προεφασίζοντο, ὅτι διὰ τὸν Πατέρα Αὐτὸν ἐδίωκον, ἀναι-

ρῶν αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν ταῦτα εἴρηκεν. Οὐ γὰρ ἔχουσι πρόφασιν· τὴν ἀπὸ τῶν λόγων διδασκαλίαν παρεσχόμην, τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων προσέθηκα κατὰ τὸν Μωϋσέως Νόμον, ὃς τῷ τὰ τοιαῦτα ποιοῦντι καὶ λέγοντι πείθεσθαι ἅπαντας ἐκέλευσεν, ὅταν καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἄγῃ, καὶ θαύματα παρέχῃ μέγιστα. Οὐχ ἁπλῶς δὲ σημεῖα, ἀλλὰ μηδεὶς ἄλλος ἐποίησε. Καὶ τούτων αὐτοὶ μάρτυρες..... Τίνος οὖν ἕνεκεν, φησίν, καὶ Σὲ καὶ ἡμᾶς διώκουσι διὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν». Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ.

Στ. 25. Ἀλλ' ὁ παράδοξος καὶ ἀπίστευτος οὗτος εἱρμὸς τῶν γεγονότων (ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐπίδειξις τῆς θείας ἀποστολῆς Αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐντεῦθεν γεννώμενον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀπιστούντων ἀντίθετον αἴσθημα τοῦ μίσους) εἶχε (ἐπιφέρει νῦν λέγων ὁ Ἰησοῦς) τὸν ὕψιστον αὐτοῦ λόγον. Ἡ ἀσυμβίβαστος αὕτη τῶν γεγονότων πλοκὴ (ἐν γνώσει τοῦ ταῖς βουλαῖς τοῦ Θεοῦ ὑπείκοντος Ἰησοῦ, καὶ ὑπ' Αὐτοῦ τὸ Αὐτοῦ μέρος ἐξυπηρετουμένη) ἦγεν εἰς τὴν πλήρωσιν **λόγου γεγραμμένου ἐν τῷ Νόμῳ** τῶν Ἰουδαίων, ἦγεν εἰς ἐπιβεβαίωσιν διὰ τῶν πραγμάτων δηλώσεως ὑψίστης σπουδαιότητος, δηλώσεως Αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ Νόμῳ λαλοῦντος Θεοῦ, καθιστώσης τοὺς ἀπιστοῦντας ἀναπολογήτους, καὶ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν ταύτην πρὸ παντὸς τοῦ κόσμου προβαλλομένης ὡς φαινόμενον προρρηθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναγκαῖον ἄρα ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων (ἐν τῇ πονηρᾷ διαθέσει τῶν ἀπιστούντων), οὐχὶ δὲ τυχαῖον καὶ συμπτωματικόν, παράλογον καὶ ἀδικαιολόγητον. «Τὸν Προφήτην ἐπάγεται δεικνὺς αὐτὸν ἄνωθεν προαναφωνοῦντα καὶ λέγοντα, **ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν**, ὃ καὶ Παῦλος ποιεῖ. Πολλῶν γὰρ θαυμαζόντων πῶς Ἰουδαῖοι οὐκ ἐπίστευσαν, προφήτας ἄγει προλέγοντας ἄνωθεν, καὶ τὴν αἰτίαν δηλοῦντας, ὅτι ἡ πονηρία αὐτῶν καὶ ἡ ἀπόνοια τῆς ἀπιστίας αἰτία». Χρυσ. πρβλ. καὶ Θεοφ. ἐπισυνάπτοντα «Νόμον δέ, ὡς πολλάκις εἴπομεν, οὐ μόνον τὸν Μωσαϊκόν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν Προφητῶν βίβλους, φησίν, ὥσπερ οὖν κἀνταῦθα τὴν τοῦ Δαυῒδ Νόμον ὠνόμασεν». Ὁ δὲ Ζιγ. γράφων «Κἀνταῦθα τὸ **ἵνα (ἵνα πληρωθῇ)** οὐκ αἰτιολογικόν (τελικὸν δηλ.), ἀλλὰ δηλωτικὸν τοῦ μέλλοντος, ὅτι μέλλει πληρωθῆναι ὁ λόγος οὗτος» καὶ παρατηρῶν ἐπίσης «Νόμον δὲ λέγει τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν «ὡς τὸ εἰς τὰς λέξεις **ἐμίσησάν με δωρεὰν** ἀνταποκρινόμενον χωρίον σημειοῦται τὴν ἐκ τοῦ ΡΗ' στ. 2 ῥῆσιν· «Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με, καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν». Ἀλλ' ἡ ἐν λόγῳ ῥῆσις θεωρεῖται συνήθως ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Ψλμ. ΜΔ' 19 ἢ ἐκ τοῦ ΞΗ' 5, ἔνθα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἀναγινώσκεται κατὰ τοὺς Ο' **οἱ μισοῦντές με δωρεάν**. Κατὰ τὴν Μεσσιακὴν ἐκδοχὴν τῆς ψαλμ. ταύτης ῥήσεως λαλεῖ ἐν αὐτῇ ὁ Μεσσίας αὐτός (πρβλ. ΙΓ' 18), καθ' ὃν χρόνον κατ' ἄλλην ἑρμηνείαν ἁπλῶς καὶ μόνον προδιαγράφεται

ἐν τῇ φωνῇ ταύτῃ τοῦ δικαίου, διεκτραγῳδοῦντος τὸ κατ' αὐτοῦ ἄδικον μῖσος, τὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ τοιοῦτον. **Δωρεάν.** Ἄνευ δικαίου λόγου καὶ αἰτίας. «Μάτην, ἀνευλόγως διὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν» (Ζιγ.).

Στ. 26. Ἡ λόγῳ καὶ ἔργῳ μαρτυρία περὶ τῆς θείας ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὑπ' Αὐτοῦ τούτου, ζῶντος ἔτι ἐπὶ τῆς γῆς προσαγομένη, καὶ καθιστᾶσα ὑπαιτίους καὶ ἀναπολογήτους τοὺς εἰς Αὐτὸν ἀπιστοῦντας, δὲν θὰ ἔληγε αἰρουμένου Αὐτοῦ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλὰ θὰ ἐξηκολούθει ἐξ ἴσου ἰσχυρῶς προσαγομένη πρὸ τοῦ κόσμου παντὸς ὑπὸ τοῦ ἀναπληρωτοῦ καὶ ἀντικαταστάτου Αὐτοῦ, τοῦ Παρακλήτου. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἄρα ἡ κατάστασις δὲν θὰ μετεβάλλετο, καὶ ἡ εὐθύνη θὰ ἐβάρυνεν ἐξ ἴσου τοὺς ἀπιστοῦντας καὶ ἀρνουμένους τὴν θείαν ἀποστολὴν τοῦ Ἰησοῦ. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ ἱκανῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν, εἰς τὸ μῖσος τοῦ κόσμου κατ' Αὐτοῦ ἀντιπαρατίθεται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἡ δύναμις τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἥτις θὰ κατίσχυε πάσης ἀντιστάσεως. Ὅθεν κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἐν τοῖς λόγοις τούτοις τοῦ Ἰησοῦ ἐνυπάρχει αὖθις παραμυθία καὶ παραθάρρυνσις τῶν Ἀποστόλων, οἵαν ἐμβλέπει ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ ἱ. Χρυσ. σημειούμενος : «Εἰ καὶ τὸν Πατέρα Σου μισοῦσι καὶ Σὲ μετ' Ἐκείνου..... πῶς ἡμεῖς ἀξιόπιστοι λοιπὸν ἐσόμεθα;.... Ἵνα οὖν μὴ ταῦτα ἐννοοῦντες θορυβῶνται ὅρα οἵαν ἐπάγει παράκλησιν. **Ὅταν ἔλθῃ**» κλπ. Ὁμ. καὶ ὁ Θεοφ. καὶ ὁ Ζιγ. γράφων· «Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συνεργήσει αὐτοῖς». **Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος.** Ἡ ἔλευσις τοῦ Παρακλήτου κατὰ τὸ Ζ' 39 θὰ ἐπηκολούθει τῇ εἰς Οὐρανοὺς ἀνόδῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὅθεν δῆλον ὅτι ὁ ὁριζόμενος ἐνταῦθα χρόνος τῆς περὶ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίας τοῦ Παρακλήτου εἶνε ὁ μετὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀπομάκρυνσιν Αὐτοῦ. **Ὁ Παράκλητος.** Βλπ. ΙΔ' 16. **Ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν.** Οὕτω καὶ κατωτέρω (ΙΣΤ' 7), καθ' ὃν χρόνον ἀνωτέρω (ΙΔ' 16) **Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν,** καὶ αὖθις (ΙΔ' 26) **Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου.** Ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν ἐκφράσεων δέον πιθανώτερον νὰ ἐξηγηθῇ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ διαφόρου χρόνου καὶ τόπου. Ἐν τῷ **Ἐγὼ πέμψω** δηλ. προβάλλεται ζωηρῶς ὁ χρόνος ὁ μετὰ τὴν εἰς Οὐρανοὺς ἄνοδον τοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ αἱ ἐκφράσεις : **Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα** κλπ. καὶ **Πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου** ἐκφέρονται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἐπὶ γῆς ἔτι παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τὸν Θεοφ. «Ἀλλαχοῦ τὸν Πατέρα εἶπε πέμπειν τὸ Πνεῦμα, ἐνταῦθα δὲ Ἑαυτὸν πέμπειν τοῦτο εἰπὼν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν ἰσότητα δηλοῖ». **Παρὰ τοῦ Πατρὸς (πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός).** Ὁ Θεοφ. αὖθις σημειοῦται «Ἵνα μη δόξῃ Ἑαυτὸν ἀντανιστᾶν τῷ Πατρί, ὡς ἀπ' ἄλλης ἐξουσίας πέμπων τὸ Πνεῦμα, προ-

σέθηκε παρὰ τοῦ Πατρός. Πέμψω μὲν γὰρ Αὐτός, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς τ. ἔ. εὐδοκοῦντος τοῦ Πατρὸς καὶ συναποστέλλοντος». **Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας.** Πρβλ. ΙΔ' 17. **Ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται.** Ἐν τῇ ἐκφράσει ταύτῃ τοῦ Ἰησοῦ περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐνεῖδεν ἐκ παλαιοῦ ἡ Ἐκκλησία διατύπωσιν τῆς προαιωνίου σχέσεως τοῦ Γ' προσώπου τῆς Ὑπεραγίας Τριάδος (τοῦ Ἁγ. Πνεύματος) πρὸς τὸ πρῶτον (τὸν Θεὸν Πατέρα) ἄλλαις λέξεσιν τὴν διδασκαλίαν τῆς προαιωνίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ὑποστατικῆς, φυσικῆς (Θεοφ.) ὑπάρξεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Ἡ Καθ. Ἐκκλησία ἀφ' ὅτου δογματικῶς διέστη τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐδίδαξε καὶ διδάσκει (παρὰ τὴν σαφῆ καὶ ρητὴν ἔκφρασιν **παρὰ τοῦ Πατρὸς**) τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευόμενον, τὴν προαιώνιον τ. ἔ. ὕπαρξιν Αὐτοῦ ἔχον, οὐ μόνον ἐκ τοῦ Πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τῷ δόγματι τούτῳ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἠκολούθησαν καὶ αἱ βραδύτερν ἀποσχισθεῖσαι ἀπ' αὐτῆς Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως. Ὁ πρὸς δικαιολογίαν δὲ τοῦ καινοῦ τούτου τῇ Ἐκκλησίᾳ δόγματος προσαγόμενος λόγος εἶνε, ὅτι ἡ πέμψις, ἣν ἀποδίδει καὶ εἰς Ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς, προϋποθέτει καὶ συνυπονοεῖ τὴν ἐκπόρευσιν, ταύτην δὲ ὑποστηρίζουσιν ἐπίσης χωρία, οἷα τὰ «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστι» (ΙΣΤ' 15) κλπ. Πολλοὶ τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν ἐνίστανται κατὰ τῆς ἀνέκαθεν ἐκδοχῆς τοῦ χωρίου τούτου ἐξηγούμενοι αὐτὸ ἐν σημασίᾳ ἀναλόγῳ πρὸς τὰς ἐκφράσεις (**Ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω,** Η' 42, **ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον,** ΙΣΤ' 28, **ἄνωθεν ἐρχόμενος,** Γ' 31, κλπ.), ὧν χρῆσιν ποιεῖται περὶ Ἑαυτοῦ ὁ Ἰησοῦς πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν χρόνῳ ἐμφανίσεως Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἱστορικῆς ἐκφράσεως (περὶ ἣν δι' αἰώνων μακρὰ καὶ πικρὰ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διεξήχθη συζήτησις) δηλοῦται ἁπλῶς καὶ μόνον ἡ τοπικὴ ἀρχὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἁγ. Πνεύματος (πρβλ. Μάρκ. Ι' 46· ΙΓ' 1), ὁριζομένη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὡς **παρὰ τοῦ Πατρὸς** πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἰδέας (ἣν ἐκφράζει καὶ ὁ ἐπισυναπτόμενος προσδιορισμὸς **τῆς ἀληθείας**,[1]) ὅτι ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης θέσεως Αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον γινώσκει ὡς οἷόν τε κάλλιον τὸ ἀντικείμενον δι' ὃ ἀποστέλλεται νὰ μαρτυρήσῃ. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἀξιοσημείωτος φαίνεται ἡ ἐξήγησις τοῦ ἱ. Χρυσ., περιοριζομένου ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου εἰς τὰ ὀλίγα τάδε· «Τὸ δὲ ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται δηλοῖ, ὅτι πάντα οἶδεν ἀκριβῶς, καθάπερ καὶ Αὐτός φησι περὶ Ἑαυτοῦ, ὅτι **οἶδα πό-**

[1]) «Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος) ἀξιόπιστος ἔσται. Πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ἐστί. Διὰ τοῦτο οὐ Πνεῦμα Ἅγιον, ἀλλ' ἀλήθειαν αὐτὸ ἐκάλεσεν» (Χρυσ.).

θεν ἔρχομαι καὶ ποῦ ὑπάγω καὶ ἐκεῖ περὶ ἀληθείας διαλεγόμενος» ἐπισυνάπτοντος δὲ ἀμέσως «**Ὃν ἐγὼ πέμψω.** Ἰδοὺ οὐκέτι ὁ Παράκλητος μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱός ἐστιν ὁ πέμπων», ἅτινα δ' ὅμως δύνανται κάλλιστα νὰ νοηθῶσιν ἀναφερόμενα εἰς τ' ἀνωτέρω (ΙΔ΄ 16. 26) χωρία περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀποστολῆς.[1] Ὁ Θεοφ. κατὰ τὴν παραδεδεγμένην ἐκδοχὴν τοῦ χωρίου σημειοῦται· «Ὅταν δὲ ἀκούσῃς ὅτι ἐκπορεύεται, μὴ νόει ἀποστολὴν τὴν ἐκπόρευσιν, οἵαν ἀποστέλλονται τὰ λειτουργικὰ Πνεύματα, ἀλλὰ φυσικὴ ὕπαρξις τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἡ ἐκπόρευσις». Ὁμ. καὶ ὁ Ζιγ. γράφων· «Οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶν ἐξ Αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα)· ὁ μὲν γὰρ γεννᾶται, τὸ δὲ ἐκπορεύεται», παραθέτων δὲ καὶ τὰς λέξεις Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀκατάληπτον τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἐν αἷς καὶ τόδε ἀξιοσημείωτον· «Παραπληκτίσομεν εἰς Θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντες». **Ἐκεῖνος.** Ἀνακεφαλαιοῖ τὴν ἔννοιαν τὴν ἐκφρασθεῖσαν διὰ τῶν ἀποδοθέντων τῷ Παρακλήτῳ χαρακτηρισμῶν, τῶν πρὸς τὴν μαρτυρίαν ἁρμοδιώτατον Αὐτὸν ἀναδεικνυόντων. **Μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.** Περὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου μου. «Περὶ τῆς ἐμῆς θεότητος» (Ζιγ.). Μαρτυρήσει δὲ τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὁ Παράκλητος πρὸ τοῦ κόσμου οὐχὶ ἀμέσως (ἅτε μὴ δυνάμενος νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον κοινωνίαν πρὸς αὐτόν, ΙΔ΄ 17), ἀλλ' ἐμμέσως διὰ τῶν Ἀποστόλων, φωτίζων αὐτοὺς εἰς τὴν βαθυτέραν ἐκτίμησιν τῶν κατὰ τὸν Ἰησοῦν καὶ εἰς τὴν ἀκριβεστέραν καὶ ἀσφαλεστέραν ἀπόδοσιν καὶ διατύπωσιν αὐτῶν (Ματθ. Ι΄ 20). Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μαρτυρία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος κατετίθετο καὶ διὰ τῶν ὑπ' Αὐτοῦ ἐνεργουμένων θαυματουργιῶν (Ἑβρ. Β΄ 4), ἐπικουρουσῶν τῷ κηρύγματι (πρβλ. Πραξ. ΙΓ΄ 3. Μάρκ. ΙΣΤ΄ 20), ὅθεν καὶ ὁ Ζιγ. γράφων «Μαρτυρήσει δὲ ἐλλάμπον ταῖς καρδίαις ὑμῶν εἰς πληροφορίαν τελειοτέραν» προστίθησι «καὶ τερατουργοῦν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου».

Στ. 27. Τῇ περὶ Χριστοῦ δι' αὐτῶν κατατιθεμένῃ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καθῆκον εἶχον οἱ Ἀπόστολοι παρὰ πᾶσαν τὴν ἐναντιότητα τοῦ κόσμου νὰ ἐπισυνάπτωσι καὶ τὴν ἰδίαν προσωπικὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὴν μαρτυρίαν τῶν ὅσα ἰδίοις ὀφθαλμοῖς εἶδον καὶ ἰδίοις ὠσὶν ἤκουσαν (Α΄ 14. Α΄ Ἰω. Α΄ 1), ἅτε ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς τῆς δημο-

[1] Ὁ ἀοίδιμος Εὐγ. ὁ Βούλγαρις ἀναγράφων ἐν τῷ Θεολογικῷ αὐτοῦ τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν γνώμας τῶν Πατέρων περὶ τοῦ ἱ. Χρυσ. σημειοῦται τάδε: «Ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶσσαν Ἰωάννης ἐν τῷ α΄ περὶ ἀκαταλήπτου (φησίν), ὅτι μὲν πανταχοῦ ἐστιν ὁ Θεὸς οἶδα, τὸ δὲ πῶς οὐκ οἶδα· οἶδα, ὅτι Υἱὸν ἐγέννησε, τὸ δὲ πῶς ἀγνοῶ· οἶδα, ὅτι ἐξ Αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα, τὸ δὲ πῶς ἐξ Αὐτοῦ οὐκ ἐπίσταμαι».

σίου τοῦ Ἰησοῦ ἐνεργείας παρακολουθοῦντες Αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο εἴπέρ τις καὶ ἄλλος ἱκανοὶ καὶ ἁρμόδιοι πρὸς τοῦτο καταστάντες. «Καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὸ ἀξιόπιστον οἱ σὺν ἐμοὶ γενόμενοι, οἱ μὴ παρ' ἑτέρων ἀκηκοότες. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐντεῦθεν διϊσχυρίζονται λέγοντες, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν Αὐτῷ (Πραξ. Ι' 4). Ὅτι δὲ οὐ πρὸς χάριν εἴρηται, ἐπιμαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα τοῖς λεγομένοις». Χρυσ. Ὁμ. ὁ Θεοφ. πρὸς τοῖς ἄλλοις ρητῶς σημειούμενος· «Διττὴ οὖν ἡ μαρτυρία, ἡ παρ' ὑμῶν καὶ παρὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος». Τὸν διακεκριμένον τοῦτον χαρακτῆρα τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Ἀποστόλων ἀφ' ἑτέρου, καίπερ διὰ τῶν Ἀποστόλων αὐτῶν κατατιθεμένης, τῶν Ἐξηγητῶν τινες μὴ ἀσπαζόμενοι ἐμβλέπουσιν ἐν ἑκατέρᾳ αὐτῶν διάφορον ἄποψιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κατά τε τὸν τύπον καὶ τὴν οὐσίαν μαρτυρίας, τῆς ἐν Ἁγ. Πνεύματι, τ. ἔ. μαρτυρίας τῶν Ἀποστόλων. **Μαρτυρεῖτε.** Προστακτική. Ἔστε μάρτυρες. Κατ' ἄλλην ἱκανῶν Ἐξηγητῶν ἐκδοχὴν Ὁριστική. Μάρτυρες ἐστέ, ἅτε τῶν Ἀποστόλων κεκτημένων τὴν ἰδιότητα ταύτην, καί πως καὶ ἐνασκούντων αὐτὴν καὶ ἤδη, καθ' ὃν χρόνον ἡ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος μαρτυρία θὰ ἤρχετο μόνον μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τοὺς Οὐρανούς. Τῶν Ἐξηγητῶν τινὲς διὰ τὸ ἡγούμενον **μαρτυρήσει** ἑρμηνεύουσι τὸν ἑνικὸν **(μαρτυρεῖτε)** μελλοντικῶς **μαρτυρήσετε.**

[Ἕπεται συνέχεια]

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Τῇ 13ῃ παρόντος μηνὸς Νοεμβρίου ἑωρτάσθη ἡ μνήμη Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Καὶ ἡ λέξις μόνον «Χρυσόστομος» σκορπίζει ρίγη συγκινήσεως εἰς τὴν ψυχήν μας, μᾶς θέλγει, μᾶς ἐνθουσιάζει, μᾶς ἐξυψώνει. Καὶ μόνον τὸ ὄνομά του μᾶς οἰκοδομεῖ, μᾶς παραμυθεῖ, μᾶς φέρει κάποιαν λύτρωσιν. Ὁ Χρυσόστομος εἶναι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καθόλου εἷς ἀστήρ, μιὰ δόξα. Ἀπόστολος μιᾶς ὡραίας ἰδέας, μάρτυς ἑνὸς μεγάλου καθήκοντος. Μέγας τοῦ λαοῦ παιδαγωγός, Πατριάρχης ἰδεώδης, θαυμάσιος τῶν πτωχῶν δικηγόρος, στήριγμα τῶν γερόντων, προστάτης τῶν παρθένων, καὶ πρὸ πάντων ρήτωρ. Τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πόλεων, ὅπου ἔζησεν, ὅπου ἐσκέφθη, ὅπου τόσον ἀνησύχησεν, ὅπου προσηυχήθη, ὅπου ὡμίλησεν. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος μὲ τὴν ὁμιλίαν του ἔδειξεν ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ μάγος δύναμις τοῦ λόγου καὶ τί αὕτη δύναται νὰ κατορθώσῃ. Ἱερός τις ἀνὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου νὰ μείνουν ἄγνωστα εἰς ἕνα ἐκ τῶν

φίλων του. «Ἐκπλήσσομαι καθ' ὑπερβολήν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ἡ δόξα τῶν Συγγραμμάτων τοῦ σοφωτάτου Χρυσοστόμου νὰ εἶναι μετὰ τὸν θάνατόν του τόσον διαδεδομένη πανταχοῦ, καὶ σὺ νὰ εἶσαι τόσον ἀμαθής, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃς μηδεμίαν περὶ τούτων γνῶσιν. Εἶναι ὡσὰν νὰ ἀγνοῇς τὰ ὡραιότερα πράγματα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι ὡσὰν νὰ μὴ βλέπῃς τὸν ἥλιον ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ. Εἶναι δυνατὸν νὰ διαβάσῃ τις τὰ ἔργα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, καὶ νὰ μὴ συναρπαγῇ; Ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις νὰ εἶναι σόσον ἀναίσθητος, ὥστε νὰ μὴ δοξολογήσῃ τὸν Θεὸν διὰ τὸ λαμπρὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον, τὸν Ῥήτορα, τοῦ ὁποίου τὰ θαύματα εἶναι χιλιάκις θαυμαστότερα ἀπὸ ὅσα ἀναφέρει ὁ μῦθος περὶ τῆς λύρας τοῦ Ὀρφέως;» Ὁ δὲ μέγιστος τῶν θεολόγων τῆς Δύσεως τοῦ Μεσαίωνος Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης, ὁ ὁποῖος εἶχε μετρίαν τινὰ μετάφρασιν τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἱεροῦ Χρυσσστόμου, τὴν ἐθεώρει τόσον πολύτιμον, ὥστε δὲν θὰ τὴν ἔδιδε, λέγει, καὶ ἂν ἀκόμη τῷ ἔδιδον ὅλον τὸν χρυσὸν καὶ ὅλα τὰ πλούτη τῶν Παρισίων.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ ὁ ἐνθουσιασμός, τὸν ὁποῖον ἀνάπτει ὁ λόγος του μὲ τοὺς θησαυροὺς ἐκείνους τῆς φαντασίας του καὶ τῆς ψυχῆς του, μὲ τὰς γεμάτας ζωὴν περιγραφάς του, μὲ τὰς πλαστικὰς καὶ ποικίλας καὶ ἀμιμήτους συγκρίσεις του, μὲ τὰς ὡραίας εἰκόνας του, τοὺς μεγαλοφυεῖς παραλληλισμούς του, τοὺς βαθεῖς συλλογισμούς του. Ὅλα εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν του, ἀπὸ ὅλα ἔχει νὰ ἀντλήσῃ κάτι τὸ ὡραῖον, ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τὴν νύκτα, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ἀπὸ τὴν Φιλοσοφίαν, τὰς Ἐπιστήμας, τὰς Τέχνας, ἀπὸ τὸν καθημερινὸν βίον, ἀπὸ ὅλην τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωήν.

Ποῖος ἤκουσε κάτι τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, καὶ δὲν κατεθέλχθη ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ λόγου του ἢ δὲν ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν δύναμίν του εἰς τρόπον ὥστε νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως ὑπάρχει ἀνώτερόν τι, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ὑπεύθυνοι; Τοὐντεῦθεν θὰ παρατίθενται ἐνίοτε ἀποσπάσματα τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ὁμιλιῶν διὰ νὰ ἀποτελοῦν ἐντρύφημα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ τὰ ἀναγινώσκουν.

Νοέμβριος 1928.

† Ο ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Η ΝΕΑ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

«ΠΕΡΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»

I.

Τῇ 8ῃ παρελθόντος Σεπτεμβρίου ὁ Πάπας Ρώμης Πῖος ὁ XI ἀπέλυσεν Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν Πατριάρχας, Πριμάτους, Ἀρχιεπισκόπους, Ἐπισκόπους καὶ ἄλλους κατὰ τόπους Ὀρδιναρίους «τοὺς ἐν εἰρήνῃ καὶ κοινωνίᾳ μετ᾽ αὐτοῦ εὑρισκομένους». Σκοπὸς ἄμεσος τῆς Ἐγκυκλίου αὐτῆς εἶνε νὰ προτρέψῃ τοὺς ὑπ᾽ αὐτόν, ὅπως παντὶ μέσῳ ὑποστηρίξωσι τὸ Ἰνστιτοῦτον τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν ἐν Ρώμῃ. Τὸ Ἰνστιτοῦτον τοῦτο ἱδρυθὲν ὑπὸ Βενεδίκτου τοῦ XV τῷ 1917 ὀλίγον μετὰ τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐγκατάστασιν ἰδιαιτέρας Congregatio χάριν τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐφοδιασθὲν δι᾽ ὅλων τῶν μέσων, ὅσα ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ καὶ διὰ καθηγητῶν ἀρτίως συγκεκροτημένων ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτοῦ ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἀνατολικοὺς καὶ δὴ καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν μὴ ἡνωμένους μετὰ τῆς Ρώμης, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Λατίνους Ἱερεῖς, τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ σπουδάσωσι τοὺς κλάδους τούτους ἢ καὶ νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τοὺς Ἀνατολικούς. Τὸ Ἰνστιτοῦτον εὑρισκόμενον τέως οὐχὶ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως ἐφαίνετο καθυστεροῦν πως εἰς ἀνάπτυξιν καὶ τούτου ἕνεκα ὁ νῦν Πάπας ἐν ἀρχῇ τῆς ποιμαντορίας αὐτοῦ τῷ 1922 διέταξε τὴν μεταφορὰν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Βιβλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἐνεπιστεύθη τὴν πλήρη διοίκησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἤδη μετὰ πάροδον ἓξ ἐτῶν καὶ ἀφοῦ τὸ Ἰνστιτοῦτον παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν φοιτητῶν αὐτοῦ παρεσκεύασε δεόντως ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἑτοίμων νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸ ἀνεωγμένον εἰς αὐτοὺς στάδιον τῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ Πάπας ἀναγγέλλει, ὅτι τὸ Ἀνατολικὸν Ἰνστιτοῦτον, χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν ἑνὸς Ἐπισκόπου καὶ ἑνὸς εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέκτησεν ἰδιόκτητον κέντρον ἐγκατασταθὲν εἰς τὸ οἴκημα τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου. Προσθέτων δὲ ὅτι ἕτερος Ρωμαιοκαθολικὸς ἐξ Ἰσπανίας ἐδώρησε γενναῖον ποσὸν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου προτρέπει τοὺς ὑπ᾽ αὐτόν, ὅπως διὰ δωρεᾶς χρημάτων, βιβλίων, κωδίκων, εἰκόνων καὶ οἱουδήποτε ἄλλου ἀντικειμένου σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὴν χριστιανικὴν Ἀνατολὴν συντελέσωσιν εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ.

II.

Ἀλλ' ἐνῷ αὐτὸς εἶνε ὁ κύριος σκοπὸς τῆς νέας παπικῆς Ἐγκυκλίου ὁ Πάπας ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅπως ἀνατρέξῃ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἀνασκοπήσῃ ὅλας τὰς προσπαθείας τὰς καταβληθείσας ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν ἢ ἐπαναφορὰν τῶν Ἀνατολικῶν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν μάνδραν. Φρονῶν, ὅτι ἡ κυρία αἰτία τῆς ἀξιοθρηνήτου διαστάσεως, ἥτις ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς ἑνότητος ἀνθούσας τὸ πάλαι ἐκκλησίας, κεῖται εἰς τὴν ἑκατέρωθεν ἄγνοιαν καὶ εἰς τὰς προκαταλήψεις, αἵτινες ἐπηκολούθησαν εἰς τὸν μακρὸν χωρισμὸν τῶν ψυχῶν ἀναμιμνήσκει τὴν φροντίδα, ἣν ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι Ποντίφηκες, ἀφ' ἧς στιγμῆς αἱ σχέσεις ἤρξαντο νὰ χαλαρῶνται. Οὕτως ἀναφέρει τὴν εὐμένειαν καὶ τὸ σέβας, μεθ' ὧν Ἀδριανὸς ὁ Ι' ὑπεδέχθη τοὺς ἀποστόλους τῶν Σλάβων Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, τὴν ἀποστολὴν Λεγάτων εἰς τὴν ψευδογδόην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν Κων/πόλει, τὴν συγκρότησιν συνόδων πρὸς συζήτησιν ἀνατολικῶν ὑποθέσεων, ὡς ἐν Bari, ὅπου Ἄνσελμος ὁ Καντουαρίας συνεκίνησε τὰ πνεύματα διὰ τῆς μαθήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ βίου, ἐν Λυών, ὅπου προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Χ' Θωμᾶς ὁ Ἀκυϊνάτης καὶ ὁ Βοναβεντούρας, ὧν ὁ μὲν ἀπέθανε κατὰ τὸ ταξείδιον, ὁ δὲ διαρκούσης τῆς Συνόδου, ἐν Φερράρᾳ καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅπου ὁ κλάδος τῆς δάφνης δέον νὰ ἀπονεμηθῇ εἰς τὰ δύο κοσμήματα τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς μετὰ ταῦτα καρδιναλίους τῆς Ρώμης, Βησσαρίωνα τὸν Νικαίας καὶ Ἰσίδωρον τὸν Κιέβου, καὶ ὅπου ἡ ἀλήθεια τοῦ καθολικοῦ δόγματος (τ. ἔ. τοῦ Ρωμαϊκοῦ) λογικῶς καὶ μεθοδικῶς ἐκτεθεῖσα, ἐφάνη, ὅτι διήνοιγε τὴν ὁδὸν πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν μετὰ τοῦ Πάπα.—Ἀπὸ τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν ὁ Πάπας μεταβαίνει εἰς ἄλλου εἴδους εὐνοίας, τὰς ὁποίας ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Εἶνε ἡ ἀποστολὴ τῶν Ρωμαϊκῶν Ταγμάτων, ὅπως προσφέρωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Στρατολογηθέντα ταῦτα ἐκ Φραγκισκανῶν καὶ Δομινικανῶν κυρίως ἤνοιξαν νέα πεδία δράσεως ὄχι μόνον ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἀρμενίᾳ, ὅπου ἐκαλλιέργησαν τὴν θεολογίαν καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸν θύραθεν καὶ ἔσω ἐκπολιτισμὸν ὄχι μόνον τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων αἵτινες διὰ τὰς περιστάσεις ἐστερήθησαν τῶν μέσων τῆς μορφώσεως, ἰδίᾳ τῆς θρησκευτικῆς. Παραλλήλως πρὸς τὰς εὐνοίας ταύτας ἐβάδισαν αἱ ἐνέργειαι τῶν καθηγητῶν τοῦ ἐν Παρισίοις Πανεπιστημίου, οἵτινες ἵδρυσαν ἐν αὐτῷ τὸ Ἀνατολικὸν Κολλέγιον καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθε βραδύτερον εἰς ἐπαφὴν Ἰωάννης ὁ ΧΧ' διὰ τοῦ Ἐπισκόπου τῶν Παρισίων Οὔγου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Τάγματος τῶν Ὀρατοριανῶν, ὅστις μετὰ πολλῆς ἀκριβείας διε-

τύπωσεν, ὅτι πρὸς προσέλκυσιν τῶν ψυχῶν τῶν Ἀνατολικῶν ἀπαιτοῦνται τρία τινά, γνῶσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφθονία Ἑλληνικῶν βιβλίων καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς μεταφράσεων συγγραφῶν τῆς Δύσεως εἰς τὰς γλώσσας τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἐξώρκισε τοὺς Ὀρατοριανούς, ὅπως ἐκτιμῶσι τὰς γλώσσας τῆς Ἀνατολῆς· καὶ σοβαρῶς σπουδάζωσιν αὐτάς, ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι νὰ βαδίσωσι πρὸς τὰ ἔθνη ταῦτα, ὅταν εἶνε θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐφεξῆς ὁ Πάπας μνημονεύει τῶν ἐντριβῶν τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν Δυτικῶν ὡς τοῦ Ριγήρου Βάκωνος, γνώστου τῆς Χαλδαϊκῆς, τῆς Ἀραβικῆς, τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τοῦ Ραϋμόνδου Lulli, ὅστις, πολυμαθέστατος, ἐπέτυχε παρὰ τῶν Παπῶν Κελεστίνου τοῦ V καὶ Βονιφατίου τοῦ VIII τὸν διορισμὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνατολικῶν σπουδῶν καὶ ὑποθέσεων ἑνὸς Καρδιναλίου καὶ τὴν ἀποστολὴν ἱεραποστολῶν πρὸς τοὺς ἐν Ἀνατολῇ «**ἀπίστους καὶ τοὺς σχισματικούς**». Τῇ εἰσηγήσει τοῦ τελευταίου τούτου ἡ ἐν Βιέννῃ Σύνοδος προὐνόησε περὶ ἱδρύσεως Σχολῶν διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν πολλαχοῦ καὶ τὸν διορισμὸν δύο καθηγητῶν ἐν ἑκάστῃ αὐτῶν μετ᾽ ἐπαρκοῦς γνώσεως τῶν γλωσσῶν, Ἑβραϊκῆς, Ἑλληνικῆς, Ἀραβικῆς καὶ Χαλδαϊκῆς πρὸς μετάφρασιν βιβλίων ἐκ τῶν ἀνωτέρω γλωσσῶν εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ πρὸς διδασκαλίαν νέων, οἵτινες θὰ καρποφορήσωσι **διαδίδοντες τὴν πίστιν μεταξὺ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν.**

Ἡ περὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ μέριμνα τῶν ἐγγυτέρων προκατόχων τοῦ νῦν Παπῶν δικαιολογουμένη ἐκ τούτου ὅτι ἕνεκα τῆς δυσμενείας τῶν καιρῶν ἀπέβαινεν ἀδύνατος ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν μεταξὺ τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν ἐπιτοπίως, ἐστράφη ἔνθεν μὲν εἰς τὴν ἵδρυσιν Ἀνατολικῶν Κέντρων ἐν τοῖς συγχρόνοις Πανεπιστημίοις, ἑτέρωθεν δὲ εἰς τὴν ἵδρυσιν **Σεμιναρίων** ἐν Ρώμῃ, προσιτῶν εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἐθνῶν τούτων σπουδαστάς, «οἵτινες μετ᾽ ἐπιμελῆ ἀνατροφὴν ἔμελλον δεόντως παρεσκευασμένοι νὰ μεταβῶσιν, ὅπως ἀναλάβωσι τὸν καλὸν ἀγῶνα». Ἐντεῦθεν Μοναστήρια καὶ Κολλέγια ἠνοίγησαν ἐν Ρώμῃ χάριν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρουθήνων καὶ οἰκήματα παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Μαρωνίτας. Τὸ ἐκ τούτων ἐπιτευχθὲν κέρδος διὰ τὰς ψυχὰς ὁ Πάπας διαβλέπει ἀφ᾽ ἑνὸς εἰς τὴν δημοσίευσιν λειτουργικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων ἐν διαφόροις ἀνατολικαῖς γλώσσαις, ἣν προὐκάλεσεν ἡ Congregatio de propaganda καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης διὰ πολυτίμων Ἀνατολικῶν κωδίκων. Μεταβαίνων εἶτα εἰς τοὺς ἀμέσους προκατόχους αὐτοῦ Γρηγόριον τὸν XVI΄, Πῖον τὸν IX΄ καὶ Λέοντα τὸν XIII, οἵτινες πάντες συνέστησαν τὴν σπουδὴν τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ τὴν δημοσίευσιν ἔργων περὶ τῶν Ἀνατολικῶν ρυθμῶν καὶ παραδόσεων, ἐνδιατρίβει ἰδιαιτέρως εἰς τὸν τελευταῖον, ὅστις

ἔδειξεν ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον περὶ τῶν Κοπτῶν καὶ τῶν Σλάβων, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλων τῶν Ἀνατολικῶν. Διότι αὐτὸς εἶνε, ὅστις ἵδρυσε τὸ νέον Τάγμα τῶν Ἀσσομπσιονιστῶν, αὐτὸς ἐνεθάρρυνεν ἄλλα θρησκευτικὰ Τάγματα νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς γνώσεις αὐτῶν περὶ τῶν Ἀνατολικῶν πραγμάτων, αὐτὸς ἔδωκε τὴν ὤθησιν πρὸς ἵδρυσιν νέων Κολλεγίων χάριν τῶν Ἀνατολικῶν τόσον ἐν Ἀνατολῇ, ὅσον καὶ ἐν Ρώμῃ, αὐτὸς ἐπήνεσε τὸ καὶ νῦν ἀνθοῦν Πανεπιστήμιον τῶν Ἰησουΐτῶν ἐν Βηρυττῷ. Εἰς τὸν διάδοχον ἐκείνου Πῖον τὸν Χ΄ ὁ νῦν Πάπας ἐπεφύλαξε τὴν τιμὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βιβλικοῦ Ἰνστιτούτου, ὅπερ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν, ἐνῷ Βενέδικτος ὁ ΧV΄ ὁ προκάτοχος τοῦ νῦν ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ σημερινοῦ ***Ἰνστιτούτου τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν.***

III.

Ἀλλ' ὁ Πάπας δὲν περιωρίσθη ἁπλῶς εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν προσπαθειῶν τῆς Ρωμ. Ἕδρας χάριν τῆς Ἀνατολῆς ἐν τῷ παρελθόντι, ἀλλὰ θίγει καὶ τὸ παρὸν καὶ ἀποκαλύπτει τὶς ὁ ἀπώτερος καὶ ἀληθὴς σκοπὸς τῆς στοργῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ρώμης περὶ τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν. Οὕτως ἀφοῦ ἐπαινεῖ τοὺς προεστῶτας τῶν κατὰ χώρας Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν θρησκευτικῶν Ταγμάτων, οἵτινες ἔπεμψαν εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν χάριν Ἀνατολικῶν σπουδῶν προτρέπει εἰς τοὺς ὑπολειφθέντας, ὅπως πράξωσι τὸ αὐτό. Διατί; Ὁ Πάπας ἀνατρέχει εἰς ὅσα προσφάτως διεκήρυξε διὰ τῆς Ἐγκυκλίου αὐτοῦ «Mortalinus animos», τ. ἔ. τῆς περὶ Ἑνώσεως. «Τίς, λέγει, ἀγνοεῖ, πόσον συχνὰ μελετᾶται σχέδιον ἑνώσεως μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, τελείως ξένων πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ; καὶ τίς δὲν ἤκουσε περὶ τῶν σπουδαιοτάτων συζητήσεων τῶν διεξαγομένων εἰδικῶς ἐν μεγάλῳ τμήματι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς περὶ τοῦ σοβαρωτάτου ζητήματος τῶν Ἀνατολικῶν, εἴτε τῶν ἡνωμένων μετὰ τῆς Ρώμης εἴτε τῶν κεχωρισμένων ἀπ' αὐτῆς; Ἀλλ' ἐνῷ οἱ σπουδασταὶ τῶν Σεμιναρίων ἡμῶν ἀποκτήσαντες, ὡς ὤφειλον, γνῶσιν τῶν συγχρόνων Προτεσταντικῶν πλανῶν καὶ σοφισμάτων εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐννοῶσι καὶ ταχέως νὰ ἀποκρούωσιν αὐτάς, δὲν προσέλαβον ἐν τούτοις, τοὐλάχιστον γενικῶς εἰπεῖν, τὴν εἰδικὴν ἐκείνην μόρφωσιν, ἥτις θὰ καθίστα αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ κρίνωσιν ἀσφαλῶς περὶ πραγμάτων ἀφορώντων τὰς ἐπιστήμας, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν Ἀνατολικῶν, ἥτις ὀφείλει μετὰ παντὸς σεβασμοῦ νὰ διατηρηθῇ ἐντὸς τῆς Καθολικῆς ἑνότητος. Χάριν τούτου ἐπιβάλλεται λίαν εἰδικὴ καὶ ἐπιμεμελημένη σπουδή. Ἐντεῦθεν καὶ ὅλως ἀδυνατοῦντες νὰ παραμελήσωμεν πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ λίαν ἐπιθυμητὴ ἐκείνη ἕνωσις ἑνὸς τόσον

ἀξιοσημειώτου τμήματος τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ἀληθινῆς Αὐτοῦ Ἐκκλησίας ἢ νὰ μὴ δείξωμεν τὴν μεγίστην ἀγάπην πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἐν διαφόροις ρυθμοῖς, στενῶς πρόσκεινται πνεύματι καὶ καρδίᾳ πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, ἐξορκίζομεν ὑμᾶς, σεβάσμιοι ἀδελφοί, ὅπως ἕκαστος ἐκλέξῃ ἕνα τοὐλάχιστον μεταξὺ τῶν ἱερέων αὐτοῦ, ὅστις σπουδάζων εἰδικῶς τοὺς κλάδους τούτους θὰ δύναται, ὅταν ἡ χρεία καλέσῃ, νὰ διδάξῃ αὐτοὺς εἰς τοὺς Σεμιναριστάς». Ἀναγνωρίζων δὲ ὁ Πάπας, ὅτι ἔργον ἰδίᾳ τῶν Καθολικῶν Πανεπιστημίων εἶνε νὰ ἱδρύσωσιν εἰδικὰς Σχολὰς ἀνατολικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπαινῶν τὰς ἀπαρχὰς τοιούτων ἐν Παρισίοις, Louvain καὶ Λίλλῃ, ὡς καὶ ἔν τισι θεολογικαῖς Σχολαῖς, συνιστᾷ, ὅπως ἕκαστον τῶν θεολογικῶν Σεμιναρίων ἀποκτήσῃ ἕνα τοὐλάχιστον καθηγητὴν ἱκανὸν νὰ διδάξῃ Ἀνατολικὰς ἐπιστήμας. Περαιτέρω ὁ Πάπας ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι «τὰ ἀνατολικὰ ἔθνη βλέποντα ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τὰ μνημεῖα τῆς εὐσεβείας, τῆς μαθήσεως καὶ τῶν τεχνῶν τῶν προγόνων αὐτῶν, θὰ διδαχθῶσι πόσον ἡ ἀληθὴς καὶ αἰωνία ὀρθοδοξία ἐτιμᾶτο ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μετὰ πόσης εὐλαβείας αὕτη διαφυλάσσεται, ὑποστηρίζεται καὶ διαδίδεται καὶ συγκινούμενοι ὑπὸ τόσων ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων (ἰδίᾳ, ὅταν χριστιανικὴ ἀγάπη ἐπικρατῇ εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις μεταξὺ λογίων) οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀνατολικῶν θὰ ἀγωνισθῶσι νὰ ἐπανακτήσωσι τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν δόξαν καὶ παραμερίζοντες τὰς προκαταλήψεις θὰ ποθήσωσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐκείνην ἑνότητα, ἥτις τηρεῖται ἐν πλήρει ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως, οἷα ἐμπρέπει εἰς τοὺς πιστοὺς ἀκολούθους τοῦ Χριστοῦ ἡνωμένη εἰς μίαν ποίμνην ὑπὸ ἕνα ποιμένα.

Εἰσερχόμενος εἶτα ὁ Πάπας εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς μεθόδου, δι' ἧς τὸ Ἰνστιτοῦτον θὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τοῦ ἔργου καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν, τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας, ἐν οἷς ἐξέχουσιν ἡ ἱστορία, ἡ λειτουργική, ἡ ἀρχαιολογία, ἡ ἐξήγησις τῶν ἀνατολικῶν Πατέρων μετὰ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν σημειοῖ τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἔχουσιν ἰδίᾳ αἱ δημοσιεύσεις τοῦ Ἰνστιτούτου Orientalia Christiana, αἵτινες εἴτε πληροφοροῦσι περὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου, ἀρχαιοτέρου καὶ νεωτέρου τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν ἀγνώστων εἰς τοὺς Δυτικούς, εἴτε ρίπτουσι νέον φῶς ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολῆς δι' ἀγνώστων μέχρι τοῦδε μνημείων, εἴτε περιγράφουσι τὰς σχέσεις Ἀνατολικῶν μοναχῶν καὶ δὴ καὶ Πατριαρχῶν πρὸς τὴν ἕδραν τῆς Ρώμης καὶ τὴν μέριμναν αὐτῆς πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν, εἴτε συγκρίνουσι τὴν θεολογίαν τῶν διϊσταμένων περὶ μυστηρίων καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν διδασκαλίαν,

εἴτε μελετῶσιν ἀρχαίους κώδικας, εἴτε καὶ ἐνδιατρίβουσιν εἰς τὰ λείψανα ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ Δύσει ὡς π. χ. τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάλυσιν αὐτὴν ὁ Πάπας ἐπανέρχεται καὶ αὖθις εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς ἑνώσεως. «Τίς, καταλήγει, μελετῶν τὴν ἔκτασιν τῶν ἐργασιῶν τούτων, αἵτινες ἀνελήφθησαν ***κυρίως χάριν τῶν Ἀνατολικῶν,*** δὲν πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ εὐσπλαγχνικώτατος Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, σπλαγχνιζόμενος τὴν ***θλιβερὰν τύχην τοσούτων***, ἐπὶ μακρὸν ἀπὸ τῆς εὐθείας ἀποπλανηθέντων, δὲν θὰ τελειώσῃ ὅ,τι ἠρχίσαμεν καὶ δὲν θὰ ὁδηγήσῃ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ εἰς μίαν μάνδραν ὑπὸ ἕνα Ποιμένα; Ἰδιαίτερον λόγον, ὅπως τρέφωμεν τὴν ἐλπίδα ταύτην, ἔχομεν τοῦτον, ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα διετήρησαν εὐλαβῶς μέγα μέρος τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, τιμῶσιν εἰλικρινῶς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰ. Χριστόν, δεικνύουσι μεγάλην εὐλάβειαν καὶ στοργὴν πρὸς τὴν ἄμωμον Αὐτοῦ Μητέρα καὶ προσέρχονται εὐλαβῶς εἰς τὰ μυστήρια. Διὰ ταῦτα, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐν τῇ εὐσπλαγχνίᾳ Αὐτοῦ ηὐδόκησεν ἵνα ἄνθρωποι, ἰδίᾳ ἱερεῖς, ὡς ὄργανα αὐτοῦ συνεργάζωνται εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως, τί ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς, Σεβάσμιοι ἀδελφοί, εἰμὴ καὶ αὖθις νὰ ἱκετεύσωμεν, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ν' ἀναγκάσωμεν ὑμᾶς, ὅπως μὴ μόνον ἐγκρίνητε πνεύματι καὶ καρδίᾳ τὰ ἡμέτερα σχέδια, ἀλλὰ καὶ ἐργασθῆτε, ὥστε μετ' ὀλίγον ν' ἀνατείλῃ ἡ ποθητὴ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ χαιρετίσωμεν ὄχι μόνον ὀλίγους, ἀλλὰ τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν Ἑλλήνων, τῶν Σλάβων, τῶν Ρουμάνων καὶ τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν τὴν μέχρι τοῦδε κεχωρισμένην, ἐπιστρέφουσαν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κοινωνίαν; Καὶ ὅταν μελετῶμεν ὅ,τι ἤδη ἠρχίσαμεν νὰ πράττωμεν καὶ ὅ,τι ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐκτελέσωμεν πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς χαρμοσύνου ταύτης ἡμέρας, νομίζομεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς πρὸς τὸν Οἰκοδεσπότην, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς περιγράφει καλοῦντα τοὺς κεκλημένους αὐτοῦ εἰς τὸ δεῖπνον· «ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμα πάντα». Ἐφαρμόζοντες τὰς λέξεις ταύτας εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ἐκλιπαροῦμεν ὑμᾶς, Σεβάσμιοι ἀδελφοί, ὅπως ἑνώσητε τὰς προσπαθείας ὑμῶν πρὸς τὰς ἡμετέρας χάριν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου σκοποῦ, τῆς προαγωγῆς Ἀνατολικῶν σπουδῶν, ἵνα μετὰ τὴν ἄρσιν ὅλων τῶν κωλυμάτων, ὑπὸ τὴν αἰγῖδα τῆς ἀσπίλου Παρθένου Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, δυνηθῶμεν νὰ δεχθῶμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς τούτους, τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον κεχωρισμένους ἀφ' ἡμῶν ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ υἱοὺς ἡνωμένους αὖθις διὰ δεσμῶν ἀγάπης στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς θεμελίου τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀκεραίας Ὁμολογίας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας».

† Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

(Ἕπεται τὸ τέλος)

"ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΕΠΕΧΩΝ,,

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 291)

Εἰ μὴ ἐφειδόμεθα τῆς ἐπιεικείας τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἠδυνάμεθα ἀναγράψαι καὶ ἄλλα παραδείγματα παραδηλοῦντα τὸ ποικιλότροπον τῶν ὑπογραφῶν τῶν συνελθόντων ἐν ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς καὶ ἔν τισι τοπικαῖς Συνόδοις, ὧν τὰ πρακτικὰ ἐποιησάμεθα ἀντικείμενον ἐρεύνης ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ. Εἰς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατόν, καθὰ ἡμεῖς οἴδαμεν, ἀριθμοῦνται οἱ ὑπογράφοντες ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἑπτὰ Οἰκουμεν. Συνόδων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα καὶ μέχρι που τῆς ΙΑ΄ ἑκατονταετηρίδος τοπικῶν ὡς ἐπιτροπεύσαντες πατριάρχας, ἀρχιεπισκόπους μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους, οὐ μὴν δ᾽ ἀλλὰ καὶ ἠθικὰ πρόσωπα. Πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιτροπείας, οἱ πλείους τούτων, ὑπὲρ τοὺς ἑκατόν, παρασυνάπτουσι τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ τὴν ἔκφρασιν τ ὸ ν τ ό π ο ν ἐ π έ χ ω ν. Τῶν δὲ ἄλλων οἱ μὲν ποιοῦνται χρῆσιν τῆς ταυτοσήμου ταύτῃ ἐκφράσεως τ ὸ ν τ ό π ο ν ἀ ν α π λ η ρ ῶ ν, οἱ δὲ τῆς ὡσαύτως ταυτοσήμου ἐκ π ρ ο σ ώ π ο υ καὶ ἄλλοι τῆς λέξεως τ ο π ο τ η ρ η τ ή ς[118].

Κατὰ τὴν ΙΔ΄ ἑκατονταετηρίδα καὶ τὰς ἐφεξῆς ἐχρῶντο ἄλλαις ἐκφράσεσι πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιτροπείας ἐν τοῖς ἱεροῖς συνεδρίοις· καὶ εἰσὶ μὲν αὗται διάφοροι κατὰ τύπον ἀλλ᾽ ἀποδίδουσι τὴν αὐτήν, ἣν καὶ αἱ

118) Ὀλίγιστοι ὑποφαίνονται διαφόρως. Ὁ Λαρίσσης λ. χ. ἐν μὲν τῇ ια΄ πράξει τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπογράφει· «Μελέτιος ἐπίσκοπος Λαρίσσης τὸν λ ό γ ο ν π ο ι ο ύ μ ε ν ο ς ὑπέρ τε τοῦ ἐπισκόπου Δόμνου Ἀπαμείας καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ». ἐν δὲ τῇ ι΄ καὶ ἀλλαχοῦ διὰ τῆς συνήθους ἐκφράσεως «τὸν τόπον ἐπέχων». Ὁ Κώου ἐν τῇ στ΄ πράξει τῆς αὐτῆς συνόδου ὑποφαίνεται· «Ἰουλιανὸς ἐλάχιστος ἐπίσκοπος Κῶ καὶ πρεσβευτὴς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ὁρίσας ὑπέγραψα»· ἀλλ᾽ ἐν τῇ α΄ πράξει ἀναγράφεται διὰ τῆς συνήθους ἐκφράσεως. Ἐν δὲ τῇ ια΄ ὡς ἀκολούθως· «Ἰουλιανὸς ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος τῆς Κῶ, τοποτηρῶν καὶ αὐτὸς ἅμα τοῖς ρωμαίοις τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ». Ἐν ταῖς πράξεσι τῆς ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπαντῶμεν· «Ἰωάννης ταλαίπωρος καὶ ἁμαρτωλὸς μοναχὸς τ ό π ο ν π ο ι ο ύ μ ε ν ο ς Προκοπίου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου ὑπέγραψα». Δῆλον ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐπετρόπευσε τὸν εἰρημένον ἐπίσκοπον καὶ ὑπέγραψεν ἐπιτροπικῶς, ἀλλ᾽ ἐξ ἀβλεψίας δὲν ἐσημείωσε τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς. Μήλια πρακτικὰ Συνόδων Β΄ 42. 158. 187. 204 806-811.

προειρημέναι ἐκφράσεις ἔννοιαν. Τοῦτο δὲ γίνεται καταφανὲς διὰ τῶν ἐφεξῆς παρατιθεμένων παραδειγμάτων.

Ἐν ταῖς πράξεσι τῆς κατὰ Βαρλαὰμ Συνόδου [1350] ὑπογράφουσι «ὁ Ἡρακλείας... ὁ Καλλιουπόλεως, ὄντων διὰ γνωμῶν τοῦ Ἀδριανουπόλεως, τοῦ Χριστουπόλεως, τοῦ Διδυμοτείχου [119].

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1367 ἀναγινώσκομεν· «Προκαθημένου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, συνεδριαζόντων τῶν.... ἀρχιερέων τοῦ Καισαρείας, τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Βρύσεως, ὄντος διὰ γνώμης καὶ τοῦ Αἴνου, ἐλαλήθη περὶ τοῦ Χριστιανουπόλεως.....» [120].

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ αὐτοῦ ἔτους περὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων λέγεται· «.... Συνήχθησαν οἱ ἱερώτατοι μητροπολῖται ὁ Καισαρείας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Περιθωρίου, ὄντος διὰ γνώμης καὶ τοῦ Αἴνου, ἀκηκοότες ταῦτα... πάντες εἶπον» [121].

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1368 περὶ τῶν δικαίων τοῦ ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους ἀναφέρεται· «... Παρόντων τοῦ Καισαρείας, τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Κυζίκου, διὰ γνώμης πρὸς τὴν ἡμῶν Μετριότητα [122], τοῦ Χαλκηδόνος κλπ. [123].

Συνοδικὴ πρᾶξις τοῦ 1371 δι' ἧς δίδοται τῷ Σερρῶν ὁ τόπος τοῦ Τραϊανουπόλεως γράφει· «Παρόντων τοῦ Ἡρακλείας.... τοῦ Αἴνου, διὰ γνώμης [124] καὶ τοῦ Σωζουπόλεως».

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ αὐτοῦ ἔτους περὶ τοῦ Δράμας ἀναγράφεται· «... Παρόντων τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Αἴνου, διὰ γνώμης πρὸς τὸν Ἡρακλείας καὶ τοῦ Σωζουπόλεως...» [125]

ΗΛ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ

(Ἕπεται συνέχεια)

---

119) Δὲν ἀναγράφεται ὁ εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ γνώμη αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν ταῖς ἀμέσως κατωτέρω δύο περικοπαῖς.

120) Acta Α' 495.

121) Αὐτόθι Α' 508.

122) Ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ πατριάρχης ἦν ἐπιτροπεύσας τὸν Κυζίκου.

123) Acta Α' 555. Σύνταγμα ἱ. κανόνων Ε' 131.

124) Πρὸς τίνα; Acta Α' 558.

125) Acta Α' 558. Δηλονότι ὁ Αἴνου ἐπετροπεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας.

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΛΕΒΕΝΤΗ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Ἐπὶ μελέτῃ τῶν βαρυνουσῶν τὸν ὑπόδικον Βασίλειον Λεβέντην, αὐτοκαλούμενον Ἀρχιμανδρίτην, κατηγοριῶν, μετὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὅλου Φακέλλου τῆς ὑποθέσεως καὶ πρὸς ἔκδοσιν ἀποφάσεως ἐπ' αὐτῶν, συνῆλθεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 20 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἡμέρᾳ Πέμπτῃ καὶ ὥρᾳ 4 μ. μ. τὸ Πατριαρχικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον· κατ' αὐτὸ ὁ κατηγορούμενος δὲν παρέστη, καίτοι νομίμως ἐκλήθη, καὶ παρῆλθεν ὁλόκληρον ἔτος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς κλήσεως, οὔτε ἐδικαιολόγησε τὴν μὴ παράστασίν του καθ' ἕνα οἱονδήποτε νόμιμον τρόπον. Ἐξ ὅσων εἶδε καὶ ἤκουσε καὶ ἐμελέτησε τὸ Δικαστήριον κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην, καίτοι ἐπείσθη ὅτι ὁ κατηγορούμενος εἶνε ἔνοχος καὶ ἄξιος καθαιρέσεως, ἐν τούτοις ἐπειδὴ δὲν ἔκρινεν ἑαυτὸ ἁρμόδιον νὰ ἐκδικάσῃ ὑπόθεσιν ἐπὶ καθαιρέσει Πρεσβυτέρου, δεδομένου ὅτι οἱ ἱεροὶ κανόνες ἐν ὁμοίαις περιπτώσεσιν ἐντέλλονται, τὸ δικαστήριον νὰ ἀπαρτίζωσιν ἓξ Ἐπίσκοποι, ἐνῷ τὸ δικαστήριον συνίστατο μόνον ἐξ ἑνὸς Ἐπισκόπου καὶ δύο Πρεσβυτέρων, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε τὴν παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ καθαιρέσει εἰς τὴν Α. Παναγιότητα τὸν Πατριάρχην διὰ τὰ περαιτέρω. Ὁ Πατριάρχης μὴ εὑρίσκων ἄνευ νομίμου βάσεως τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Δικαστηρίου, εἰσήγαγε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ ταύτης μνημονευομένην ἡμέραν καὶ ὥραν συνεδριάσεως, προέτρεψε δὲ τὴν Σύνοδον, ἵνα ἐκδώσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου προτεινομένην ἀπόφασιν καθαιρέσεως τοῦ Βασιλείου Λεβέντη, αὐτοκαλουμένου Ἀρχιμανδρίτου. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπὶ τῇ προτροπῇ ταύτῃ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, συνεδριάζουσα ἐπ τούτῳ, ἵνα τουτέστι δικάσῃ ἐπὶ τῆς ἐπὶ καθαιρέσει ὑποθέσεως τοῦ ὡς ἄνω Βασιλείου Λεβέντη,

Μελετήσασα ὅλα τὰ ἐν τῇ δικογραφίᾳ κατατεθέντα καὶ ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἐνοχῆς ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ Βασιλείου Λεβέντη χρησιμεύοντα ἔγγραφα,

Ἰδοῦσα τοὺς σχετικοὺς Ἱεροὺς κανόνας τοὺς ἄνωθι ἐκτεθέντας,

Ἐπειδὴ ἐξηκρίβωσεν, ὅτι αἱ ὡς ἄνωθι ἐκτιθέμεναι, κατὰ τοῦ ὑπὸ δίκην Βασιλείου κατηγορίαι εἶναι ἀληθεῖς,

Ἐπειδὴ καὶ οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἄνωθι ὡσαύτως παρατίθενται, ἀληθῶς κρίνουσιν ἄξιον καθαιρέσεως τὸν κατηγορούμενον Βασίλειον,

Ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν κανόνων προβλεπομένη καὶ ἐπιβαλλομένη ἐπιείκεια ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου ἐκ μέρους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ ἔνοχος εἴτε ὁμολογεῖ τὴν ἐνοχήν του, ὅπερ σημαίνει καὶ πόθον πρὸς ἐπανόρθωσιν, εἴτε μεταμέλεται πράγματι καὶ παύει ἁμαρτάνων, ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, καὶ πολλαπλᾶ εἶνε τὰ

ὑπὸ δίκην διαπραχθέντα ἐγκλήματα, καὶ ἐπανειλημμένα καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα συναισθήσεως καὶ μετανοίας δι' ὅσα ἔπραξε παρέχει ὁ κατηγορούμενος, μᾶλλον δὲ τελεία πόρωσις συνειδήσεως κατέχει αὐτόν,

Ἐπειδὴ καὶ σκάνδαλον ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ὑποδίκου τούτου κληρικοῦ. εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Διάκονον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χειροτονίαν του καὶ τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς ξένοις, ἰδιώταις τε καὶ ἐπισήμοις, χλευάζεται δ' ἐν τῇ σκανδαλώδει τούτου διαγωγῇ ἡ Ἁγία Μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, ἣν ὁ Χριστὸς περιεποιήπατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος,

Ἐπειδὴ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Ἀλεξανδρείας εἶναι μόνη ἁρμοδία πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ἐπὶ καθαισέσει μηνύσεως τοῦ Βασιλείου Λεβέντη 1) διότι οὗτος ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 2) διότι ἡ Ἐπισκοπὴ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ὅπου ἐχειροτονήθη Πρεσβύτερος, οὐδέποτε διεξεδίκησεν ἁρμοδιότητα ἐπ' αὐτοῦ, 3) διότι τὰ πλεῖστα τῶν ἄνωθι μνημονευομένων ὡς ὑπὸ τοῦ Βασιλείου διαπεπραγμένων ἐγκλημάτων, δι' ἃ δέον νὰ καθαιρεθῇ, ἔλαβον χώραν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἢ Ἀλγερίῳ καὶ Μαρόκῳ, περιφερείαις τ. ἔ. τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Ἀλεξανδρείας 4) διότι τό τε Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὧν τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιοχὴν οὐκ ὀλίγα ἐγκλήματα ὡσαύτως διέπραξεν ὁ κατηγορούμενος, οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ὡς κληρικὸν ἀνήκοντα αὐτοῖς, διὰ δὲ τῶν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Βασιλείου Λεβέντη ἀπαντήσεών των ρητῶς ἀναγνωρίζουσι τὴν ἐπ' αὐτοῦ δικαστικὴν ἁρμοδιότητα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας,

Ἐπειδὴ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς ὃ ἀρχικῶς παρεπέμφθη ἡ ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐθεώρησεν ἑαυτὸ ἀναρμόδιον λόγῳ τῆς μὴ ἀπὸ ἓξ Ἐπισκόπους συνθέσεώς του, ὡς ἀξιοῦσιν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες,

Ἐπειδὴ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, εἰς ἣν μετὰ τοῦτο παρεπέμφθη ἡ ἐπὶ καθαιρέσει ὑπόθεσις αὕτη, ὡς δικαστήριον συνεδριάζουσα, ἀποτελεῖ τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν Ἀρχὴν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ Ἀλεξανδρείας, δι' ὃ καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῆς εἶναι τελεσίδικος.

Διὰ ταῦτα

Δικάζουσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῆς ἐπὶ καθαιρέσει διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου παραπεμφθείσης αὐτῇ ὑποθέσεως τοῦ Βασιλείου Λεβέντη ἢ Ἀνυφαντοπούλου, Πρεσβυτέρου, αὐτοκαλουμένου Ἀρχιμανδρίτου, καὶ ἀποφασίζουσα τελεσιδίκως καὶ παμψηφεί.

Καθαιρεῖ τὸν Βασίλειον Λεβέντην τοῦ ὃν φέρει βαθμοῦ τοῦ Πρεσβυτέρου.

Ἀπαλλοτριοῖ αὐτὸν εἰς τὸ διηνεκὲς παντὸς Ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ καὶ πάσης συναφοῦς τιμῆς.

Κατάγει αὐτὸν εἰς τὴν τῶν λαϊκῶν τάξιν, καὶ

Διατάσσει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης ἀποφάσεως ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Περιοδικῷ «Πάνταινος», πρὸς γνῶσιν αὐτοῦ τε τοῦ ἐνδιαφερομένου ὡς καθαιρεθέντος Βασιλείου καὶ παντὸς εὐσεβοῦς χριστιανοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως εἰς τοὺς Προέδρους τῶν κατὰ τόπους ἁγίων τοῦ Θεοῦ

Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἀπέχωσιν εἰς τοὐπιὸν οἵ τε Ποιμένες καὶ οἱ ποιμαινόμενοι πάσης μετ᾽ αὐτοῦ, ὡς μετὰ κληρικοῦ, ἐπικοινωνίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἀλεξανδρείας, 17/30 Ἰουνίου 1928.

[Ὑπογρ.] Ὁ Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
ΜΕΛΕΤΙΟΣ ἀποφαίνεται:

» † Ὁ Τριπόλεως **Θεοφάνης**
» † Ὁ Λεοντοπόλεως **Χριστοφόρος**
» † Ὁ Πηλουσίου **Πολύευκτος**
» † Ὁ Πτολεμαΐδος **Παρθένιος**
» † Ὁ Ἑρμουπόλεως **Νικόλαος**
» † Ὁ Ἀξώμης **Νικόλαος**
» † Ὁ Ἰωαννουπόλεως **Ἰσίδωρος**.

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Ἀριθμ. Πρωτ. 2774

Πάσαις ταῖς Αὐτοκεφάλοις Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις.

Μὴ ληφθεισῶν εἰσέτι ἀπαντήσεων παρὰ πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὰ περὶ τοῦ Πασχαλίου διὰ τῆς ἀπὸ κ᾽ Αὐγούστου ἐ. ἔ. ἀριθ. 2111 ἡμετέρας ἐπιστολῆς γραφέντα, ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, λαμβάνοντες ὑπ᾽ ὄψιν, ὅτι ἐπέστη ἤδη ὁ καιρὸς τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ προσεχοῦς Ἁγίου Πάσχα καὶ ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως οὐκ ἔσται δυνατὴ πλέον ἡ λῆψις ἄλλης τινὸς ἀπὸ κοινοῦ ἀποφάσεως ὡς πρὸς τὸ Πασχάλιον προκειμένου περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ ἐπικείμενον ἤδη 1929 ἔτος, ἔγνωμεν καὶ ἀπεφασίσαμεν, βασιζόμενοι καὶ εἰς τὴν δεδηλωμένην ὁμοίαν γνώμην τῶν ἀπαντησασῶν ἤδη ἡμῖν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως, τηροῦντες κατ᾽ ἀνάγκην καὶ ἐφαρμόζοντες καὶ διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος τὸ ἐν χρήσει Πασχάλιον, ἑορτάσωμεν συμφώνως πρὸς Αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πάσχα τῇ 5ῃ τοῦ μηνὸς Μαΐου τοῦ διωρθωμένου ἡμερολογίου, ἤτοι τῇ 22ᾳ Ἀπριλίου τοῦ παλαιοῦ, ὅσον δ᾽ ἀφορᾷ εἰς τὴν περὶ τὴν νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μέλλουσαν ἵνα προκύψῃ ἀνωμαλίαν διὰ τὴν ἡμετέραν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας τὰς ἐφαρμοζούσας ἤδη τὸ διωρθωμένον ἡμερολόγιον, θεραπεύσωμεν οἰκονομικῶς τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἐξαιρετικῶς ὡς ἡμερῶν νηστείας διὰ τὴν ἡμετέραν καὶ τὰς ἐφαρμοζούσας τὸ διωρθωμένον ἡμερολόγιον ἀδελφὰς Ἐκκλησίας τῶν επο-

μένων τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τεσσάρων ἡμερῶν μέχρι τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ἤτοι τῶν ἡμερῶν 25ης, 26ης, 27ης καὶ 28ης Ἰουνίου.

Ἐφ' ᾧ καὶ προαγόμεθα ἀνακοινώσασθαι ταῦτα εἰς γνῶσιν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἀναλόγως καὶ ὑπ' αὐτῶν, ὡς οὐκ ἀμφιβάλλομεν, διευθετηθῶσι τὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μεγίστης καὶ λαμπροφόρου ἑορτῆς, ταὐτοχρόνως ὑπὸ τῆς ὅλης ἡμῶν Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πανηγυριζομένης.

Ἐπὶ τούτοις καὶ αὖθις ἐν φιλήματι ἁγίῳ κατασπαζόμενοι τὴν ἀγάπην Αὐτῆς, διατελοῦμεν

αϡκη' Νοεμβρίου ιε'

Τῆς ἡμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαὶ λειτουργίαι. — Μετὰ πάσης σεμνοπρεποῦς ἐπισημότητος καὶ ἐν μέσῳ πυκνοτάτου πλήθους εὐσεβῶν χριστιανῶν ἐτελέσθη τῇ 21ῃ λήξαντος μηνὸς ἡ εἰθισμένη ἐτησία Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία ἐν τῷ ἐν Πέραν σεπτῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, προεξαρχούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κ. κ. Βασιλείου, συλλειτουργούντων δ' Αὐτῇ τῶν σεβ. συνοδ. μητροπολιτῶν Νικαίας, Χαλκηδόνος, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Χριστουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας. Ἐπηκολούθησε δεξίωσις ἐν τῇ Κοινοτικῇ Αἰθούσῃ, καταλλήλως διακεκοσμημένῃ, καθ' ἣν οἱ χοροὶ τοῦ Ναοῦ ἔψαλλον τὸν πολυχρονισμὸν τῆς Α. Θ. Π. προσεφώνησε δὲ καταλλήλως ἐξ ὀνόματος τῆς Κοινότητος ὁ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος θεοφ. Ἐπίσκοπος Μιλήτου κ. Αἰμιλιανός.

—Ὡσαύτως μετὰ τῆς εἰθισμένης ἐκκλησ. μεγαλοπρεπείας διεξήχθη καὶ ἡ καθιερωμένη ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἁγ. Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου τοῦ θεμελιωτοῦ καὶ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως (30) πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ λειτουργία, συνιερουργούντων τῇ Α. Θ. Π. τῶν σεβ. συνοδικῶν μητροπολιτῶν Κυζίκου, Νικαίας, Χαλκηδόνος, Νεοκαισαρείας, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου, Θεοδώρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας.

—Λειτουργία ἐτελέσθη αὐθημερὸν καὶ ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ ναΐσκῳ τῶν πατριαρχ. διαμερισμάτων, τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Ἀποστόλου Ἀνδρέου.

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι. — Εὐλαβεῖ προσκλήσει τῶν οἰκείων Ἐπιτροπῶν ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς Ξυλοπόρτης (2). Ταταούλων (9) καὶ Μ. Ρεύματος (16), ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος, εὐλαβῶς ὑποδεξαμένου Αὐτήν, ἱερουργοῦντος τοῦ πανοσ. Μ. Συγκέλλου κ. Γαβριήλ, διακονουμένου ὑπὸ τοῦ πανοσ. Δευτερεύοντος κ. Καλλινίκου. Περατωθείσης τῆς θ. λειτουργίας ἐν Μ. Ρεύματι, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐδεήθη, ὡς εἴθισται, πρὸ τῶν τάφων τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱ. ναοῦ κειμένων ἀοιδίμων Πατριαρχῶν καὶ Εὐεργετῶν.

Ὀνοματικαὶ ἑορταί.—Τηλεγραφικῶς συνεχάρη ἡ Α. Θ. Π. τὸν ἑορτάζοντα Μακ. Πατριάρχην Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανόν, κατὰ δὲ τὴν τελεσθεῖσαν αὐθημερὸν ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἁγιοταφιτικῷ Μετοχίῳ πανηγυρικὴν λειτουργίαν, ἱερουργοῦντος τοῦ θεοφ. Ἐπισκόπου Μιλήτου κ. Αἰμιλιανοῦ, ἀντεπροσωπεύθη Αὕτη διὰ τοῦ πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου κ. Γερμανοῦ (1).

— Τηλεγραφικῶς συνεχάρη ἡ Α. Θ. Π. ἐπὶ τοῖς ὀνοματηρίοις αὐτοῦ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομον (13), ὡς καὶ τοὺς σεβ. Μ/τας Φλωρίνης, Τυρολόης, Καβάλλας (13) καὶ Θεσσαλονίκης (17).

— Τὸν ἑορτάζοντα σεβ. μητροπ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων κ. Γεννάδιον (17) ἡ Α. Θ. Π. ἐπεσκέψατο κατ' οἶκον.

— Ἐπεσκέψατο καὶ ηὐχήθη ὡσαύτως τὰ εἰκότα καὶ πρὸς τὸν ἑορτάζοντα Μ. Σύγκελλον κ. Γαβριήλ.

—Τὰς πατριαρχικὰς προσρήσεις πρὸς τὸν ἑορτάζοντα θεοφ. ἐπίσκοπον Χαριουπόλεως κ. Γεννάδιον διεβίβασεν ὁ πανοσ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἀρχιδιακονεύων κ. Φιλόθεος.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις.—Προσελθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα (15) ὁ διερμηνεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἰταλικῆς πρεσβείας κ. Patesta διεβίβασε τὰς εὐχαριστίας τῆς πρεσβείας διὰ τὰς ἐπὶ τοῖς Γενεθλίοις τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας διαβιβασθείσας διὰ τοῦ πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου καὶ τοῦ διερμηνέως κ. Σ. Κωνσταντινίδου συγχαρητηρίους προσρήσεις.

—Τὴν Α. Θ. Π. ἐπεσκέψατο ὁ ἐπ' ὀλίγον διαμείνας ἐνταῦθα (17) ἄγγλος ἐπίσκοπος Γιβραλτὰρ Σεβ. κ. Νοῦτζεν Χίζ μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς. Μεθ' ἱκανὴν παραμονὴν παρὰ τῇ Α. Θ. Π. ἡ Α. Σ. περιῆλθε τὰς αἰθούσας τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου, ἐπεσκέψατο δὲ καὶ τὸν Πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναόν. Τὴν ἐπίσκεψιν ἀνταπέδωκεν ἡ Α. Θ. Π. διὰ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου, παραστάντος τὴν ἑπομένην Κυριακήν, κατὰ τὴν ἱερουργίαν τῆς Α. Σ. ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγγλικῆς παροικίας.

— Προσελθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ὁ σύμβουλος τῆς ἐνταῦθα Πολωνικῆς πρεσβείας κ. Βιτουλάνι διεβίβασε πρὸς τὴν Α. Θ. Π. εὐχαριστίας ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ θεοφ. Ἐπισκόπου Τραχείας κ. Ἀλεξάνδρου ὡς Ἀποκρισιαρίου τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου παρὰ τῇ Ὀρθοδόξῳ Αὐτοκεφάλῳ ἐν Πολωνίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ καθηγητοῦ τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βαρσοβίας.

Πατριαρχ. Κ. Ἐκκλ. Ἐπιτροπή.—Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 7ης λήξαντος μηνὸς ὁ τέως ἐν διαθεσιμότητι διατελῶν Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Μεταλλίδης διωρίσθη ἐφημέριος ἐν τῇ ἐνορίᾳ Εὐαγγελιστρίας Προπόδων Ταταούλων.

— Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ὁ τέως ἐν διαθεσιμότητι διατελῶν διάκονος Νικόλαος Κλωσταρίδης διωρίσθη ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἀρχιεπισκοπὴ Τσεχοσλοβακίας.—Ἀνεγνώσθη ἔκθεσις τῆς οἰκείας Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Τσοχοσλοβακίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἧς τὰ πορίσματα ἐγένοντο συνοδικῶς ἀποδεκτά [συνεδρία 3 λήγοντος].

Ἱ. Μητρόπολις Ρόδου. — Ἐκρίθησαν συνοδικῶς ἐπαρκεῖς πληροφορίαι, διαβασθεῖσαι ἀπὸ μέρους τοῦ Σεβ. Μτου Γόδου κ. Ἀποστόλου, ἐπὶ ἀναφυείσης μεταξὺ τῆς Α. Σεβασμιότητος καὶ Κοινοτικοῦ Σωματείου.

Χειροτονίαι. — Ἐπετράπησαν αἱ ἱερατικαὶ χειροτονίαι : 1) τοῦ Ὀδυσσέως Α. Τσικιτίκου διὰ τὴν Κοινότητα Κουκλαίνης τῆς ἐπαρχίας Βερροίας καὶ Ναούσης· 2) τοῦ Μοναχοῦ Ἰωακεὶμ Ε. Μακρόγλου διὰ τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας καὶ 3) τοῦ Ἀπστόλου Σταματιάδου διὰ τὴν Κοινότητα Σωχοῦ τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ.

— Ὁ Πανιερ. Μητροπολίτης Ἰκαρίας κ. Νεόφυτος ὑπέβαλε διὰ γράμματος τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι συνεπείᾳ τοῦ κανονικοῦ κωλύματος τῆς δευτερογαμίας, καταγγελθέντος μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς σχετικῆς αἰτήσεωςτῆς Α. Πανιερότητος, δὲν προέβη εἰς τὴν τέλεσιν τῆς χειροτονίας διὰ τὴν Κοινότητα Χρυσομηλιᾶς τοῦ Ἐμμανουὴλ Μαρούδα.

Μοναστηριακά. —Οἱ πανιερ. Μητροπολῖται Φλωρίνης κ. Χρυσόστομος καὶ Γιαννιτσῶν καὶ Γουμενίτσης κ. Βασίλειος ἤγγειλαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅτι, ἀποδεχόμενοι τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολήν, ἀναχωροῦσιν ἀμέσως εἰς Ἅγιον Ὄρος πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας. Τὴν ἄφιξιν εἰς Ἅγιον Ὄρος τῶν ὡς ἄνω πανιερ. Μητροπολιτῶν ἐγνώρισε βραδύτερον τῇ Ἐκκλησίᾳ τηλεγραφικῶς ὁ Σεβ. Μ/της Τραπεζοῦντος κ. Χρύσανθος.

— Κατόπιν σχετικοῦ γράμματος τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Ρώσσου Μητροπολίτου Σεβ. κ. Εὐλογίου ἐζητήθησαν ἐξ Ἁγ. Ὄρους διὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας πληροφορίαι περὶ τοῦ Ἱερομονάχου Ἀλεξίου, μεταβάντος εἰς Εὐρώπην εἰς ἐκπλήρωσιν καθηκόντων Πνευματικοῦ παρὰ τοῖς ἐκεῖ Ρώσσοις Ὀρθοδόξοις τῇ ἀδείᾳ τῆς Μετανοίας αὐτοῦ, εἰς ὃν νῦν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδος.

— Ὁ πανιερ. Μ/της Λέρου καὶ Καλύμνου κ. Ἀπόστολος ἐγνώρισε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν ἀπὸ μέρους αὐτοῦ ἀποδοχὴν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐξαρχικῆς ἐντολῆς πρὸς ἐπίλυσιν διαφόρων ἐσωτερικῆς φύσεως ζητημάτων τῆς ἐν Πάτμῳ Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Τὸ Ἅγιον Πάσχα τοῦ 1929.— Ἀδυνάτου καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποβάσης τῆς διὰ κοινῆς πασῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν συνοδικῆς ἢ ἄλλης συσκέψεως καὶ ἀποφάσεως διευθετήσεως τῶν τοῦ Πασχαλίου ἐν προσαρμογῇ πρὸς τὸ εἰσηγμένον ἤδη διὰ τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς διωρθωμένον ἡμερολόγιον, ἐνεκρίθη συνοδικῶς, ὅπως τηρουμένου καὶ ἐφαρμοζομένου καὶ διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος 1929 τοῦ ἐν χρήσει Πασχαλίου, ἑορτασθῇ συμφώνως πρὸς αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πάσχα τῇ 5 Μαΐου τοῦ διερρυθμισμένου ἡμερολογίου, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐκ τούτου προκύπτουσαν περὶ τὴν νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀνωμαλίαν, ὡρίσθησαν κατ' οἰκονομίαν καὶ ἐξαιρετικῶς ὡς ἡμέραι νηστείας αἱ ἑπόμεναι τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος τέσσαρες ἡμέραι μέχρι τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἤτοι ἡ 25, 26, 27 καὶ 28 Ἰουνίου.

Ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις ἀνεκοινώθη διὰ σχετικῶν γραμμάτων πρός τε τὰς Αὐτοκεφάλους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὰς Μητροπόλεις τοῦ Θρόνου.

Διορισμός πατριαρχικοῦ ἀντιπροσώπου. —Κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 20ῆς λήγοντος Πατριαρχικὸς ἀντιπρόσωπος παρὰ τῇ Αὐτοκεφάλῳ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Πολωνίας, διωρίσθη ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Τραχείας κ. Ἀλέξανδρος Ζῶτος, ὅστις ἐκλήθη ὡς Καθηγητὴς τῆς Ὀρθοδόξου θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βαρσοβίας.

Διάφορα. — Κατὰ τὰς συνοδικὰς συνεδρίας τοῦ λήγοντος μηνὸς ἀνεγνώσθησαν γράμματα τῶν πανιερωτ. Μ/τῶν Κίτρους κ. Παρθενίου, Λαγκαδᾶ κ. Γερμανοῦ καὶ Ἰκαρίας κ. Νεοφύτου, ἀφορῶντα εἰς γαμικὰς ὑποθέσεις τῶν χριστιανῶν αὐτῶν, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

—Μία ὑπέροχος ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας καὶ Πριμᾶτος τῆς Ἀγγλικαν. Ἐκκλησίας κ. Randall ἑώρτασεν ἐσχάτως τὸ Ἰωβηλαῖον τῶν γάμων αὐτοῦ. Ἐπὶ τῷ εὐτυχεῖ τούτῳ γεγονότι, συμπίπτοντι πρὸς τὴν οἰκειοθελῆ παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐνεργοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονίας, μεστῆς γονιμωτάτης δράσεως, τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος ποικιλοτρόπως ἐξεδήλωσε τὰ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ σεπτοῦ Πρωθιεράρχου αἰσθήματα αὐτοῦ τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐπροθυμοποιήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτῷ ἰσοβίως τὴν παρεδρείαν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων, ἐν ᾗ ἀπὸ τριακονταπενταετίας παρεδρεύει, τιμήσας ἅμααὐτὸν καὶ διὰ τοῦ τίτλου «βαρώνου τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου». Αἱ πόλεις Λονδίνου καὶ Canterbury ἀπένειμαν αὐτῷ διπλώματα ἐπιτίμου πολίτου, πλεῖστα δὲ σωματεῖα ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ἰσόβιον μέλος ἢ πρόεδρον. Πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ τῆς ἀξιοπρεποῦς αὐτοῦ συντηρήσεως, πλὴν τῆς ἐκ τρισχιλίων λ. στερλ. ἐτησίας συντάξεως, εὐγενεῖ πρωτοβουλίᾳ πολλῶν φίλων καὶ θαυμαστῶν, ἠνοίχθη καὶ κατάλογος εἰσφορᾶς ἐν τῷ εὐρεῖ κύκλῳ τῶν ἐκτιμώντων τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τῆς Α. Σεβασμιότητος.

Διὰ τὴν Ὀρθόδοξον καθόλου Ἐκκλησίαν, ἰδίᾳ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ἰδιαιτέραν ἐνέχει σημασίαν ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας κ. Randall. Φίλος εἰλικρινὴς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ ὀπαδὸς τῆς μετὰ ταύτης ἑνώσεως καθ' ὅλην τὴν εἰκοσιπενταετῆ αὐτοῦ διακονίαν, ὡς Πριμάτου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, πλεῖστα παρέσχε δείγματα σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν, εἴτε ἐπικοινωνῶν διὰ γραμμάτων ἐπὶ διαφόροις ἐκκλησιαστικαῖς εὐκαιρίαις, εἴτε ἀπονέμων τὰς πρώτας τιμὰς εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους Αὐτῆς ἐν διαφόροις τελεταῖς καὶ ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς συνάξεσι. Τὴν εἰλικρινῆ αὐτῆς φιλίαν καὶ τιμὴν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἡ Α. Σεβασμιότης διετράνωσε καὶ ἐν τῇ τιμητικῇ δεξιώσει τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ, διαβιβάσαντος ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐνεργοῦ ἐκκλησιαστικῆς διακονίας σχετικὸν σεπτὸν Γράμμα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

— Ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας Σεβασμιωτάτου κ. Cosmo Gordon Lang, τέως Ἀρχιεπισκόπου Ὑόρκης, διεβιβάσθη Πατριαρχικὸν συγχαρητήριον τηλεγράφημα τῇ Α. Σεβασμιότητι, εἰς ὃ Αὕτη ἀπήντησεν εὐχαριστοῦσα θερμῶς διὰ γράμματος, ἀνετέθη δὲ τῷ Σεβασμ. Μητροπολίτῃ Θυατείρων κ. Γερμανῷ, ὅπως παραστῇ ἐκ προσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν τῆς Α. Σεβασμιότητος γενησομένην, τῇ 4ῃ προσεχοῦς Δεκεμβρίου.

Müdir mes'uli : *Meletios Lukakis*